

Příběh a ilustrace očima dětí

Diplomová práce

Studijní program: M7503 – Učitelství pro základní školy
Studijní obor: 7503T047 – Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Autor práce: **Štěpánka Krpatová**
Vedoucí práce: Mgr. A. Lucrezia Škaloudová - Puchmajerová, Ph.D.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Štěpánka Krpatová**
Osobní číslo: **P12001088**
Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**
Název tématu: **Příběh a ilustrace očima dětí**
Zadávací katedra: **Katedra primárního vzdělávání**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Má diplomová práce se bude skládat ze dvou částí, teoretické a praktické.

Cílem první části bude poukázat na problematiku ilustrace dětských knih a významu ilustrace v dětských knihách.

Stejně tak se zde chci věnovat vztahu mezi autorským dílem a ilustrací, s ohledem i na to, kdo dílo a ilustraci vytváří.

Zda pro děti existuje rozdíl mezi tím, když je ilustrátor zároveň autorem textu, ilustruje pro spisovatele nebo si spisovatel ilustruje knihu sám.

Jedním z mých dalších cílů je zjistit, zda je ilustrace v knihách pro děti nezastupitelná a jaká forma dětem různého věku vyhovuje.

V praktické části se budu věnovat projektu, na kterém budu pracovat společně s dětmi.

Vytvoříme autorské dílo s ilustracemi a jejich analýzou s ohledem na teoretickou část práce.

Součástí práce budou dotazníky s umělci a dětmi a fotodokumentace vytvořených děl s ilustracemi.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

HOLEŠOVSKÝ, František. Glosy k vývoji české ilustrace pro děti. 1. vyd. Praha: Albatros, 1982. 268s.

STEHLÍKOVÁ, Blanka. Ilustrace. 1. vyd. Praha: Odeon, 1984. 71s.

HUTAŘOVÁ, Ivana. Současní čeští ilustrátoři knih pro děti a mládež. 1. vyd. Praha: Tauris, 2004. 128 s. ISBN 80-211-0485-6.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. A. Lucrezia Škaloudová - Puchmajerová
Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání diplomové práce:

6. prosince 2013

Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2015

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

doc. PaedDr. Jaroslav Perný, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 10. prosince 2013

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Děkuji MgA. Lucrezii Škaloudové - Puchmajerové, Ph.D, za její ochotu, vstřícný přístup, cenné rady, připomínky a metodické úpravy v této diplomové práci.

Také děkuji svým kolegyním, za ochotu, pomoc a podporu. V neposlední řadě děkuji umělcům, kteří byli velice ochotní a nápomocní při spolupráci na diplomové práci.

Anotace

Krpatová, Š.: Příběh a ilustrace očima dětí

/Diplomová práce/ Liberec 2016 – Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně – humanitní a pedagogická, katedra primární pedagogiky.

Diplomová práce se zabývá ilustrací pro děti. Teoretická část ukazuje poznatky o ilustraci v knihách pro děti a mládež. Zaměřuje se na úlohu, význam a funkce ilustrace. Mapuje její vývoj, zejména v Čechách. Představuje základní techniky ilustrace a několik umělců, jak ilustrátorů, spisovatelů, tak tvůrců autorských knih.

Cílem praktické části diplomové práce je zjistit, zda má ilustrace v knihách nezastupitelnou roli a jak důležitá pro děti je. Zjišťuje, jak děti ilustraci vnímají, jakou má pro ně hodnotu a jak je ovlivňuje technika, velikost či množství ilustrace v knize. Praktická část dále mapuje postoj umělců k ilustraci v knihách pro děti a mládež.

V poslední řadě je pozornost věnována tvorbě ilustrací. Ilustrace vytvářely děti zájmového kroužku různými technikami na příběh knihy od Miloše Kratochvíla „Modrý Pořouch“.

Snahou v diplomové práci je poukázat na problematiku ilustrace dětských knih, význam a hodnotu ilustrace v dětských knihách nejen čtenářům diplomové práce, ale také dětem, které se na diplomové práci podílely.

Klíčová slova

ilustrace, ilustrátor, spisovatel, knihy pro děti a mládež, autorská kniha, obrázková kniha, vývoj ilustrace, úloha ilustrace, funkce ilustrace, techniky ilustrace

Annotation

Krpatová, Š.: The story and illustrations by children's eyes

/ Dissertation / Liberec 2016 - Technical University of Liberec, Faculty of Sciences - Humanities and Education, Department of Primary Education.

The thesis deals with illustrations for children. The theoretical part shows the findings of illustration in books for children and youth. It focuses on the role, importance and function of illustration. It surveys the development, particularly in the Czech Republic. It presents the basic techniques of illustrations and several artists as illustrators, writers and creators of copyright books.

The practical part of the thesis is to find out whether the illustrations in books have irreplaceable role and how important it is for children. Figuring out how children perceive illustrate what has value for them and how it affects the technique, size or quantity of illustrations in the book. The practical part maps out attitude of artists to illustrate books for children and youth.

Finally, attention is focused on creation of illustrations. Illustrations were produced by children in afternoon club with different techniques and they are based on a story book by Miloš Kratochvíl "Modrý Pořouch".

The effort in this thesis is to highlight the issue of illustrations of children's books, the importance and value of illustrations in children's books not only readers of the thesis, but also the children who contributed to this thesis.

Keywords

illustration, illustrator, writer of books for children and youth, artist's book, picture book, illustrations development, the role of illustration, features illustration technique illustrations

Obsah

ÚVOD.....	10
1 ILUSTRACE V ODBORNÉ LITERATUŘE.....	13
1.1 Základní pojmy	14
2 VÝVOJ VÝTVARNÉHO UMĚNÍ A ILUSTRACE	17
2.1 Vývoj ilustrace v českých knihách pro děti a mládež	18
2.2 Podoba současné knihy a ilustrace pro děti a mládež	25
3 ILUSTRACE A JEJÍ ÚLOHA.....	29
3.1 Význam ilustrace, pojetí a umělecká hodnota	31
4 UMĚLCI A VÝTVARNÉ TECHNIKY ILUSTRACE	35
4.1 Techniky ilustrace	35
4.2 Spisovatelé a ilustrátoři dětských knih	37
5 ROZBOR DOTAZNÍKŮ	52
5.1 Dotazníky od umělců.....	52
5.2 Rozbor dotazníků od dětí.....	70
6 TVORBA ILUSTRACÍ.....	83
6.1 Výběr výtvarné skupiny	83
6.2 Výběr knihy	83
6.3 Motivace	84
6.4 Fáze projektu.....	84
6.5 Průběh projektu.....	84
6.6 Zhodnocení projektu	90
6.7 Závěr projektu.....	92
ZÁVĚR.....	93
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	96
SEZNAM PŘÍLOH.....	100
PŘÍLOHY	101

Seznam grafů

Graf 1: Motivace	53
Graf 2: Oblíbená tematika.....	54
Graf 3: Neoblíbená tematika	54
Graf 4: Délka ilustrace.....	55
Graf 5: Dětské knihy.....	55
Graf 6: Změna práce	56
Graf 7: Inspirace.....	56
Graf 8: Výběr ilustrátora.....	57
Graf 9: Výběr knihy.....	57
Graf 10: Volná ruka nad ilustracemi	58
Graf 11: Výběr techniky	59
Graf 12: Ukazování ilustrace v průběhu	59
Graf 13: Předělávání ilustrací.....	59
Graf 14: Ukázka ilustrací předem	60
Graf 15: Omezení, limity	61
Graf 16: Autorská kniha	61
Graf 17: Náročnost ilustrace	62
Graf 18: Předem vytvořené ilustrace	63
Graf 19: Výhody autorských knih	63
Graf 20: Nevýhody autorských knih	63
Graf 21: Odlišnost ilustrace	64
Graf 22: Vnímání rozdílů dětmi	65
Graf 23: Líbivost ilustrací.....	65
Graf 24: Typ ilustrací	66
Graf 25: Četnost ilustrací.....	66
Graf 26: Důležitost obálky.....	67
Graf 27: Pravidla obálky.....	67
Graf 28: Význam ilustrace	68
Graf 29: Nezastupitelnost ilustrace	69
Graf 30: Čteš rád/a.....	72
Graf 31: Jak často čteš?	73
Graf 32: Máš rád/a ilustrace v knize?.....	73

Graf 33: Jaké ilustrace se ti líbí nejvíce?	74
Graf 34: Jak velké ilustrace máš rád/a?	75
Graf 35: Jaký typ ilustrací v knize se ti líbí?.....	75
Graf 36: Chodíš do knihovny?	76
Graf 37: Podle čeho si vybíráš knihu, kterou budeš číst?.....	76
Graf 38: Je pro tebe důležitá obálka knihy?.....	77
Graf 39: Jaké obálky se ti líbí?.....	77
Graf 40: V knize máš nejraději	79
Graf 41: Očísluj ilustrace podle toho, jak se ti líbí.....	79

ÚVOD

„Říše pohádek není ničím jiným než slunným krajem zdravého rozumu.“

(G. K. Chesterton)

Knihy jsou důležitou součástí mého života. Mám ráda knihy nové, kterými když listuji, tak voní čerstvým, syrovým papírem a jsou ještě horké od tisku. Stejně tak mám ale ráda knihy staré, ze kterých dýchá historie, není v ní pouze text příběhu, ale je z ní cítit příběh knihy samotné, příběh starobylé knihy s tak známou zvláštní, studenou, ale zároveň omamnou historickou vůní. Knihy krásné, symbolizují moudrost dávných dob, ukrývají v sobě hodnotu, prožitek a potěšení, které jsou bohatstvím pro naši duši.

Knihy nás doprovází již od dětství. Ještě dnes mám stále v živé paměti rozechvění a dětské nadšení, které mnou procházelo, když jsem dostala první dětské knihy. Nebyla jsem jako jiné děti, co zakroučí očima a zkříví obličej, že dostaly knížku místo nějaké hračky. Byla jsem vždy nadšená a měla radost z příběhů, se kterými se seznámím, které mnou prostoupí, a já budu moci dát postavám prostor k oživení. Vzpomínám si, když jsem dostala knihu „Radovanovy radovánky“ od Zdeňka Svěráka, která měla krásné a dnes velmi známé ilustrace od Zdeňka Smetany. Stejně tak si vzpomínám i na další české knihy, kde jsem si hodiny a hodiny prohlížela krásné ilustrace.

Snad každý měl doma Dášeňku, Honzíkovu cestu, Pejska a kočičku, Rumcajse a další dobře známé pohádkové knihy. To byla zlatá éra naší dětské ilustrace a možná vůbec české dětské knížky, k níž ilustrace naprosto nezbytně patří. Tyto knihy rozvíjejí fantazii a představivost dětí. Dokážou přitáhnout děti ke čtení, což je v poslední době velká priorita rodičů. Čtení knih v dnešní době velmi soupeří s moderními technikami, médii, animacemi a počítačovým designem.

„Literární dílo, knihu, lze zajisté nahradit novinami a seriály comics – vždyť dokonce i Ježíšův život se stal jejich obsahem. Divadlo se zdá zvolna ustupovat filmu a televizi. V jaké početní relaci je ona část obyvatelstva, pro níž kvalita umění spjatá s tradičními druhy umění neztratila přitažlivost, k oné, již plně stačí masové umění, konzumní zboží?“ (Holešovský 1977, s. 15)

Tímto citátem se začíná moje diplomová práce, která je zaměřena na ilustraci dětských knih. Proč zrovna tento odstavec z knihy Františka Holešovského? Jelikož je ilustrace velmi úzce spjata s vydáváním knih, je tato myšlenka dle mého názoru

důležitá. S vývojem doby mají knihy stále více konkurence, její obliba trochu ustupuje do pozadí a pro lidstvo jsou čím dál více přitažlivější média typu televize nebo internetu. A když už papírová verze, je velmi přitažlivý časopis nebo comics, místo knihy. A to proto, že je mnohem jednodušší sledovat televizi, kdy člověk poslouchá a sleduje obrazy, než aby sám musel číst a používat svou fantazii. Stejně tak je pro lidi pohodlnější číst časopisy místo knih, kde je více obrazů než textu. Zde si myslím, že hraje velkou roli čas, stres a trendy či komerce, ve které lidé žijí. O internetu ani nemluvě. Úplně živě vidím děti, které místo toho, aby vzaly do rukou knihu, se posadí před počítač a hltají sociální sítě nebo počítačové hry. Co vidím jako pozitivní u internetu a televize je to, že využívají kvalitní a krásnou literaturu, kterou dospělým i dětem interpretují pomocí filmů či počítačových her. Což může vést k nadšení pro příběh a poté ke čtení dané knihy.

Otázkou je, zdali má kniha a ilustrace v knize šanci oproti masmédiím. Má šanci v dnešní době kvalita před kvantitou a konzumní společností? Jakou šanci mají kvalitní ilustrace oproti oblíbeným animovaným filmům či pohádkám? Tyto otázky by samy o sobě stačily na samostatnou diplomovou práci. Já osobně si myslím, že kniha má stále velké zastoupení mezi lidmi. V dnešní době je i velice moderní propagovat čtení, zejména u dětí a to prostřednictvím právě masmédií nebo konzumní společnosti jako jsou například supermarkety nebo televizní spoty. S tím souvisí i téma mé diplomové práce, a to téma ilustrace, jejíž zastoupení v knize je dle mého názoru nezastupitelné. Samozřejmě četnost a úroveň ilustrace závisí na čtenáři, jeho věku a očekávání, které od knihy má. V dětských knihách má dle mého názoru ilustrace v knize opravdu nezastupitelnou roli, k čemuž se postupně dostaneme v dalších kapitolách mé práce.

Knihy během svého vývoje hraje velice důležitou roli jak u dospělých, tak zejména v tvorbě pro děti. Má v sobě různé pohledy a to, pedagogický, výtvarně estetický nebo literární. Na knihu se můžeme dívat z různých hledisek. Velmi vhodné je hledisko, kdy knihu vnímáme celostně jako syntézu textu a obrazu s ohledem na jeho účel a funkci. Zásadní požadavek souladu textu a obrazů je zejména u knih pro děti a mládež, kdy má kniha působit jako celek a účinek se má umocňovat, k čemuž se dostaneme během mé práce.

První část mé práce je obecná a teoretická, kde se zaměřím na objasnění základních pojmů, na vývoj ilustrace obecně a vývoj české ilustrace pro děti a mládež. Zde nastíním různé proudy a tendence, které se během vývoje a v závislosti na dobu měnily. Do tohoto přehledu vývoje začlením i nejnámější a nejvýznamnější

představitele, kteří se na vývoji a kvalitě knih pro děti a mládež podíleli. Poté se podíváme na úlohu, hodnotu a funkci ilustrace. V diplomové práci se budu také zabírat otázkou srozumitelnosti a přiměřenosti ilustrace v knihách, zda plní svou danou funkci a jaký prožitek čtenářům přináší.

V práci popíši dva základní ale zcela odlišné přístupy k ilustraci, jejich podobě a představitelům. Nakonec teoretické práce zmíním vlastní zkušenosti z ilustrování knihy a představím některé významné spisovatele a ilustrátory knih pro děti a mládež s důrazem na autorské knihy s vlastní ilustrací. Zmíním ty umělce, kteří se zapojili do mé diplomové práce, a tímto jim za účast velice děkuji.

Druhá polovina mé práce je zaměřena prakticky na otázky, týkající se ilustrace knih. V první části se budu zabírat otázkou důležitosti a zastupitelnosti ilustrace v knize, její četnosti, estetičnosti a celkového prožitku. Důležitá je také otázka vhodnosti, srozumitelnosti a přiměřenosti výtvarného projevu v knihách. Hlavním tématem praktické části bude posoudit autorské knihy umělců s vlastní ilustrací oproti knihám autorským, které ilustroval jiný umělec. K odpovědím mi budou sloužit zejména dotazníky, které jsem dala různým soudobým a známým spisovatelům a ilustrátorům a dětem na 1. stupni základních škol.

Druhá část mé praktické části bude zaměřena na tvorbu dětských ilustrací na knihu od Miloše Kratochvíla „Modrý poťouch“, kterou ilustrovala velmi známá a oblíbená ilustrátorka Markéta Vydrová a která mi ji také doporučila, a s tím spojená reflexe jak dětí, tak mnou nad vytvořenými ilustracemi.

Těžištěm mé práce je ukázat dětem jak důležitou roli hraje ilustrace v knihách, i když si to přímo neuvědomují a poukázat na důležitost ilustrace obecně.

Teoretická část:

1 ILUSTRACE V ODBORNÉ LITERATUŘE

Na dané téma existuje několik publikací, kdy se každá z nich zabývá tématem v určité rovině. Bylo by potřeba vytvořit komplexní a ucelené dílo, které by mapovalo vývoj knihy a její ilustrace. Na to apelují i sami autoři těchto studií.

Nejvíce se touto tematikou zabýval výtvarný teoretik, publicista a pedagog František Holešovský. Je autorem množství odborných knih. Zabýval se vývojem ilustrace, funkcí, hodnotou, důležitostí i smyslem ilustrace. Poukazuje na vysokou úroveň české ilustrace. Jeho publikace jsou velice přínosné, a proto má diplomová práce z jeho knih velmi čerpat. Mezi jeho významné knihy patří *Ilustrace po děti – tradice, vtahy, objevy*, *Glosy k vývoji české ilustrace po děti nebo Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež*.

Druhou významnou autorkou odborných knih s danou tematikou, která na Františka Holešovského navazovala, je Blanka Stehlíková. Mezi její knihy patří *Čeští ilustrátoři pohádek*, *Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež nebo Ilustrace v české a slovenské dětské knize*. Stehlíková ve svých dílech mapuje vývoj a tendence pojetí obrazového doprovodu knihy. Věnuje kapitoly definici a funkci ilustrace a chronologicky řadí jednotlivé umělce a proudy.

V posledních letech byla vydaná jediná kniha autorky Ivany Hutařové *Současní čeští ilustrátoři knih pro děti a mládež* z roku 2004. Zabývá se ilustrací stejně tak, jako publikace Františka Holešovského a Blanky Stehlíkové. Její dílo ale neposkytuje takovou širokou oblast daného tématu, pouze vytváří 25 obrazů současných českých umělců, kteří ilustrují knihy pro děti a mládež. Martin Reissner se také připojil se svou odbornou publikací, kde se výstižně vyjádřil k současným směrům a problémům dětské knihy.

I přestože jsou jejich knihy přínosné a kvalitní, lze teze z knih použít jako východiska, ale chybí zde současná situace a pohled na věc, jelikož knihy jsou přibližně z 80. a 90. let 20. století. V odborných knihách chybí publikace o současném stavu a přístupu k ilustraci.

1.1 Základní pojmy

Diplomová práce se zabývá tématem ilustrace, proto je třeba si tento hlavní pojem vysvětlit. Stejně tak budou připojeny pojmy autorské knihy a obrázkové knihy, které s tématem úzce souvisí.

1.1.1 Ilustrace

Pojem ilustrace měnil v průběhu staletí svůj význam. Ilustrace je výtvarný projev, který doprovází literární text, a to jak v literatuře vědecké, tak umělecké. Úkolem ilustrace je zdůrazňovat u čtenáře představu literárního textu, více ho podněcovat a posilovat. Tento názor má i Antonín Matějček (1931, s. 7) ve své knize „Ilustrace“.

Ilustrace je tedy doprovodným obrázkem k literárním myšlenkám. Čtenáři osvětlují text, dělají ho srozumitelnější a přitažlivější, zejména pro děti.

Během let došlo v ilustraci k posunu a přestala se brát pouze jako doprovodný text, ale začala fungovat jako rovnocenná složka textu. Ilustrace mají i didaktický charakter, skýtají v sobě nástroj, kterým mohou zasahovat do výchovy dětí. Nástrojem je na mysli podněcování představivosti, imaginace, prostorového vnímání. Stejně tak zesiluje pochopení textu.

Pod pojmem ilustrace můžeme najít ve slovnících hned několik definic. Vezmeme-li si k ruce Ottův slovník naučný, vydaný roku 1897, najdeme zde definici daného pojmu. „*Ilustrace je objasnění, náskres, vyobrazení. Ilustracemi rozumíme povšechně obrazy v knihách tištěných oproti iluminování a miniaturám v knihách psaných, obojí vyšly z téže snahy po ozdobě a ladném upravení knihy.*“ (Ottův slovník naučný 1897, s. 518).

Dále se slovník rozšiřuje o typologii ilustrací. „*Vedle uměleckých a ozdobujících ilustrací jsou také ilustrace vědecké, znázorňující kresbou obsah textu, pak ilustrace didaktické a pedagogické. Zvláštní skupinu tvoří konečně ilustrace humoristické (karikatury), jež však možno čítati k ilustracím uměleckým.*“ (Ottův slovník naučný 1897, s. 518).

V dnešní době se vysvětlení pojmu ilustrace nezměnilo. *Nový akademický slovník cizích slov* z roku 2006 chápe ilustraci jako „*Kresbu nebo malbu jako doprovod tištěného textu (zpravidla knihy), mimo knižní kontext pak jako názorný příklad, vzor, doklad, názorné svědectví.*“ (Kraus 2007, s. 338)

Ilustrace je tedy výtvarný doprovod knihy, ve větší či menší míře. Doplnuje text, se kterým musí být v souladu. Ilustrace mohou být vytvořené různými technikami, v rozličných velikostech a žánrech. Jsou velice důležité ve vztahu k dětem. Musí být výstižné, hluboké, zajímavé, aby děti vedly k dalšímu čtení. Tvoří je ilustrátor, což je umělec, který vytváří výtvarnou představu podle daného textu. Ve své práci má tedy jistá omezení. I přesto se podílí na vzniku a konečné fázi knihy.

1.1.2 Autorská kniha

Autorská kniha ukazuje zcela nový typ knihy, který se objevil po velkých změnách v umění po polovině 20. století. Pojem „autorská kniha“ užíváme ve dvou různých kontextech. Jak ve výtvarném oboru, tak v oboru literárním.

V oblasti výtvarné rozumíme pojmem autorská kniha publikace, které existují pouze v jednom vydání, nebo v několika málo exemplářích. Na procesu vzniku pracoval pouze jeden autor. Pracoval jak na tvorbě ilustrací, vzniku, grafické úpravě, tisku i vazbě.

V literárním oboru se jedná o knižní dílo, kdy ilustraci i text vytvářel jeden autor. Většinou se jedná o výtvarníka, v jehož knize převažuje výtvarná část nad textovou a jeho knihy by se tedy daly označit v dětské literatuře za obrázkové.

Mezi významné umělce autorských knih patří Josef Lada, Ondřej Sekora, Zdeněk Miler, Michal Cihlár nebo Karel Sýs, dále například Petr Nikl, Martina Skala, Markéta Vydrová nebo Andrea Popprová. Je ale mnoho dalších umělců, kteří autorskou knihu mezi svou tvorbou také zkusili.

1.1.3 Obrázková kniha

Pojem obrázková kniha vznikl z německého názvu „Bilderbuch“. Významným protagonistou je Jan Ámos Komenský, jehož kniha Orbis Pictus je ukázkou obrázkové knihy.

Pokud bychom si chtěli vysvětlit, o jakou knihu jedná, musíme se podívat k těm nejmenším. Obrázková kniha je určena zejména předškolním dětem, nebo dětem mladšího školního věku. Jedná se o publikaci, kde výtvarná stránka je více zastoupena než stránka textová. Ilustrace zde hrají hlavní roli, je zvládnutelná role ilustrátora. Text je kratší s méně obsáhlým dějem a dá se říci, že text ilustrace spíše jen doplňuje. Ilustrace a text i přesto stále tvoří komplexní, povázaný celek.

Nejjednodušeji lze říci, že většina obrázkových knih je určena dětem, které ještě neumí číst. Obrázkové knihy jsou pro ty nejmenší prvním kontaktem s literaturou, měly by být kvalitně a hodnotně zpracované a vyvolat v dítěti chuť a zájem věnovat se knihám dál.

2 VÝVOJ VÝTVARNÉHO UMĚNÍ A ILUSTRACE

V této kapitole bude nastíněna problematika historie ilustrace nejprve z obecného hlediska, dětské knize a vývoji její ilustrace bude věnována kapitola následující. Ilustrace dětské knihy je hlavním tématem diplomové práce, proto je potřeba nastínit i oblasti, které k dětské ilustraci vedly a které tomu předcházely.

Pokud pomineme výtvarné projevy v období prehistorickém, vývoj písemnictví v Číně, Egyptě a Mezopotámii, dá se o výtvarném umění v knize mluvit teprve v období historickém. Doba vzniku prvních knih s malbami a ilustracemi se nazývá doba raně středověká. Písaři z klášterů spolupracovali s malíři, kteří vytvářeli malované iniciály či obrázky.

Prvními motivy byly pouze ornamenty s geometrickou přesností. Později začínají vznikat i těžší malby, jako výjevy ze života Ježíše Krista, apoštolů, Madony a další církevní motivy. Významnou památkou je z 8. století Evangeliář z Kellsu. (Kneidl 1989, s. 32)

Mimo malbu se do tvorby ilustrace dostává i perokresba. Ve druhé polovině 12. století v době románské jsou ilustrace formou celostránkové malby, nejsou výtvarným ztvárněním, které doplňuje text.

Postupem času ale začala pronikat do textu miniatura, která byla malovaná štětcem. Byla nazývána gotickou iniciálou a zasahovala až k okrajům knihy. (Kneidl 1989, s. 35)

Mezi další významnou knihu, ve které se objevují ilustrace je obrázková bible *Biblia picta*. Zde si poprvé vyměnil roli text s obrazem. Tento styl byl používán zejména na stěnách a oknech. Později, po nástupu světské literatury, se začal objevovat i v rytířských eposech a vědecké literatuře. Další technikou, používanou v knihách byla metoda malby na plátno a otisk dřevorezby. Těmito metodami vznikaly výtvarné obrazy, které byly vlepovány do kodexů. Konec období gotiky je završen velice významně, a to v polovině 15. století vynálezem knihtisku. I když pokusy a snahy o tisk textů byly v minulosti již před vynálezem Gutenbergova knihtisku.

V období renesance a humanismu dosahuje ilustrace nové úrovně. Výzdobu knih vykonávali přední ilustrátoři a malíři. Ke konci 16. století se začíná v ilustracích objevovat mědiryt. Známa jsou zobrazení evropských měst. Stejně tak se dostávají do ilustrace nové žánry jako lidové tisky, i když v menším rozsahu.

Po nástupu baroka nastupuje i bohatost v ilustraci, bohatost, která je po baroku tak typická. Ilustrace jsou celostránkové, zdobené mědirytem. Ilustrace vytváří výborní ilustrátoři, kteří tomu dodávají vysokou kvalitu. Nejhodnotnější díla pocházela z Francie a Nizozemí. V době baroka bylo typické ornamentální přezdobení, které bylo pozdějším rokokem nahrazeno jednoduchostí. V době klasicismu, kdy vznikla skutečná ilustrace vycházející z děje knihy, byla ilustrace dovedena k dokonalosti.

Jak již bylo zmíněno, vynález knihtisku velice významně ovlivnil výrobu knih. Stejně tak stále vznikaly i nové techniky. Spojení těchto dvou elementů zapříčinilo, že se zrychloval tisk nových textů a kvalita vydaných knih začala ustupovat kvantitě.

I přesto se ilustrace v knize zdokonalují, tiskne se černobílý text z výšky, tisk z hloubky, díky kterému se dají reprodukovat jemné odstíny a kontury tvarů. Dalšími technikami byla fotografie kopírovaná na dřevěnou desku, do které se poté provádělo rytí. Další neméně výraznou technikou byla litografie. (Kneidl 1989, s. 109)

Všechny tyto nové techniky přinášejí do knihy velice oblíbenou ilustraci, která je ozdobná a ornamentální. Díky kvalitním ilustrátorům stále roste zájem o ilustrovanou knihu. Na počátku 20. století je kniha a její ilustrace ve znamení dokonalosti a perfekcionalismu z hlediska řemeslné tvorby, která nastoupila po vynálezu ofsetového tisku. Tento tisk nahradil výrobu pracné litografie. Dnes se tato technika stala univerzální tiskovou technikou, jak pro reprodukci obrazu, tak tisku.

Nevyvíjí se pouze ilustrace, ale také grafická textová stránka textu. Mění se a vyvíjí se nové druhy písma a ilustrace se dostává i do výukových a vzdělanostních programů ve školách. Grafici a kaligrafové vytváří také nové druhy písma. Právě ilustrace, malba, kresba nebo další techniky ilustrace jsou tím, co vyrovnává obsahovou stránku knihy.

I když byla ilustrace a její obor v historii trochu opomíjen, zastává dnes velice důležitou roli. Dodnes jsou knihy s krásnými ilustracemi velice ceněné a vzácné. Postupem času se knihám dostalo zadostiučinění a lidé jsou si vědomi jak velkého významu knih, tak i ilustrace v těchto knihách. Jak bylo psáno v úvodu práce, stává se poslední dobou částečně zastíněná jinými technickými vymoženostmi, takže si kniha a ilustrace nachází své místo zejména v literatuře dětské a alternativní.

2.1 Vývoj ilustrace v českých knihách pro děti a mládež

Téma ilustrace dětské knihy je velice obsáhlé, není možné uvést jména všech autorů, kteří se zabývali ilustracemi pro děti. Ve vývoji ilustrace v českých knihách pro

děti a mládež budou zmíněni tedy ilustrátoři nejvýznamnější, kteří nějakým způsobem zásadně ovlivnili vývoj ilustrace a knižního umění a kteří vytvořili největší zdroj inspirace. V této kapitole bude popsán vývoj ilustrace v dětských knihách tak, jak šel ruku v ruce s vývojem knihy pro děti, jelikož vztah těchto dvou složek je velice úzce spjat.

Vznik všech věcí kolem nás je ovlivněn časem, dobou a prostředím. Stejně tak je ovlivněna i ilustrace knih, nejen pro děti. Jak můžeme vyčíst i v knize Blanky Stehlíkové:

„Základem je vzít v potaz, že ilustrace jsou určeny a využívány k různým cílům, více či méně perspektivním, a zároveň jsou proměnlivé v závislosti na čase, vývoji, společenském prostředí a mnoha dalších faktorech.“ (Stehlíková 1984a, s. 27)

Pro ilustraci v knize dětské nebylo zprvu místo. Knihy pro děti a mládež měly zejména didaktický charakter a zde umělecké zobrazení textu mohlo jen těžko zakotvit. V běžných, levných vydání nebo ve výpravných publikacích také pro ni nebylo místa. Až teprve v pozdější době, po dlouholetém úsilí mohl vzniknout pojem krásné české knihy pro děti a mládež s kvalitní ilustrací.

Pokud se podíváme k úplným začátkům, tak prvními náznaky týkající se ilustrace a její hodnoty se v českých knihách zabýval Jan Amos Komenský. Všichni si jistě hned představí jeho významnou knihu „Orbis Pictus“, kde na každé straně provázal text i ucelený výtvarný doprovod, který měl nejen estetickou funkci, ale také didaktickou. Tyto ilustrace vypracoval řemeslnický rytec. U nás se této knize dostalo uznání až o několik set let později než v zahraničí. Základy ilustrace v českých knihách, jak pro děti, tak v knihách obecných, můžeme přisoudit Mikoláši Alšovi. Ten vytvořil v 19. století mnoho perokreseb, kterými výtvarně doplnil knihy, kalendáře, časopisy či různé sbírky. I když tvořil výtvarné obrazy do dětských knih, jeho projev zůstával stejně realistický a dramatický, jako v knihách pro dospělé.

„V ilustracích zdůraznil svou lásku k vlasti, domovu, jeho historii, přírodě a lidu. Soustředil se na téma domova, náměty situoval do prostředí svého rodného kraje, který mu byl nevyčerpatelným zdrojem inspirace a vzpomínkami na dětství.“ (Stehlíková 1984a, s. 12)

Na přelomu 19. a 20. Století vzniklo „Hnutí za krásnou knihu“, kde se skupina umělců zabývala estetickou, výtvarnou funkcí knihy. Jedním z umělců a zakladatelů byl F. X. Šalda. Program tohoto hnutí zaznamenal v díle „Kniha jako umělecké dílo“. (Stehlíková 1984a, s. 13)

Hlavním poselstvím je myšlenka, že kniha musí mít vedle textu i výtvarnou stránku, vedle vnitřní složky i vnější. Díky spojení těchto dvou složek může být kniha celkem, informačně i esteticky krásným celkem. Důležité je, aby obě složky spolu ladily. Jejich myšlenka byla v té době velice nadčasová a kritizovali dobu 18. století, kdy se výroba knih přesunula do továren a začala vznikat masová a komerční vydání. Tuto tvorbu knih F. X. Šalda nazval „lesklými úskoky, nepoctivým a křiklavým jarmarečnictvím“. (Šalda 1951, s. 15)

Dalším výrazným mezníkem ve vývoji dětské ilustrace byla kniha od Jana Karafiáta „Broučci“ z roku 1903. Tuto knihu ilustroval Vojtěch Preissig. „*Tato kniha byla označena za první, stylově upravenou, jednotnou a krásnou českou knihu.*“ (Stehlíková 1984a, s. 14)

Stejně tak se v této době těšil své oblibě Adolf Kašpar, který výtvarně zpracoval knihu Babička od Boženy Němcové. Knihu ilustroval s velkým citem a do ilustrací použil nejdůležitější výseky děje. Poté mu byla zadávána další velmi významná díla jako například kniha Kytice. Další jeho velmi významným počinem bylo výtvarné zpracování školních učebnic, jejichž ilustrace neměly umělecký ráz, ale didaktický. V této době působily i jiné skupiny umělců, než je skupina F. X. Šaldy. Vycházeli ze secese a symbolismu. Dle nich měl ilustrátor v obrazech uplatnit své pocity a dojmy a ty promítnout do výtvarného zpracování.

„Počátky soudobé dětské knihy poznamenaly tedy tendence, jež se projevily v české knize obecně. Dekorativismus, symbolismus a secese i realistická dějová ilustrace, které se v díle některých osobností vzájemně prolínaly a ovlivňovaly, určovaly pak podobu naší dětské knihy až do počátku dvacátých let a přežívaly ještě v období meziválečném.“ (Stehlíková 1986, s. 17)

Dalším sdružením v tomto období byla skupina umělců „Mánes“. Ta roku 1903 vydala ilustrované texty „Sníh“, které vyšly v časopise „Volné směry“. Skupina se snažila zvětšit zájem o knihy a o estetickou hodnotu knižního umění. Výtvarnými umělci byli například Mikoláš Aleš, František Kupka nebo Jan Kotěra.

Výraznou knihou, která vyšla roku 1911 je kniha „Moje abeceda“. Jedná se o knihu veršů od autora Josefa Stivína, kterou ilustroval Josef Lada. Touto knihou se Josef Lada dostal do podvědomí v ilustraci pro děti. Jeho výtvarné zpracování knih v meziválečné době, epicky pojaté, to je typická ukázka jeho díla.

Josef Lada se částečně zabývá i obrázkovou knížkou a její funkcí. „*Obrázková knížka, která vyhovuje všem sklonům a touhám dítěte, znamená kus jeho života, má*

velký vliv na jeho citovou oblast a zbystruje jeho schopnost postřehu. Přitom to není žádné učení ani namáhání mozku, je to jen ustavičné dětské rozradostnění a donekonečna opakovaný, nezmenšovaný prožitek i požitek.“ (Lada 2007, s. 405)

Josef Lada se stal v druhém desetiletí 20. století spolu s Karlem Svolinským a Zdeňkem Burianem vůdčími osobnostmi dětské ilustrace. Velice realisticky zobrazují v odborných a dobrodružných knihách dané prostředí, zvěř, rostliny.

Jejich skupina se postupem času rozšiřuje a ve 30. letech se k nim přidávají dnes velmi známí umělci jako například Antonín Strnadel, Adolf Zábanský, Jiří Trnka a Ondřej Sekora. V této době se navíc udála velice důležitá věc z hlediska ilustrace, a to tzv. „žánrová diferenciací“. (Stehlíková 1984a, s. 18)

Tento pojem znamená přibývání nových forem k již daným a tradičním. Například vznikají moderní autorské pohádky, rozvíjí se dobrodružná literatura a tvorba časopisů. Autoři cítí potřebu respektovat daný žánr knihy a také věk čtenářů. Nejenom, že dbají na správnou textovou formu, ale dávají větší prostor ilustraci, která není již jen obrazným popisem, ale umělec do ní vkládá a promítá svou osobnost a styl. *„Stejně tak, jako vznikly tyto společné rysy, byly zde i rozporuplné tendence, které vznikly z osobitostí jednotlivých umělců, jejich výtvarného projevu, různou sociální motivací či vztahu k dětskému světu.*“ (Stehlíková 1984a, s. 21)

Díky tomu nešlo začlenit ilustrátory do skupin podle jejich výtvarného projevu. Vždy by to působilo uměle. Stejně tak, jako nelze „škatulkovat“ lidi podle jejich osobností, nelze ani umělce začlenit do určité dané skupiny. Jako každý člověk, se i umělec v průběhu života a své umělecké činnosti vyvíjí. Jednotlivé skupiny - styly sice existují, ale hranice jsou mezi nimi velice otevřené a spíše jen orientační.

Jedním ze stylů jsou ilustrace epické, ve kterých je znatelná hlavně realističnost a dějovost. Nejvýraznějším zástupcem je Josef Lada, který vycházel z dětské záliby v ději, optimismu. Jeho ilustrace jsou známé svou veselostí, jednoduchou konturou a jasnými barvami.

„Obrázkové knížky pro děti mají být vždy barevné, protože dítě barvy velmi miluje. Barvy však nesmějí být křiklavě strakaté. Mají být spíše v plochách, ne tuze vypiplané a raději v tónech světlých, svěžích.“ (Lada 2007, s. 404)

Ve svých dílech zdokonaloval techniky reprodukce. Jeho kniha pro děti byla díky tomu barevnější, pro děti přitažlivější a celkově to dojem mnohem více umocnilo. (Stehlíková 1984a, s. 21)

Mimo Josefa Ladu, byl velice výrazný i Ondřej Sekora nebo Josef Čapek. Jejich ilustrace jsou výrazné, srozumitelné a věcné.

Na protější straně dějovosti a realističnosti byli umělci a ilustrátoři, kteří pracovali s lyrickým pojetím. Jedním z předních umělců byl Jiří Trnka. Ten nejenom pracoval s lyrickým pojetím obrazů, ale také s imaginací, která má zvláštní atmosféru a není tak závislá na textu. V obrazech se objevuje více poetiky a prožitku než děje a vyprávění. (Stehlíková 1979, s. 24)

Postupem času, se měnil vývoj psaní a ilustrace knih také tematicky. Téma hodně ovlivňovala politická a sociální situace v zemi. Během druhé světové války se začala obracet pozornost k české kultuře a národním tradicím. Velký důraz se kladl na výchovné a estetické působení. Ilustrace se měnily z veselých kreseb do obrazů, které byly poznamenány sociální situací, tradicemi a jejím smyslem. Ve větším množství byly vydávány pohádky, které disponovaly historickými motivy. Jedním z autorů byl Antonín Strnadel.

Po válce stále ještě zůstávalo úsilí umělců, které se vyznačovalo spontánností. Umělci, kteří působili v době meziválečné a válečné, pokračovali dál ve své duchu, kdežto nová generace byla ovlivněna avantgardou.

„Poválečná doba se stala mezníkem, za nímž přestala být kniha soukromou záležitostí. Obrátil se k ní celospolečenský zájem jako k nástroji výchovy mladého pokolení.“ (Stehlíková 1984b, s. 30)

Díky tomu začala vznikat nová nakladatelství, která jsou dodnes velice známá nejen zainteresovaným lidem, a to „Státní nakladatelství dětské knihy“ známé jako „Albatros“ a „Mladá fronta“. Vznik těchto nakladatelství, umožnilo masový rozmach ve výrobě literatury. K radosti pedagogů a pracovníků s dětskou knihou vymizel literární brak a výtvarný kýč. Rodila se krásná a cenově dostupná literatura a ilustrátoři měli možnost soustavné práce. (Stehlíková 1984b, s. 32)

Dobrou stránkou byla velká produkce a dostupnost, knih. Naopak špatnou stránkou byla kvalita a funkce ilustrací. Její úroveň díky masové výrobě klesla a pozměnila svou funkci. Začala fungovat zejména k vychovávání dětí a čtenářů obecně. Kdežto umělecká stránka ustoupila do pozadí.

Objevovala se zejména literatura překladová. Taková literatura měla děti a mládež vychovávat v občany socialistického státu, kteří jsou uvědomělí a ukázat jim obraz hrdiny, který brání a buduje svou vlast. (Stehlíková 1984a, s. 26)

V této době byla v knihách řešena zejména kvantita, samozřejmě na úkor kvality, hloubky, požitku. Ilustrace pouze popisovaly děj knihy, byly přesným obrazem textu a nenechávaly čtenáři žádný prostor, aby mohl využít své představy a fantazii. Ilustrace byly pouze dokonalým obrazem literárního díla, ve kterém chybí děj, napětí, drama. Ilustrace přestaly být nápovědou a staly se přesnou kopií textu. (Stehlíková 1984a, s. 26)

U těch autorů, kteří se podvolili tomuto postoji k ilustracím a ke knize obecně, to znamenalo malé využití potenciálu, jejich osobnostního stylu a výtvarného projevu. Ti, kteří zůstali věrni své práci a nepřidali se k novému trendu, což byla zejména starší generace, si udrželi dobrou kvalitu a úroveň svých prací.

V období padesátých a šedesátých let přišla nová vlna, nová generace výtvarníků. Ti se inspirovali tvorbou Jiřího Trnky a dá se říci, že navazují na jeho ranou tvorbu. Odmítají předchozí vlnu, ve které převládala prvoplánovitost, jednotvárnost, didaktičnost a konkrétnost linií. Opět se díla zaměřují na probouzení fantazie a pouhé náznaky, díky kterým si mohli čtenáři domýšlet oproti dějovosti a sdělení, které vládlo doposud. Znovu se do popředí dostává estetika, lyrika a emocionálně působící barvy.

Ilustrace se začala blížit volné tvorbě, a proto se dostávala do popředí její výtvarná stránka a autoři se začali opět diferencovat. Díky tomuto přístupu bylo toto období velice plodné pro knižní ilustraci.

Za úspěchy nových tendencí se začala objevovat i úskalí. Při přílišném zdůraznění estetické stránky mohlo docházet k rozporu se záměrem textovým nebo tam, kde se ilustrátoři spolehli na velkou dětskou fantazii a přecenili dotváření vlastní fantazií, docházelo u méně aktivních dětí k útlumu a snížení zájmu o ilustrace, občas se mohli tito čtenáři i navracet ke srozumitelnému a líbivému kýči. (Stehlíková 1984b, s. 34)

Nebývalý rozmach ilustrace nezastavila ani kulturně-politická situace, ve které bylo mnoho omezení a ataků. Toto zákoutí bylo těmto omezením a atakům ušetřeno, což umožnilo nebývalý rozmach ilustrace i typografie. Takový rozmach se již nikdy nezopakoval. (Reissner 2008, s. 48)

V této době mohli ilustrátoři upřednostňovat texty, které jim byly obsahem a formou blízké. Stejně tak měli autoři a nakladatelé možnost si vybrat ilustrátora pro svou knihu, který jim byl svou tvorbou nejbližší.

Díky jejich doplňování a shodě, se výtvarná složka ještě více umocňovala, naopak pokud není autorova a ilustrátorova forma v souladu, působí celek rušivě, zejména u pohádek pro menší čtenáře. (Stehlíková 1984a, s. 116)

Jedním z autorů tohoto období je Jan Kudláček. Jeho typickým projevem byly ilustrace, které velice podněcovaly fantazii. Byl dokonce tak oblíbený mezi autory, že si ho pro své knihy žádali, nebo dokonce psali text vyloženě pro jeho ilustrace.

Díky těmto rozvíjejícím se vztahům mezi autory knih a ilustrátory začalo docházet k odklonu od lidových pohádek a začali se více soustředit na pohádky autorské, které začínaly být čím dál více oblíbenější. Mezi významné a kvalitní umělce, kterým velmi prospěl rozvíjející se vztah, byla například Daisy Mrázková a Květa Pacovská. Ta je dokonce držitelkou „Ceny Hanse Christiana Andersena“.

S nástupem šedesátých let se objevují další velké osobnosti v tvorbě pro děti jako Jiří Šalamoun, Radek Pilař, Adolf Born či Josef Paleček. Ti se zabývali jak ilustracemi knih, tak i animovaným filmem.

Lidové a klasické pohádky se vracejí k oblíbenosti během normalizace v sedmdesátých letech. Ilustrátoři, kteří se vydali touto cestou, hledali nový zdroj inspirace, který byl ovlivněn i vývojem umělcových výtvarných projevů. Tito autoři vycházeli z lidových ornamentů, dřevořezů a obrazových ilustrací tradičních moravských pohádek a písní. Mezi tyto umělce patřila například Zdeňka Kabátová-Táborská nebo Antonín Strnadel.

V období osmdesátých let sice nebylo pro kulturu zrovna příznivé, přesto byla ilustrace brána a sledována jako součást dětské knihy. (Reissner 2008, s. 53)

Po významném roce 1989 pracovali vedle sebe jak noví a začínající autoři, tak ti, kteří nesměli být publikováni a vycházeli pouze samizdatově. Tvorba a publikační činnost se uvolňovala, a to přineslo mnoho nekvalitní literatury i jejího obrazného zpracování.

Až v devadesátých letech přišlo jakési očištění kvalitní literatury od nekvalitní a od braků. V této době začínají vznikat i nová nakladatelství vedle známého a po dlouhou dobu jediného velkého nakladatelství, Albatrosu. Nových nakladatelství vzniklo v této době na šest tisíc, jak uvádí Blanka Stehlíková. Tři tisíce jich zanedlouho zaniklo, ale kolem tisíce nakladatelství stále funguje a provozuje svou činnost. (Stehlíková 2010, s. 101)

V té době působí spolu s novou generací také ti umělci, kteří svou kvalitu ukázali již v předchozích letech. Mezi ně patří například Adolf Born, Václav Kabát, Jan Kudláček nebo Zdeněk Miler, který se díky svému Krtečkovi stal velice známým, oblíbeným a obdivovaným autorem. Stejně oblíbená, známá a důležitá je také tvorba Heleny Zmatlíkové. Ta ztvárnila ilustrace například ke knihám Děti z Bullerbynu nebo

Kocour Modroočko. I dnes, po její smrti, jsou její ilustrace vydávány v knihách Ivony Březinové.

2.2 Podoba současné knihy a ilustrace pro děti a mládež

Během 20. století zaznamenala ilustrace dětských knih složitý vývoj. Velmi rychlým tempem se rozvíjela jak literatura pro děti, tak také vznikaly nové typy knih. K těm bylo potřeba samozřejmě vytvořit ilustrace. Proto se rychlým tempem rozvíjela i výtvarná stránka knih. Rozvíjel se nejen jejich pohled na význam a funkce ilustrace, ale také množství a různorodost technik. O důležitosti dětské knihy a její ilustrace v současné době bude hovořit následující kapitola.

Dětská kniha je živým organismem, který se stále vyvíjí nejen vývojem výtvarných forem, ale také v konfrontaci s proměňujícími se potřebami doby. (Stehlíková 1984b, s. 44)

Nemůžeme ale opomenout ani to, že se na ilustraci v dnešní době podílí několik generací najednou. I když se na ilustraci podílí velká škála výtvarných projevů, které jsou osobité, velké množství textu i různé přístupy k dětem, přesto mají něco společného, a to je vědomí o vážném poslání knihy. Je to vědomí odpovědnosti práce k dětem, společnosti, umění.

K tomuto vědomí odpovědnosti přispívá zejména to, že si lidé, veřejnost, uvědomuje důležitost knihy a ilustrace v ní. Veřejnost se zajímá o vývoj dětské knihy, tomu napovídá i velký prodejní trh, velká škála dětské literatury, kterou máme na výběr. Autoři, ilustrátoři i nakladatelství se snaží vyhovět celé velké škále obyvatelstva, jejich zájmu a poptávce po knihách. Existuje mnoho žánrů dětské literatury, stejně tak mnoho výtvarných technik a pohledů na ilustraci. Je brán zřetel na věk čtenářů, jejich vyspělost, zájem, společenskou situaci, aktuální problémy a také na žánr knihy, ve kterém má ilustrace být.

Dalším ukazatelem zájmu o knihy je každoroční udílení různých nakladatelských cen, jimiž jsou odměňováni spisovatelé i ilustrátoři, soutěž nejkrásnějších knih roku, cena Magnesia Litera nebo cena Marie Majerové, udělovaná od roku 1966 za životní dílo jednou za rok jednomu spisovateli a jednomu ilustrátorovi. Nositeli této ceny jsou například Antonín Strnadel, Helena Zmatlíková, Karel Svoboda, Cyril Bouda nebo Zdeněk Burian. Za teoretickou práci byla cena udělena též Františku Holešovskému, který je jedním z mála, kdo se zabývá teorií ilustrace v knihách. (Stehlíková 1984b, s. 44)

Také jsou organizována různá symposia, veletrhy či přehlídky, věnované knihám pro děti a mládež nebo výhradně ilustracím dětských knih. Stejně tak jsou organizované i různé výstavy na téma ilustrace či dětské knihy obecně, jako například nedávná výstava „11 světů Současná česká ilustrace pro děti“ v Muzeu hlavního města Prahy.

Současných dětských ilustrátorů a spisovatelů je v dnešní době velké množství, takže je těžké všechny obsáhnout nebo vyjmenovat v diplomové práci. Vzhledem k dnešní rozmanité poptávce má šanci velké množství umělců k publikaci svých děl. Stejně tak je dostatečné množství nakladatelství, která mají poptávku od veřejnosti a mohou si vybrat knihu, potřebnou do svého repertoáru. Také existuje mnoho autorů, kteří vytváří knihu přímo na zakázku nakladatelství. V dnešní době je možné, že si autoři vybírají ilustrátora, ilustrátor knihu, nebo jsou umělci, kteří spolu mají již dlouholetou spolupráci, jako je například Miloš Kratochvíl s Markétou Vydrovou. Ti spolu pracovali již na několika knihách.

První dekáda nového tisíciletí zaznamenala svůj vývoj zejména ve vytváření knih autorských. Tyto knihy se vydávají zejména v nakladatelství Ivy Pecháčkové *Meandr* (1997) nebo nakladatelství *Baobab* (2000). Majitelem Baobabu je Juraj Horváth, který je taktéž výtvarně činným ilustrátorem. V Baobabu vyšla řada výborných autorských knih například od Evy Volfové nebo Petry Kubáčkové. Velmi známým autorem nakladatelství Meandru je Petr Nikl, který je zároveň držitelem Ceny Jindřicha Chalupeckého. Mezi další velice významné ilustrátory současnosti patří Alžběta Skálová, která vytvořila vlastní autorské knihy a v roce 2011 získala velmi prestižní cenu Magnesia Litera. Dalším významným ilustrátorem je Petr Sís, který produkuje zajímavé ilustrace s využitím originálních technik a získal cenu Hanse Christiana Andersena.

Velkou část knižní produkce pro nedospělé čtenáře po roce 1989 i po roce 2000 stále ilustrují již v dřívějších desetiletích autorské osobnosti, mezi něž se řadí např. Vlasta Baránková, Adolf Born, Karel Franta nebo Václav Kabát. K renomovaným ilustrátorům současné „střední“ generace patří ilustrátorka i autorka obou knižních složek Renáta Fučíková, ilustrátor a grafik Jindra Čapek, velkou část z knih Pavla Šruta ilustrovala Galina Miklínová.

Nástup nového století i tisíciletí se odehrává ve znamení autorské knižní tvorby svébytných autorů, kteří vytvářejí pro svou knihu jak text, tak ilustrace. Vznikají tak harmonické knižní celky, jejichž tvorbě se věnují autoři jako Čechoameričan a čerstvý držitel Ceny Hanse Christiana Andersena Petr Sís, jenž vytvořil řadu autorských

publikací, např. Tři zlaté klíče (Albatros 1995) či nejnověji Ptačí sněm (Labyrint: Raketa 2011). Dále autorka naučně laděných obrázkových knih Martina Skala, komiksově orientovaná autorka Lucie Lomová, dále Pavel Čech, již zmíněný Petr Nikl nebo Alžběta Skálová.

Do vývoje dětské knihy a její ilustrace výrazně zasáhl přelomový rok 1989, díky kterému skončila cenzura, a do naší země začaly pronikat knihy ze západu.

„Listopad 1989 se nesl v liberalizačním tónu umělecké tvorby. Konec bylo cenzury a direktiv. Autoři se mohli začít znovu svobodně vyjadřovat, svobodně tvořit. Byla očekávána záplava kvalitních literárních děl, kvalitních tvůrců ilustrací. Čekalo se, že všichni ti autoři teď vyndají na světlo poklady své tvorby a podělí se o ně se čtenáři.“ (Šulc 2012, s. 2)

Stejně tak se čekala kvalitní literatura ze západu. Bohužel kvalita knih, ilustrace a kreslených filmů ze zahraničí nedosahovala takové umělecké hodnoty, jako díla naší české literatury. I přesto si své místo v našich obchodech zahraniční literatura našla. Do knižní nabídky se dané knihy dostaly velice rychle, až tvrdě. Touto situací začalo docházet k úbytku naší literatury. Dalším důvodem přelomu bylo otevírání nových nakladatelství a jejich konkurenční boj. V této době přestaly platit hodnoty, které se dodržovaly ohledně vydávání knih či boje o čtenáře.

„Po roce 1989 vznikly ze dne na den stovky nových nakladatelství. Drobných nakladatelství, která bohužel měly svou činnost silně finančně poddimenzovanou.“ (Šulc 2012, s. 2)

Další zlomovou situací, která přispěla k utiskování naší české kvalitní literatury, byla a i nadále je komerce. Lidé komerční literaturu kupovali a i dále kupují. Bohužel se nemůžeme divit. Člověk je lehce ovlivnitelný a snáze podléhá reklamám, televizi a hlavně americkému kultu. Díky době se veřejnost neseťkávala s danou zahraniční literaturou, a proto také nebyla vůči takovému nátlaku imunní.

„Vedle tu a tam se vyskytujících kvalitních knih se začal trh velmi rychle zaplavovat výtvarným a literárním brakem, který bohužel esteticky ovlivnil celou jednu generaci našich dětí. Bylo to období velmi rozkolísaných kritérií kvality, bylo to období ve znamení nadprodukce knih nejrůznější provenience, jazykové a ilustrátorské úrovně. Smutné je, že v podobném duchu se nesla i produkce učebnic pro základní školy, které měly šanci vytvářet určitou estetickou, jazykovou a grafickou úroveň.“ (Šulc 2012, s. 2)

Až nyní, po několika desítkách let je člověk celkem nasycený a začíná si srovnávat hodnoty a rozhoduje se dle svého mínění, jestli chce radši komerční, jednoduchou tržní tvorbu nebo kvalitní a hodnotnou literaturu.

Nejen, že knihy nejsou zcela kvalitní, navíc v ní není ani obsažena výchovná složka. Naopak české moderní knihy i nadále mají výchovný aspekt. Například knihy Martiny Drijverové, či Miloše Kratochvíla.

Měli bychom tuto komerční literaturu odsuzovat? Nikoli, nic není černo-bílé. Neměly by se odsuzovat nové kulturní vlivy a dělat morální závěry. Každý z nás má nárok na svůj názor ohledně vhodnosti či nevhodnosti kýčovitých kreslených pohádek, ilustrací, a komiksů. Tvrdě uplatnit omezení by se ale mělo v případech, kdy je literatura určená dětem vulgární, urážlivá a násilná. Nezáleží na tom, jestli se dostává k dětem prostřednictvím televizního vysílání, nebo knihy. S rozumem by se mělo také přistupovat k problematice ilustrací učebnic určených pro nejmenší děti.

Je velmi obtížné odhadnout, jakým směrem se bude tvorba pro děti v budoucnu ubírat. Je skoro jasné, že brak a kýč z obchodů nezmizí, poptávka po něm stále bude, ale zároveň je velice pozitivní, že stoupá počet zákazníků, kteří si kvalitu knih uvědomují. Lidé vnímají hodnotu knihy, chtějí svým dětem zprostředkovávat krásnou literaturu a tím ovlivňovat jejich výchovu.

V posledních několika letech se objevují české původní projekty, které splňují i vysoké nároky na kvalitní, moderní dětskou ilustraci. Rodí se mladí kvalitní ilustrátoři. Česká knižní tvorba, která měla doma i ve světě vždy velmi dobré jméno, stále existuje. (Šulc 2012, s. 3)

Vzhledem ke zvyšující se péči o kulturu, zájem o knihy, zejména z hlediska kvality, lze předpokládat, že opět bude působit síla tradice a že se bude i nadále rozrůstat skupina ilustrátorů a spisovatelů, kteří se zaměřují na uměleckou stránku knihy a její hodnotu.

V diplomové práci bude vycházeno z dotazníků, které někteří umělci vyplnili. O těchto umělcích a jejich umělecké činnosti bude zmíněno v další kapitole.

3 ILUSTRACE A JEJÍ ÚLOHA

Úloha ilustrace a její důležitost v knihách je velmi složité téma. Názor na funkci ilustrace se v pracích teoretiků liší. Je to dáno i dobou, ve které svou literaturu sepsali.

Ilustrací se ve svých odborných knihách zabývá pouze málo teoretiků. Dá se říci, že jsou zásadní zejména dvě jména, a to František Holešovský a Blanka Stehlíková. Teoretiků píšících o ilustracích v knihách je velmi pomálu, s tím souvisí i množství literatury k tomu tématu. Zejména v současné době není jediná novější kniha s tímto námětem. I z toho důvodu je velmi těžké vytvářet diplomovou práci na dané téma, hlavně co se týče názoru, pohledu a přístupu k ilustraci v současné době.

Autoři, kteří publikovali v 1. polovině 20. století, berou ilustraci jako výtvarně zpracovaný text. Ilustrace podle nich slouží pouze k doplnění textu, je úspornější než text a není moc detailní.

Starší teoretikové ve svých pracích uvádí názory, že ilustrace zobrazují konkrétní představu, kterou nabízí čtenářům. Soubor těchto ilustrací vytváří body, mezi kterými se pohybuje fantazie dětských čtenářů. Sdíleli názor, že dítě není schopno ilustraci hodnotit a spokojuje se s obsahem ilustrace dané knihy. (Holešovský 1977, s. 16) Tento názor uvádí Holešovský ve své knize, ale sám se mezi tyto teoretiky nepočítá a za tímto postojem nestojí.

Největší průlom byl v 50. letech 20. století, kdy se do popředí dostává zájem o emoční a estetické působení výtvarného zpracování, na místo strohého, didaktického a popisného pojetí. Tak jako byla v těchto letech, je i dnes ilustrace chápána volněji, co se týče vztahu k textu. Tímto námětem se zabývala i Viera Bombová v dopisech s Františkem Holešovským. V nich se zabývala myšlenkou, že při ilustrování textu se musí brát kniha jako celostní dílo. Ilustrace je podle ní jednou z částí, která se podílí na vzniku knihy. Myslí si, že je důležité vystihnout u literární předlohy atmosféru, myšlenku textu. Ilustrace umocňuje a doplňuje tento text. Ilustrace dle Bombové má nést znaky výtvarnosti, aby mohla existovat jako samostatné dílo, i když je ovlivněna, omezena a podřazená textu. (Holešovský 1977, s. 19)

Stejně jako jiná odvětví, se i ilustrace pro děti řídí obecnými zákony knižního umění. Má svou specifickou problematiku. Nestačí pouze vzít text a ilustrace a propojit je. Nelze převzít obecné zákony z oblasti ilustrace jako takové. Je potřeba dbát na věk čtenářů, což vyžaduje určitou úpravu ilustrace, jejích rysů a některých požadavků.

I u dětské ilustrace se doplňuje umělecký text výtvarným estetickým obrazem a tím se snaží vést čtenáře k lepšímu, většímu a bližšímu vztahu k výtvarnému umění. Je zde snaha o citový prožitek z ilustrace a tím zvětšit etický význam, zejména u pohádek. (Holešovský 1960, s. 160)

Funkce a úkol ilustrace pro děti je úzce spojen s úlohou funkcí knížek pro děti, funkce ilustrace se odvíjí podle směru, kterým se ubírá dílo celkově. Je samozřejmé, že se účel a podoba ilustrace měnili a mění podle doby, dobových požadavků a názorech. I přes rozporuplnost názorů v dobách, lze i tak nalézt mnoho společných znaků a vazeb mezi literárními a výtvarnými tendencemi. (Stehlíková 1984a, s.7)

Výchozím bodem pro všechny ilustrace by měl být formát, účel ilustrace a věk dětí, pro které je kniha napsána. Důležité je ale brát v úvahu spíše vzdělanost a vyspělost čtenáře, protože věk nemusí být určující údaj, ale jen orientační. Stejně tak s tím souvisí i vývoj a kultura daného národa.

Největší roli hraje ilustrace v knihách pro děti předškolního věku, které neumějí číst a je tedy pro ně výtvarný obraz zásadní. Je to nezbytná složka k pochopení textu a obsahu díla. Docházíme tady k otázce srozumitelnosti ilustrace v rámci věku a literárních žánrů.

Literatura se obecně třídí do tří základních oblastí: literaturu odbornou, uměleckou a písemnictví. Dále existuje ještě literatura časopisecká a komiks. V práci bude zmíněna zejména ilustrace. Ta se dá rozdělit na dva základní typy: ústní lidovou slovesnost a literaturu umělou, neboli moderní, autorskou.

V dětských knihách se objevují všemožné žánry, které patří do lidové ústní slovesnosti jako například písně, pohádky, pověsti, přísloví a pranostiky. Co se týče umělé literatury, je jich poměrně méně. V umělé literatuře můžeme mluvit o lehčí rytmické poezii, pohádkách, příběhové próze s dětským hrdinou, literatuře vědecko-fantastické a umělecko-naučné literatuře. Mimo tento výčet spadá kniha obrázková, ve které je výrazně preferovaná výtvarná složka nad textem, kterého je velmi málo nebo je jeho množství v poměru k ilustracím až zanedbatelné. Tyto obrázkové knihy jsou určeny především pro malé děti, které ještě neumí číst, nebo se teprve číst učí. Zde je role ilustrátora velice důležitá, výtvarná složka je nezanedbatelná a text je pouze doplňujícím článkem. Počet stran u obrázkové knihy je spíše nižší. Množství ilustrace k textu je dá se říci přímo úměrný věku čtenáře. Čím větší čtenář, tím více textu a méně ilustrací, než je to u malých čtenářů.

Vývoj ilustrace pro děti a její úlohu nejlépe ukazují pohádkové knihy. Jak ty modernější, autorské pohádky, tak i ty starší, které vycházejí z ústní lidové slovesnosti, folklóru a tradic.

Široké pole působnosti, tematičnosti pohádek, umožňuje využít v ilustraci a výtvarném projevu velké množství technik a prostředků. Hlavním ukazatelem ilustrace pro děti je proto považována právě ilustrace pohádek. (Stehlíková 1984a, s. 7)

Již bylo zmíněno, že pohádková kniha je určena především dětem předškolního a mladšího školního věku. Co je tedy pro starší čtenáře? Pro ty je prioritní a velmi zajímavou četbou fantasy literatura a příběhová próza s dětským hrdinou. Tyto novely a povídky jsou oproti pohádkám složitější, s různými ozvláštňujícími prvky a větší dějovostí s více odbočkami, než jen jednou jako v pohádkách. Jejich ilustrace proto vyžaduje úpravu stylu a námětu. Ilustrace mohou být lyričtější, abstraktnější a čím vyšší věk, tím se ilustrátor může více odklonit o děje příběhu. Stále ale musí autor myslet na provázanost textu a ilustrací a pracovat na celkovém souznění díla.

V knihách vědecko-fantastických a umělecko-naučných je důraz kladen zejména na věcnost a poznávací funkci ilustrace. Význam kresby zde vzrůstá v návaznosti na názornost a přesnost, objevují se grafické techniky s velkým podílem čáry. Knihu zde netvoří pouze ilustrátor a spisovatel, ale už různá širší ediční škála, která vychází ze společenských požadavků na vznik knihy. Stále více vznikají knihy na podnět vydavatelství. Ti se snaží o žánrovou pestrost, tematickou bohatost a pokrývání potřeb dětí všech věkových kategorií. (Stehlíková 1984a, s. 7)

Koncepce autorských knih patří od počátku, až k jejich realizaci jedinému člověku. Díky své jedinečnosti jsou autorské knihy často součástí soukromých sbírek a depozitářů galerií.

3.1 Význam ilustrace, pojetí a umělecká hodnota

„Dětská kniha znamená jednotu slova a obrazu: v nové době přistupuje k těmto dvěma složkám i forma jejich spojení, architektura knihy, její grafická úprava.“ (Holešovský 1982, s. 7)

Již před desítkami let, kdy psal František Holešovský své odborné knihy s tematikou ilustrace, zmapoval důležité momenty a zmínil nadčasové myšlenky.

Ilustrací máme na mysli, laicky řečeno, soubor obrázků, které doplňují text. Občas se stává, že se setkáme s ilustracemi, které jsou nepovedené a působí spíše jako zbytečná karikatura. Takový případ se může stát, když ilustrátor dostatečně nezná

knihu, text a přesto se do práce pustí. Naštěstí takovéto situace tak často nenastávají a kvalitní dětská literatura, krásná literatura, tyto nedostatky ve větší míře nemá. Ilustrace by měla vycházet z dokonalého poznání textu dané knihy, i když ilustraci nemusí být pouze obrázek, který doplňuje text, ale může to být litografie či malba, vznikající na základě umělcových pocitů a představ. Ilustrace může být také úplné podkreslení textu, dá se říci pozadí, na kterém se promítá vizuální obraz literární předlohy.

Můžeme si položit otázku, jaký je tedy vlastně význam ilustrace dětských knih, nebo knih obecně. Původní záměr je jistě pedagogický. Ilustrace byly vytvářeny, aby vychovávaly k obrazotvornosti, fantazii a estetickému cítění. Další důležitou stránkou ilustrace, je inspirativní doplnění čtenářovy fantazie a zkrášlení textu. V některých případech je v ní obsažena humorná stránka, která vtipně a pohotově doplňuje příběh.

U ilustrace je velice důležité, komu je kniha určena, zejména jakému věku. Ilustrace například pohádek pro děti předškolního věku se samozřejmě liší od ilustrací v dětské encyklopedii pro starší děti. Dalším důležitým aspektem je čas. Kniha, stejně tak její ilustrace, jsou podřízeny času a době, ve které vznikají.

S ilustrací jdou postupem času ruku v ruce dva paralelní a dá se říci nadčasové směry. Jeden směr je epický, druhý lyrický. Tyto dva proudy svým názvem dost vystihují charakter obou proudů. V začátcích vývoje ilustrace knih silně převažovala nad lyrikou epika. Obraz byl chápán jen jako přenesení literární předlohy do výtvarné podoby. Důležitým a vlastně jediným bodem bylo co nejvíce realisticky zachytit hlavní myšlenku textu.

Výtvarníci, ilustrátoři pouze kopírovali text, zrcadlili ho. Čtenářům nechávali minimální prostor pro fantazii. Obrazy sloužily často jen jako výtvarný doprovod pro knihy, kladou důraz na srozumitelnost a děj.

Postupem času, vývojem literárních žánrů a ilustrace v knihách byl podnícen rozvoj lyrického pojetí ilustrace. Lyrické pojetí se objevovalo především v poezii, kde ilustrace umocňují náladu a emocionální působení veršů.

Postupem času oba proudy prostoupily všechny žánry a hranice je mezi nimi spíše umělá. V dnešní době už nezáleží jen na žánru a povaze textu, ale také na způsobu výtvarného projevu a technice daného umělce, který ilustraci vytváří.

Nejprve se podíváme na první pojetí, a to epické. Jak bylo naznačeno, autoři těchto ilustrací se vyznačovali jednoduchou linií, realistickým zobrazením a dějovostí. Mezi nejznámější a nejvýznamnější ilustrátory, kteří zastupují tento směr, patří Josef

Lada, na něj navazující Ondřej Sekora a Josef Čapek. V šedesátých letech se přidávají další autoři, kteří preferovali jasnost, srozumitelnost a čitelnost ilustrací. Mezi další autory patří Radek Pilař, Zdeněk Miler, Věra Faltová nebo Helena Zmatlíková. Dětem jsou jejich práce velice blízké, protože u těchto ilustrací jsou zdůrazněné prvky a znaky, které děti vnímají, i když na dospělé jedince mohou jejich ilustrace působit nevybroušeně nebo infantilně. Jedním ze znaků je hlava, která vůči tělu nepoměrně velká, v obličeji dominují velké a výrazné oči, postava je zjednodušená a obtažená černou konturou. Tyto ilustrace jsou velice ceněné, a to i přes svou jednoduchost, protože jejich obsahová a estetická stránka je velice dobře vyvážená.

Jednoduchost, realističnost a dějovost je velmi významná a dobrá stránka epického pojetí. To má ovšem i svou negativní stránku. Prvoplánová líbivost a podbízivost nemá daleko od braku a kýče, ke kterému může kdykoliv velmi rychle sklouznout. O braku a kýči můžeme hovořit tehdy, má-li ilustrace některé vlastnosti a aspekty. Brakem či kýčem je taková práce, kdy formálně estetická stránka není vyvážená s funkční a ideovou stránkou. Objevuje se jistý automatismus, mechaničnost bez jasného tvořivého cíle a podbízí se davu a masovému vkusu a zájmu. (Holešovský 1977, s. 83)

Takto nekvalitní díla z hlediska textového i ilustračního, protože jdou spolu ruku v ruce, vznikala zejména v 90. letech 20. století.

Nyní se podíváme na druhé pojetí, lyrické. V tomto pojetí se objevují zcela jiné tendence ve výtvarném zpracování díla. Jedním z prvních lyrických ilustrátorů, také velmi významným a inspirativním, byl Jiří Trnka, který spíše než na obsah obrazu, jeho pevnou linku a realističnost dbal na pocity a barevné působení ploch. Svou prací také posunul názor na děti, čtenáře, z hlediska jejich vnímání, fantazie a zvědavosti. Trnkovy ilustrace pouze napovídají, mají v sobě poetičnost, která je buď obrazem skutečnosti, nebo metaforou. Mají jednoduchý motiv, který nelpí na ničem podstatném. Jeho ilustrace k veršům jsou metaforické, se smyslem pro detail, objevuje se velká obraznost a je kladen důraz na optické spojení obrazu a textu. (Stehlíková 1984a, s. 56)

Jeho směrem se dále ubíral například Josef Paleček, Daisy Mrázková, Jan Kudláček nebo Mirko Hanák.

Stejně jako u epického pojetí mohou vzniknout braky či kýče, tak i zde může ilustrace překročit dané hranice. Za nepřiměřené se považuje takové dílo, které je umělecky velice vysoce hodnocené, ale v očích dětí je dílo nezajímavé a nemá u nich úspěch. Důvodem jsou daleko posunutá deformace, které způsobují, že dítě nerozezná

postavy a věci, nebo jsou pro něj ilustrace nehezské, neestetické nebo realisticky odporují čtenářovu chápání. Dalšími důvody mohou být také nečitelné či nevýrazné ilustrace, ilustrace, které matou tvary, špatnou barevností, tmavostí či nevýrazností. (Holešovský 1977, s. 22-23)

Ve výtvarném umění jsou tyto prvky a postupy jindy ceněné. Ale v ilustracích pro děti je to nevhodné a nežádoucí. Jindy zajímavá kompozice se v očích čtenářů může stát nepřehledná či neuspořádaná. To vše je samozřejmě ovlivněno věkem, dobou a druhem knihy. Tato specifika ovlivňují vyznění ilustrace a hýbou danou pomyslnou hranicí.

Umělecká hodnota výtvarného díla spočívá v projevu autora, jeho vospělosti, ale také v jeho přístupu ke knize jako celku. Celkové dílo má mnoho rovin a všechny musí být ve vzájemné souhře a souznění. To se týká roviny umělecké, literární a pedagogické. Ilustrátor se stále častěji podílí i na vzniku textu knihy. Z toho důvodu jsou v dnešní době v oblibě knížky autorské, kdy je ilustrátor zároveň spisovatelem. Tato pozice ale není vůbec jednoduchá. Umělec by měl být zároveň jak dobrý spisovatel, tak dobrý ilustrátor. Na druhou stranu mají tyto knihy velký potenciál stát se celistvým kompaktním dílem, kde spolu souzní jak obrazová, tak textová složka, vzájemně se doplňují a umocňují.

4 UMĚLCI A VÝTVARNÉ TECHNIKY ILUSTRACE

4.1 Techniky ilustrace

Každý výtvarník má svůj tvůrčí zájem, který se váže k určité technice a materiálu. Výběr techniky a materiálu je velice důležitý a nesnadný úkol. Různé materiály a techniky mají rozdílné výrazové účinky, mají jisté určení. Výtvarník nepoužívá techniku a materiál samoúčelně, ale volí ho v souladu s výtvarnou představou.

„Technikou rozumíme způsob realizace tvarů v materiálu nebo soubor řemeslných předpisů. Technika ve výtvarnictví byla charakterizována jako „poezie činnosti“.“ (Mirko 1983, s. 39)

Co se týče technik v ilustraci knih, zejména v knihách pro děti, je třeba hodně dbát na správný výběr. Technika, která se použije na danou knihu a ilustrace v ní, dodává příběhu hloubku, správný estetický účinek a cit. Špatně vybraná technika může zmařit hodnotu příběhu, či dokonce odvést děti od čtení dané knihy. Naopak správně vybraná technika vede k souladu a ilustrací, pohloubení příběhu a chuti a zájmu ke čtení dané knihy.

V následující části kapitoly bude představeno několik technik, které jsou při ilustraci využívané nejčastěji.

V ilustracích se velmi často využívá technika kresby. Kresbu máme na mysli jak tužkou, tak pastelkami, uhlem, suchým či olejovým pastelem, perokresbu, lavírovanou či kolorovanou kresbu nebo kresba akvarelovými pastelkami. *„Kresba tužkou nebo uhlem je nejvhodnější studijní kresebná technika. Vytváří výraznou nebo vlasovou kresebnou linii.“ (Mirko 1983, s. 39)*

Výhoda je v možnosti co nejdetailnějšího provedení. Tuto techniku použil ve svých ilustracích například Jiří Šalamoun nebo Mikoláš Aleš. Stejně vhodnou kresebnou technikou ilustrací je i kresba pastelkami. Tato technika je velice oblíbená, ilustrace jsou milé, příjemné pro oči s detaily a kresebnou linií. Pastelky ve svých ilustracích využívá například Lucie Dvořáková. Perokresba se provádí pomocí pera. *„Perokresba je volně vedenou psanou linií, vyžaduje smysl pro rozvrh kresby v ploše, čisté vedení linie.“ (Mirko 1983, s. 40)*

Tuto techniku využíval ve své práci Václav Kabát nebo Josef Duchoň. Technikou využívanou v ilustracích je i tzv. lavírovaná kresba. Je vytvořená rozmýváním lineární tušové kresby. Bývá tónována několika odstíny tuše. Kresba tuší může být jak černá, tak

barevná. V dětské ilustraci mají čtenáři raději obrázky barevné, kolorované, proto bývá kresba černou tuší často kombinovaná s jinými technikami. Kolorovanou kresbu využívali a využívají ilustrátoři hojně. Mezi nejznámějšími je například Helena Zmatlíková, Ondřej Sekora, Adolf Born nebo Josef Lada. Kresba suchým nebo olejovým pastelem je oproti předchozím technikám barevná, ale méně využívaná. Suchý pastel působí matně a vzdušně a je velice citlivý na poškození. Oproti tomu kresba olejovým pastelem je jasná, barevná a sytá. Častější technikou je kresba akvarelovými pastelkami. Skýtá v sobě kresbu, která umožňuje vytvářet detaily, pomocí rozmývání se stane hlubokou a emotivní rozmytou kresbou. Tuto techniku mezi jinými využívá například Markéta Vydrová nebo Ota Janeček.

Další skupinou jsou ilustrace vytvořené malbou. V malbě se k ilustracím používá nejčastěji technika akvarelu, nebo tempery. Akvarel je malba vodovými barvami. Bělobu nahrazuje bílý papír. *„Akvarelové barvy působí průzračně, jsou transparentní. Vyžaduje pohotovost a smělost.“* (Mirko 1983, s. 41)

Patří k nejobtížnějším barevným technikám. Akvarel ve své ilustrační tvorbě využil například Zdeněk Burian v knize Robinson Crusoe nebo Jiří Trnka ke knize Andersenovy pohádky. Oproti malbě temperou, která patří k nejstarším malířským technikám. Barvy se dají překrývat, rychle schnou, míchají se a jsou stále. Pro ilustraci jsou vhodné po svou možnost překrývání se, míchání. Ilustrace jsou typické nejasnou linií, konturou, malba je hutná, silná, plná s méně detaily. Obdobnou technikou je kvaš, který je tvořen vodovými barvami s využitím krycí běloby. Umělci, kteří ve svých pracích využili malbu temperou či kvaš, je například Josef Paleček, Jana Sigmundová, Daisy Mrázková, Jiří Trnka nebo Květa Pacovská.

Poslední skupinou jsou grafické techniky. Těmito technikami se tvořilo již od počátku vzniku ilustrací. Patří sem tisky, otisky, linoryt, dřevoryt, suchá jehla, letp, litografie nebo koláž a tisk z koláže. Litografie se používala již od počátku. Jedná se o kresbu na kámen a poté pomocí barvy se z kamene vytvoří otisk. Využil ji například Zdeněk Svoboda. Dřevorytem se zabýval Zdeněk Mézl, suchou jehlou Eva Bednářová. Linoryt je novodobá grafická technika, která navazuje na dřívější dřevoryt a dřevořez. Technika linorytu je velice často uplatňována v ilustraci nebo při návrzích na knižní obálky či plakáty. Velice významným umělcem využívající tuto techniku je Michal Cihlář. Linoryt můžeme také vidět v knize Pohádky ze ZOO, kterou ilustrovala Lída Šámalová.

V neposlední řadě se využívá v ilustraci technika koláže a tisku z koláže. „*Jde o způsob vytváření obrazu nalepováním barevných nebo potištěných papírů, tapety, odstřížků látky či jiných materiálů. Nalepované části jsou kombinované s malbou nebo kresbou.*“ (Mirko 1983, s. 43) Koláž ve své práci použil například Pavel Brom, při ilustrování knihy *Tři mušketýři* ještě po deseti letech.

Poslední bude zmíněna technika fotografií, fotomontáží. Jedná se o kompozici upravených fotografií, někdy také spojované s kresbou, textem. Tyto techniky jsou využívány zejména v encyklopediích, ale i běžných knihách. Tímto se dostáváme k moderním, dnes používaným technikám, které vytváří ilustrace pomocí počítačových programů, 3D technologií a animací. S moderními technikami, fotografiemi a loutkami experimentuje i známý umělec Petr Nikl.

Rozmach těchto moderních technik je obrovský, ale tradiční techniky mají v sobě hodnotu, hloubku, cit a rukopis daného umělce, který ilustracím dotváří jejich duši. U ilustrací pro děti, zejména českých, naštěstí stále převládají tradiční „lidské“ techniky. Většina umělců tvořila nebo stále tvoří několika technikami, záleží na knize nebo příběhu a podle něj si vhodnou techniku vyberou. Umělci velmi často využívají ve svých ilustracích techniky kombinované a neomezují se pouze na jednu techniku.

4.2 Spisovatelé a ilustrátoři dětských knih

Na diplomové práci spolupracovali pomocí vyplnění dotazníků, i někteří ze současných umělců. Výběr respondentů ovlivnily navštívené besedy s Martinou Drijverovou a Markétou Vydrovou. Návštěvou těchto besed se objevili dva první respondenti. Díky Markétě Vydrové se poté vzorek respondentů rozšířil. Pomocí jejího názoru o vhodnosti vybraných umělců a kontaktů, které měla, se výběr rozšířil o další umělce.

Některé umělce jsem zkusila oslovit bez doporučení Markéty Vydrové, protože jsem o tyto umělce ve své práci měla velký zájem. Mezi nimi je například Adolf Born nebo Petr Nikl. Někteří oslovení umělci s ochotou pomohli, jiní bohužel nespolečovali. I tak vznikl dostačující materiál. V následující kapitole budou daní umělci představeni a spolu s nimi bude představena i práce, kterou vykonávají.

4.2.1 Spisovatelé dětských knih

Spisovatelé jsou umělci, kteří pokud jsou ve své práci dobří, těší se povětšinou zvláštnímu postavení a úctě. Pro to, aby se člověk mohl stát spisovatelem, musí dobře umět jazyk, ve kterém chce psát. Musí mít lidem, dětem co říci. Dále nesmí chybět chuť své poznatky, myšlenky, nápady či zkušenosti sdělit druhým lidem. V neposlední řadě musí mít dostatek trpělivosti, vytrvalosti a motivace. Spisovatelství je běh na dlouhou trať. Spisovatel dětských knih musí navíc umět respektovat věk dětí, jejich touhu a zájem. Musí umět odhadnout téma, o kterém psát aby děti zaujal, navíc dobrý spisovatel umí do své knihy zakomponovat i didaktickou část, aby prostřednictvím svých knih mohl čtenářům předat určité hodnoty či zásady. Každý spisovatel je svou tvorbou specifický.

V diplomové práci se představí spisovatelé Ivona Březinová, Martina Drijverová, Miloš Kratochvíl, David Laňka a Zuzana Pospíšilová.

4.2.1.1 Ivona Březinová (*1964)

Ivona Březinová je velmi úspěšná spisovatelka, překladatelka a editorka. Žije v Praze spolu s její rodinou. Její prvotinou knihou je Zrcátko pro Markétu (1996) a od té doby vyšlo množství jejích dalších knih, kterých má na sto. Píše příběhy a pohádky pro malé čtenáře jako je třeba Adélka a Zlobidýlko, věnuje se však i rozsáhlejšími projektům, jako je Velká dětská encyklopedie. Pro větší čtenáře pak napsala například Madonu bez kabátu.

Píše knihy pro děti a mládež všech věkových kategorií a nejrůznějších žánrů. Za součást své profese považuje i povídání si se čtenáři na besedách a veřejných čteních. Často a ráda jezdí do knihoven a škol po celé České republice a na Slovensko, kde jsou její knihy překládány nejčastěji. (Webový portál: Březinová 2015)

Pro snadnější zprostředkování literárních besed mezi autory a knihovnami zorganizovala vytvoření programu Besedník. Věnuje se velkému množství programů, ať co se týče pomoci znevýhodněným, tak propagaci čtení knih.

Narodila se v roce 1964 v Ústí nad Labem. Po základní škole nastoupila na gymnázium. Po maturitě studovala na Pedagogické fakultě v Ústí nad Labem obor český jazyk, dějepis. Po získání doktorátu pedagogických věd v roce 1989 začala pracovat jako odborná asistentka katedry bohemistiky. Soustředila se zejména na

literaturu pro děti a mládež. Později začala vyučovat Tvůrčí psaní na Literární akademii, v této souvislosti rozvíjí i svou editorskou činnost. Z jejích studentů se již stali řádní a aktivní spisovatelé. Z povídek od těchto studentů později vydává knihy, které sama edituje.

V letech 2011 až 2012 provozovala v knihkupectví Fantazie v Praze pravidelná setkání se spisovateli a ilustrátory. Je spisovatelkou na volné noze a byla nebo stále je členkou mnoha skupin a spolků jako například IBBY, Obce spisovatelů nebo Hlava Nehlava, ve které fungovala jako editorka povídkových sbírek autorů Literární akademie, ale svou činnost již zde ukončila. Stala se patronkou klubu Hornomlýnská, což je asociace rodičů a přátel zdravotně postižených dětí. Dále se díky knize Lentilka pro dědu Edu stala patronkou nadace Alzheimer Nadační fond.

Za svůj dosavadní život získala velké množství ocenění za svou spisovatelskou a tvůrčí práci. Získala několikrát ocenění Zlaté stuhy, byla nominována na cenu Magnesia litera. Také byla oceněna cenou rytířka Řádu krásného slova, její kniha *Začarovaná třída* byla zapsána na Honour List IBBY. Dále opakovaně získala cenu knihovníků, učitelů nebo dětí. Ke všem cenám přibyla i cena Noci s Andersenem a v neposlední řadě získala mnoho ocenění nakladatelství Albatros. Její knihy jsou překládané do deseti různých jazyků a vydávány v zahraničí. Oproti tomu i několik knih přeložila ze Slovenštiny. Ze studentských povídek sestavila knihy, které editovala.

V posledních letech se autorka věnuje psaní knih pro děti podle ilustrací Heleny Zmatlíkové, které po její smrti získala. Vytváří tedy knihy v opačném pořadí, podle ilustrací vytváří příběh. Vlastními slovy Ivony Březinové: *„Je to dost jiné, než když vymyslím knížky podle vlastních námětů. Musím se držet reálií, ale pro mě to je úžasná zábava a hra. Představím si tu knížku hotovou, včetně ilustrací, a dotvším ji opačně. Totiž naprostá většina mých knížek vzniká tak, že si vymyslím námět a pak k tomu ilustrátor vytvoří obrázky. Ale má spolupráce s nakladatelstvím Artur, které vlastní dědici paní Zmatlíkové, je obráceně. Moc mě baví, že to je zase něco dost jiného.“* (Webový portál: deník 2015)

O její ilustrace měla veliký zájem a nyní si tuto práci užívá. Tímto stylem vzniklo již šest knih. Ilustrace Heleny Zmatlíkové jsou pro ni osudovou záležitostí, na jejích ilustracích vyrostla a velmi na ni zapůsobily. Jejím cílem je i přimět děti, aby měly o příběhy zájem, nejen o jejich čtení, ale také o jejich tvoření. Tuto myšlenku praktikuje na besedách i podvědomě v jejích knížkách.

4.2.1.2 Martina Drijverová (*1951)

Martina Drijverová bydlí v Praze, na chalupě ráda zahradničí a umí vypěstovat téměř veškerou zeleninu a ovoce. V posledních letech spolupracuje s loutkovým divadlem. Má dceru a syna, který je výtvarníkem. (Webový portál: Albatros 2015)

Martina Drijverová je autorkou píšící knihy pro děti všech věkových kategorií s využitím nejrůznějších žánrů. Prozaička, dramaturgyně a překladatelka Martina Drijverová se narodila 10. července 1951 v Praze. Pochází z bilingvní rodiny, její otec pocházel z Holandska a pracoval jako nizozemský inženýr.

Po skončení střední školy a absolvování maturity v roce 1969 odjela do Paříže, kde tři roky navštěvovala dějiny umění na Sorbonně. Po návratu z Francie pracovala jako tlumočnice a překladatelka z francouzštiny. Po dvou letech začala studovat na FAMU. Vyučovala francouzštinu, tlumočila a překládala.

Od počátku 80. let do roku 1986, kdy se stala spisovatelkou z povolání, pracovala v dětské redakci Československého rozhlasu v Praze. V průběhu let přispívala do řady dětských časopisů, mimo jiné do ABC mladých techniků a přírodovědců, Mateřídoušky, Sedmičky a Sluníčka. Pro děti napsala od konce 70. let minulého století takřka tři desítky knih. Je také tvůrkyní rozhlasových, televizních děl a audioknih. Pro Českou televizi připravila několik pohádek a animovaných seriálů. (Webový portál: Albatros 2015)

Její první knihou po děti je *Táta k příštím Vánocům*. Od té doby vzniklo její rukou velké množství příběhů a pohádek jak po malé děti, tak prózy pro děti starší. Vydávala knihy i pro dospělé, kde se zaměřila na problematiku péče o děti. Autorka získala i mnoho ocenění a její knihy byly přeloženy do více jazyků.

Mezi její bibliografii patří kniha *Táta k příštím Vánocům* z roku 1979. Byla to její prvotina. Dalšími jejími knihami je *Kryštof a Karel* (1982), *Táta pro radost i pro zlost* (1984), *Táta nemá smutky rád* (1985), *Nekonečné prázdniny* (1987), *Sísa Kyselá* (1988), *Zajíc a sovy* (1990), *Zvědavé sluníčko* (1990), *Máme doma zvířata* (1993), *Domov pro Martany* (1998), *Už neposlouchám za dveřmi* (2001), *Sísa Kyselá a ušmudlaný rytíř* (2002), *České dějiny očima Psa* (2004), *České dějiny očima Psa 2* (2006), *Zlobilky* (2009), *Nezbedníci* (2011) a kniha *Malé věci, velké věci* (2013).

Martina Drijverová ve svých knihách poukazuje na důležitost rodiny, vztahů v rodině ale i vztahů s širším sociálním okolím. Inspiraci našla ve velkém množství i ve svém životě nebo v životech jejích známých.

V poslední době zaujalo Martinu Drijverovou loutkové divadlo, kde pracuje spolu s Evou Hruškovou a Janem Přeučilem. Velice ji překvapilo, jak je práce s loutkami kreativní a co všechno se s loutkami dá dělat.

Martina Drijverová nejraději píše pro děti od 3 do 16 let. Říká, že až na výjimky má raději děti než dospělé. Děti věří na zázraky a to je něco jiného, než u dospělých. Příběhová próza s dětským hrdinou je doplňována autorskými projekty, které se obracejí k minulosti. Od souborů pohádkových textů zvolna přešla k historickým vypravováním a vetkla do nich prvky osobitého humoru. Je přesvědčena, že s úsměvem a dobrou myslí lze v životě vzdorovat v podstatě všemu. (Webový portál: Spisovatelé 2015)

4.2.1.3 Miloš Kratochvíl (*1948)

Je spisovatel, scenárista a básník. Ve svých dílech vytváří laskavý humor. Studoval v Praze žurnalistiku. Po studiích se živil psaním písniček a jako sportovní redaktor. Po roce 1980 začal pracovat jako scenárista a spisovatel. Svou práci publikoval již za mlada. Od 17 let publikoval povídky, fejetony, verše a písně. Napsal i mnoho televizních scénářů. Jen dodnes jich je přes šedesát.

Svá díla publikoval v mnoha českých nakladatelstvích jak pro děti, tak pro dospělé. Jeho básně vycházeli v dětských časopisech Mateřídouška a Sluníčko. Svůj humor a poetiku využil i v mnoha televizních pohádkách. *„Patrné je to takřka na všech pro televizi psaných pohádkách. Sám kdesi uvedl, že jeho čerti a strašidláci všeho druhu nikdy nebyli zlí. Vlastně byli jenom hloupí, nafoukaní, něčím zpitomělí.“* (Webový portál: fdb 2015) Pohádkových inscenací bylo nejméně šedesát.

V roce 2008 napsal scénáře pro 13 dílný Večerníček - Čaroděj z nafukovacího stromu. Za svou literární i televizní tvorbu získal řadu ocenění.

Mezi jeho nejznámější díla, kterých napsal desítky, jsou Rybáři a hastrmani (2006), Strašibraši, aneb tajemství věže v Kamsehrabech (2010), Fanfárie (2010), Kouzelné soboty (2010), Modrý Poťouch (2010), Hloupežníci (2011), Školníci (2012), Rybáři a hastrmani (2012 - II. vydání), Poťouši a Zlodějak (2013), Prázdniny blbce číslo 13 aneb Jak jsme zachraňovali svět (2014) nebo Zajatci stříbrného slunce (2015).

4.2.1.4 David Laňka (*1974)

David Laňka je spisovatel knih pro dospělé a v poslední době velmi úspěšný spisovatel knih pro děti, spolupracuje s neziskovou kulturní agenturou, zaměřující se na divadlo a film. Ve volném čase se David Laňka věnuje své rodině, cestování, návštěvám kina a koncertů a čtení knih. V jeho životě hraje kultura prim.

David Laňka žil jako chlapec v Novém Strašecí, kde poznal vše, co je v životě podstatné a co po život bude potřebovat. Vyrostl s tím, že je třeba poslouchat a naslouchat starším, že škola je velice důležitá pro život a že na život se má smysl dívat z toho lepšího úhlu, pozitivnějšího, nesobeckého a přátelského. Jeho rodina ho ovlivnila v jeho budoucím studiu a povolání tím, že v něm vypěstovala lásku k filmu, hudbě, knihám a umění celkově. Psaní a vymýšlení se mu velice zalíbilo, proto si psal deník a napsal i několik příběhů či básniček. Jeho tvorba se ale nesetkala u nikoho s úspěchem, proto se rozhodl věnovat novinám.

Studoval Konzervatoř Jaroslava Ježka. Měl velice blízko k filmu, proto si vybral obor tvorba textu a scénáře. Již na střední škole začal pracovat v novinách a přispíval jim svými články. Jeho zájem se soustředil na film a herecké osobnosti, do novin a časopisů tedy přispíval filmovými recenzemi a hereckými portréty. Psal do časopisů Xantypa, Cinema, Instinkt, Joy nebo Marie-Claire. Po skončení studia byl nějaký čas zaměstnán jako asistent režie. Bylo to zejména proto, že chtěl na vlastní kůži okusit profesi, o které do novin psal.

Později se začal věnovat psaní a vydal několik povídek. Jeho první knihou byl v roce 2000 Nekončící potlesk. Protože se kniha setkala s úspěchem, následovaly další knihy Marná svátost manželství, Pět hereckých dramát nebo Herecká tajemství.

Mezi literaturou faktu se ale v roce 2003 rozhodl mírně vybočit. Pod vlivem své nejstarší dcery Alex napsal dětskou knihu Panáček ze sna. A protože se Laňkovi v dětském světě zalíbilo, prakticky záhy poté napsal Dobrodružství Billa Madlafouska. Kniha s půvabnými ilustracemi Markéty Vydrové dnes sbírá úspěchy, ale na svět se drala dlouhých sedm let. (Webový portál: Svět dětské fantazie 2015)

S Markétou Vydrovou pracují i nadále a s její spoluprací vydávají další knihu s názvem Pohádky pro dospělé děti a nedospělé dospělé a spolupraci plánují i nadále. Markéta Vydrová o jeho psaní prohlásila: „David je v knize zcela svůj a využívá přitom svůj tak vzácně se vyskytující dar neomylně vystihnout komičnost situace a vytěžit z ní maximum.“ (Webový portál: Svět dětské fantazie 2015)

Jeho tvorba pro děti je specifická. Všechny jeho pohádky jsou svým způsobem melancholické. Ať už svým laděním nebo příběhem. Nikdy v nich ale nechybí naděje, to by to pak nemohly být knihy pro děti. V knihách stále plápolá ohýnek víry, že i když se člověku děje příkoří a zažívá nespravedlivost, brzy bude zase dobře. Člověk by nikdy neměl ztrácet naději, úsměv na tváři a pozitivní přístup k životu. To se snaží dětem prostřednictvím svých knih ukázat.

4.2.1.5 Zuzana Pospíšilová (*1975)

Zuzanu Pospíšilovou ani nenapadlo, že ve svém životě bude psát knížky. Pohádky, říkanky a příběhy vymýšlela pro její dvě dcery. K tomu, aby psala knížky, jí podnítil manžel.

Narodila se v Karviné, roku 1975. Maminka byla učitelka a tatínek divadelní režisér. V její budoucí práci jí ovlivnil ve velké míře otec a poté její budoucí manžel. Vyprávění otce v ní zanechalo hluboké tvůrčí stopy a podvědomě připravilo její osobnost na práci spisovatelky. Po absolvování gymnázia vystudovala psychologii na Filosofické fakultě v Brně. Na studiích se seznámila se svým budoucím manželem. Po studiích se za něj provdala a usadili se v Ostravě.

„Vždycky chtěla pracovat spíše s dětmi, do prvního zaměstnání po škole nastoupila jako klinická psycholožka v Dětském rehabilitačním stacionáři v Ostravě, kde pracovala s dětmi s pohybovým postižením, převážně s dětmi s DMO. Po mateřské dovolené začala pracovat ve Speciálně pedagogickém centru pro děti s mentálním postižením.“ (Webový portál: databáze knih 2015)

Po narození jejích dvou dcer, jim začala vyprávět pohádky, příběhy, říkanky a básničky. Její manžel jí podnítil v tom, aby začala psát knížky. Za podpory manžela se rozhodla, že začne své rukopisy posílat do různých nakladatelství. Po roce přišel první úspěch a v polovině roku 2004 jí vyšly první pohádky v časopise Sluníčko, a po nich další a další pohádky a básničky. V roce 2005 pak už začaly vycházet i první knížky.

Od té doby napsala mnoho knížek s příběhy, pohádkami a verši. Mezi její díla patří například Pohádky před spaním (2007), Školní detektiv (2010), Lumpíček a Rošťanda (2011), Hádám, hádáš, hádáme (2009), Čarodějnice Eulálie (2010), Detektivové (2012), Pohyb s říkadly pro nejmenší (2009), Pohádky pod polštář (2012)

a mnoho dalších. Autorka do dnešní doby napsala na 80 knih. Některé příběhy její vyšly dokonce i v Čítance pro 2. ročník základních škol v nakladatelství Fraus.

Její hlavním zdrojem inspirace a kritiky jsou její dvě dcery. Stejně tak ji v práci pomáhá její zaměstnání psycholožky a do svých knih začleňuje prvky představivosti a tvořivosti.

„Její knihy jsou veselé a plné obrázků. A právě doplněné ilustrace jsou dalším důležitým aspektem, na kterém si velmi zakládá. Je velmi těžké udržet pozornost malých dětí jen na mluveném slovu, a proto obrázky doplňují skoro každou dvoustranu jejích knih.“ (Webový portál: Novojičínský deník 2015)

Během své práce se seznámila a spolupracovala s mnoha ilustrátory. Někteří ji byli přiřazeni, jiné si mohla vybrat. Dnes si své ilustrátory už jen vybírá a to velmi pečlivě. Mezi její oblíbené patří Dahomír Trst'án a Markéta Vydrová.

Mezi psaním knih, prací psycholožky a staráním se o rodinu si nachází čas i na besedy, na které bývá pozvána. Besedy navštěvuje ráda. Dávají jí zdroj inspirace.

4.2.2 Ilustrátoři dětských knih

„Jedním z největších omylů je, že ilustrace pro děti je snadná a že stačí umět trochu malovat.“ (Webový portál: Ilustrace Markéta Vydrová 2015)

Takto o práci hovoří ilustrátorka Markéta Vydrová. Pokud toužíme o skutečnou a kvalitní ilustraci a ne o obrázcích, které dětem kazí vkus a estetické cítění, má pravdu.

Každý profesionální ilustrátor ví, že ilustrace je nejspíše nejtěžší výtvarný obor. Nestačí zde pouze talent umění malovat, ale je důležité umět se vcítit do dětské duše, odpoutat se od reality. Je potřeba umět dát prostoru hloubku, použít světlo a stín, umět čtenářům zprostředkovat danou postavu a vystihnout příběh. I když budou postavy sebevíc nereálné, musí ilustrátor vědět, co dělá a vhodně použít výtvarnou techniku

„Způsob, jakým budete jednou nezaměnitelně ilustrovat, se vyvíjí stovky a tisíce hodin na stovkách a tisících obrázků. Není to tak, že si prohlédnete dvě tři knížky, trochu se inspirujete a řeknete si: "budu to dělat takhle" a během jednoho odpoledne se Vám vyvine rukopis a pak už tak navždy malujete. Ne. Musíte poslouchat vaši ruku a cit a stále a stále malovat a ono se samo ukáže, kudy vede cesta. Není smyslem někoho kopírovat, ať se Vám líbí sebevíc. Smyslem je, aby na první pohled bylo poznat, že tohle jste malovali právě vy.“ (Webový portál: Ilustrace Markéta Vydrová 2015)

Mezi ilustrátory, kteří spolupracovali na diplomové práci, jsou Vlasta Baránková, Adolf Born, Vojtěch Otčenášek a Markéta Vydrová.

4.2.2.1 Vlasta Baránková (*1943)

Známa ilustrátorka dětských knížek a večerníčků je od roku 1969 na volné noze. Pracovala jako ilustrátorka, grafička, typografka a až do revoluce malovala i velká plátna. Ta opustila a v posledních letech se soustředí jen na ilustrace, přičemž ilustrovala na 60 titulů. Nejen že je ilustrátorka dětských knížek, je také autorkou mnoha večerníčků jak pro Českou televizi, tak pro Slovenskou a získala řadu ocenění. Pro svou knížku si ji vybral Zdeněk Svěrák, vytvořila večerníčkovou Lískulku, teď jsou na řadě "její" Broučci. Také sní o tvorbě slabikáře. Samozřejmě má i vlastní rodinu se dvěma syny.

Malířka, grafička a ilustrátorka a autorka večerníčků Vlasta Baránková se narodila v Mokré u Brna roku 1943. Studovala v Brně na Střední uměleckoprůmyslové škole. Studium ukončila v roce 1961.

Od roku působila jako svobodná výtvarnice a svá díla vystavovala na skupinových výstavách. Nejprve pracovala jako výtvarník ve vývoji drobných uměleckých předmětů a hraček. Později působila v Loutkovém divadle v Brně a poté jako grafička v kulturním domě.

Pracovala také v oblasti novinové typologie a animovaného filmu. Spolupracovala s výtvarnou skupinou „7“. Po roce pracovala v oblasti grafického designu, typografické úpravy knih a časopisů a výstavní grafiky. Zaměřuje se také na vlastní volnou tvorbu, kterou vystavuje spolu se skupinou „7“

„Od počátku ilustrační tvorby v sedmdesátých letech vystřídala jak témata literárních předloh, tak techniku ilustrace a styl svého projevu.“ (Holešovský 1989, s. 18)

Ve své práci využívá škrábané techniky blízké linorytu nebo suché jehly. S malbou začíná experimentovat až po roce 1983. V ilustracích monumentalizuje a idealizuje přírodní skutečnost. Ve svých pracích plně respektuje funkční i citové rozdíly žánru.

V osmdesátých letech se v její ilustrační tvorbě prohlubuje lyrická a citová složka ilustrace v souvislosti s básnivým zaměřením její volné grafiky. (Holešovský 1989, s. 18)

Lze to vidět například u ilustrací ke knize „Malý Bobeš“. Tyto ilustrace byly tvořeny technikou litografie s tématem života. Klade důraz na citové vztahy, přesnou kresbu a jemné barevné a světelné odstíny.

V letech 1989 až 1990 založila spolu s dalšími umělci sdružení výtvarných umělců a teoretiků TT KLUB Brno.

Svou první knihu ilustrovala v roce 1973. Kniha byla po nakladatelství „Blok“ v Brně. Postupně s dalšími knihami začíná spolupracovat i s jinými nakladatelstvími. Do dnešní doby se Vlastě podařilo ilustrovat na 60 knížek, z čehož přibližně čtvrtina vyšla v zahraničí.

Dnes je členkou Klubu ilustrátorů dětské knihy v Praze. Vytvořila pro slovenskou televizi seriál Večerníčků a v Anifilmu Praha večerníčkový seriál Lískulka. Svou knižní tvorbu vystavuje a prezentuje na mnoha výstavách u nás i v zahraničí. Její práce najdeme jak v galeriích, tak v soukromých sbírkách. Při jejích ilustracích závisí na pocitu, který v ní literární dílo vyvolává a bere v potaz ohled na dítě.

4.2.2.2 Adolf Born (*1930)

Adolf Born je jedním z nejznámějších, nejuznávanějších a nejoblíbenějších ilustrátorů v České Republice. Jeho ilustrace zná několik generací, nejen u nás, ale i v zahraničí.

Narodil se v Českých Velenicích, 12. června roku 1930. Studoval na Vysoké škole uměleckoprůmyslové na Akademii výtvarných umění v Praze. Je malíř, grafik a ilustrátor, také tvůrce animovaných filmů. Za svůj život vytvořil několik desítek filmů a několik desítek knih ilustroval. Za svůj život také získal velké množství ocenění a čestných uznání.

S ilustrací začal v 60. letech. Jeho práce s nakladatelstvími se velice rychle rozvíjela a již v osmdesátých letech čítala jeho práce desítky ilustrovaných cyklů skoro ke všem žánrům a druhům dětské literatury. (Holešovský 1989, s. 37)

Ve svých dílech využíval náměty a vzpomínky ze svých cest. Vytvořil si vlastní jazyk a styl, rozeznává veselé stránky člověka a proniká k jejich podstatě.

Jeho ilustrace můžeme vidět například v trilogii Bohumila Říhy o malém Vítkovi, za které dostal ocenění. Mezi dalšími známými ilustracemi jsou příběhy Macha a Šebestové. V jeho ilustracích se odráží kritika snobismu. Tuto kritiku lze vidět v barevných ilustracích ke Steklačovým příhodám Boříka. Bornova tvorba obsahuje

i humoristickou stránku, kterou využívá jako ilustrátor pro časopis „Sluníčko“. Malé děti ho znají také z ilustrací ke knize Jiřího Žáčka „Aprílová škola“.

Humor se stal klíčovým úspěchem jeho děl. V dětských knihách využívá jak veselé kresby, tak sžíravé satiry, anekdot nebo veselých epizod. Vyvolává také pocit napětí, zamlčuje a i přesto divák cítí, že konec musí dopadnout dobře. Umělec nastavuje zrcadlo, ale vždy mu ještě ponechává šanci. (Stehlíková 1979, s. 38)

I dnes, po tolika desítkách let, se stále zabývá grafikou, kresbou, karikaturou, animovaným filmem a ilustracemi. Ve své práci neustává ani s ohledem na svůj věk. Jeho ilustrace jsou plné fantazie, přenáší čtenáře do dob a míst, které sami toužili spatřit a prožít.

4.2.2.3 Vojtěch Otčenášek (*1982)

Vojtěch Otčenášek je velice všestranný mladý umělec. Je výtvarník, malíř, grafik a ilustrátor. Narodil se v Praze roku 1982. Vystudoval střední uměleckou školu designu, obor Užitá a propagační grafika a VOŠ Collegium Marianum, obor Restaurátorství a konzervátorství.

V dnešní době pracuje jako výtvarník na volné noze, ale zabývá se i oblastí sociální péče a loutkového divadla. Je členem loutkového souboru BARIBAL.CZ.

Jeho velký zájem o výtvarné umění je nepopíratelný. Ve svých dílech využívá velké množství výtvarných technik a v každé technice jsou jeho díla osobitá.

Hlavní náplní jeho výtvarné činnosti je knižní ilustrace pro děti, případně pro dospělé. Častým námětem jeho obrazů je tzv. posunutá realita, kdy se dva zdánlivě neslučitelné elementy propojí a vytváří ucelený živý dojem. Rád se pohybuje na poli imaginace a exprese a rád zkouší nové technologické postupy pro realizování svých vizí. (Webový portál: Vojtěch Otčenášek 2015)

Za své výtvarné počiny získal v roce 2000 4. místo v soutěži "Ilustrace k Tolkienovým dílům", IKARIE. Účastní se velkého množství výstav, jak jeho vlastních, tak hromadných po celém světě. Mimo Českou republiku vystavoval i na Slovensku, v Polsku, Rumunsku nebo dokonce i ve Spojených arabských emirátech.

Za svůj dosavadní mladý život ilustroval již velké množství knih. Ilustroval například knihy Rytířovo kopí (2005), Příšerné bytosti žijící ve vodě (2006), Příběhy z hradů a zámků (2007), Maminko nezpívej (2009), Anička Tkanička (2010), Řikanky

pro prťata i školáky (2010), Kdo to je, co to je? (2010), S rukama na uších (2010), Střapatý verše (2010) nebo Kamarádi z velké dálky (2011).

Ilustroval i básnickou sbírku Dana Holka Hry na schovávanou (2008), comics Mechanické rybičky (2012) a do roku 2009 pravidelně spolupracoval s časopisem 21. Století Junior. V roce 2014 dokonce vydal svou autorskou knihu s vlastními ilustracemi Chrlič.

Jeho ilustrace jsou velice specifické pro svou zvláštní realitu, svůj vlastní svět. Jsou magické, a hluboké. Ve svých ilustracích využívá fantazie a velké představivosti. Na svůj mladý věk se tento dosavadní umělec dostal na velmi vysokou úroveň a věřím, že ho ještě velké úspěchy v oblasti knižní ilustrace čekají.

4.2.2.4 Markéta Vydrová (*1968)

Markéta Vydrová je ilustrátorka, pro děti maluje a kreslí. Vytváří knižní ilustraci pohádek a příběhů zejména v knihách pro děti, ale občas i v knihách pro dospělé. Také ilustruje učebnice, knižní obálky a pracuje na dalších výtvarných projektech.

„Mám ráda nadsázku, fantazii, hravost a vtip. Největším potěšením je pro mě ilustrovat knihu humornou, laskavou a inteligentní.“ (Webový portál: Ilustrace Markéta Vydrová 2015)

Její ilustrace jsou vytvářené kombinovanou technikou. Zároveň je v nich malba, kresba i další jiné techniky.

Narodila se v roce 1968 v Praze. Již do dětství se zamilovala do tužky, barev a celkově do výtvarné tvorby. Studovala v Lednici na Moravě zahradní a krajinou architekturu. Tato práce ji ale neuspokojovala, proto školu opustila. Věděla, že práce, kterou chce vykonávat, je tvorba ilustrací. V její touze ji podporovala její matka, která byla také výtvarnice. Základy ji tedy poskytla matka, dále pak různé kroužky a výtvarné aktivity.

Ze začátku vytvářela jen doma tzv. „do šuplíku“. Později s jejím manželem, který byl náměťář, začali spolupracovat s časopisem Dikobraz, Podvobraz a dalšími humoristickými časopisy.

První kniha, kterou Markéta ilustrovala, byla kniha jejího muže „Na co hrají havrani“. Kniha je plná veselých, hravých a bláznivých básniček. Kniha měla veliký úspěch a postupně se začaly objevovat další nabídky.

Jakmile byla kniha na světě a měla jsem co nabídnout, bylo pak už daleko snadnější sehnat zakázky, nakladatelé mě začali i sami oslovovat. Od té doby mám stále co dělat, rozvinula se spolupráce s mnoha dalšími nakladatelstvími, vznikly další desítky knih. Mezi její nejvýznamnější ilustrované knihy patří: Školní strašidlo (2009), Modrý Pořouch (2010), Nezbedníci (2011), Pořouši a zloděják (2013) nebo Skřítek Nils Karlsson (2015). Ilustrovala přes 60 knih. Vytvořila také autorskou knihu, kterou si ilustrovala „Můj skřítek Šalvěj“. Velmi úzce spolupracuje se skupinou spisovatelů, pro které pravidelně ilustruje knihy. Mezi ně patří Miloš Kratochvíl nebo Martina Drijverová.

Ve svých knihách má ráda fantazii, hravost, humor a nadsázku. Miluje nonsensy a absurdity, výtvarné a slovní hříčky se zachováním inteligentně humorného nadhledu. Za své knihy získala mnoho ocenění a je velmi významnou a oblíbenou ilustrátorkou dnešní doby.

4.2.3 Ilustrátoři vlastních autorských knih

Umělci, kteří píšou své autorské knihy a zároveň si je ilustrují, jsou zvláštní skupinou v knižní tvorbě. I když poslední dobou se tento trend stále více rozvíjí. Tato skupina má pozici nejtěžší. Nejen, že musí mít kvality dobrého spisovatele, musí mít i kvality dobrého ilustrátora. Ne každý má takový talent, aby mohl vytvořit svou vlastní knihu zcela sám a ještě navíc aby jeho knihy měly úspěch.

V diplomové práci budou zmíněni dva takoví umělci, a to Andrea Popprová a Petr Nikl.

4.2.3.1 Andrea Popprová (*1970)

Andrea Popprová je malířka a restaurátorka. V dnešní době i úspěšná spisovatelka a ilustrátorka autorských knih. Na střední výtvarné škole v Praze vystudovala výtvarné umění, obor grafika, malba a restaurování. Restaurování, volné tvorbě a tvorbě faximilií středověkých rukopisů se věnovala po skončení studia.

Nyní má rodinu, tři syny a to ji přivedlo k tomu, co ji vždy lákalo a tím je tvorba dětské ilustrace. Od roku 2003 spolupracuje s dětským časopisem Sluníčko, pro který vytváří ilustrace a vystřihovánky. Během té doby začala pracovat i na vlastních dětských knihách. První autorskou knihou, kterou zároveň i ilustrovala, bylo Tajemství permoníků. V této knize skloubila text s různými doplňovačkami, úkoly, obrázky

a labyrinty, aby se líbil jak čtenářům, tak i předškolákům. Dalším i autorskými knihami, kde text je úzce propojený s ilustracemi, jsou knihy Čekání na Vánoce, Jaro je tu! A Pavoučí prázdniny.

Samozřejmě tvořila ilustrace i pro jiné autory. Vytvořila ilustrace například ke knihám Radomíra Sochy nebo Milady Motlové.

„Ve všech knížkách, jak psaných mojí rukou, tak i knížkách jiných autorů, je mojí snahou přiblížit dětem text s obrázky pro ně srozumitelným způsobem tak, aby se pro ně čtení knížek stalo radostí.“ (Webový portál: Andrea Popprová)

4.2.3.2 Petr Nikl (*1960)

Petr Nikl je velice všestranný umělec, který realizuje svou představivost pomocí obrazů, performancí, divadelních představení, různými výtvarnými technikami, grafikou ale i zpěvem. Je malířem, ilustrátorem, spisovatelem, ale vytváří i divadelní režii nebo diriguje orchestr. Opravdu je umělec neskutečně všestranný.

„Niklova umělecká tvorba je provázána sociálním zájmem a hledáním aktuálního smyslu současného umění. Je jen přirozené, že jeho hravá nátura ho přivedla k lidské hravosti jako přirozenému poli, na kterém si současné umění rozumí s širokou veřejností.“ (Webový portál: artlist 2015)

Narodil se v roce 1960 ve Zlíně, v rodině malíře a designérky hraček. Už to mohlo být předzvěstí, že bude mít Petr také umělecké nadání. Vystudoval střední Uměleckoprůmyslovou školu v Uherském Hradišti a AVU v Praze. Zde začíná psát své první texty a k nim dotváří ilustrace.

Experimentuje jak se psaním, tak s výtvarnými pokusy. Díky tomu zakládá v roce 1985 loutkový spolek Mehedaha. V hrách využívali jak originální vyřezávané loutky, tak později i různé kuriózní předměty. V roce 1987 je spoluzakladatelem umělecké skupiny Tvrdohlaví. Získal Cenu Jindřicha Chalupického (1995) a je autorem různých interaktivních výstav. Spolupracuje také s Divadlem Archa, v němž připravil řadu mimořádných projektů. Paralelně s divadelní aktivitou rozvíjí i svou fotografickou činnost.

Na českou scénu vstoupil Petr Nikl také jako malíř. Nejprve na studentských výstavách, později na svých vlastních. *„Niklovy obrazy se zdají být jakýmsi záznamem tajemství lidského žití a jednání, které umělec zakouší při svých performancích. Zároveň*

jsou výzvou malířské technice zachytit jemnosti viděného světa.“ (Webový portál: artlist 2015)

Později se dostává se svými experimenty k psaní autorských knih a jejich ilustraci. Mezi jeho autorskými knihami jsou publikace Pohádka o Rybitince (2001), O Rybabě a mořské duši (2002), Lingvistické pohádky (2006), Záhádky (2007), Jělěňovití (2008), Blázníček (2009), Přeshádky (2010), Žlutí lvi (2011) a Divňáci z Ňjújorku (2012). Za svou ilustrační tvorbu obdržel několik ocenění. Napsal a nakreslil zatím devět autorských knih, z nichž mnohé obdržely významná ocenění.

Svým osobitým přístupem se snaží evokovat vztah člověka ke světu jak k tajemství, vztah nový a čerstvý, bez rutiny, ve kterém existují určité hodnoty. Celý tento přístup prezentuje hravou formou, kterou pomalu a trpělivě odkrývá skutečnost.

Praktická část

V praktické části se budeme zabírat třemi oblastmi. V první se podíváme na význam a důležitost ilustrace, také ve spojení s autorskými knihami, jak z pohledu ilustrátorů, tak i spisovatelů dětských knih. Ve druhé oblasti vyhodnotíme pohled na ilustraci dětí 1. stupně základních škol a v neposlední řadě se zaměříme na ilustrace ke knize „Modrý poťouch“ od Miloše Kratochvíla, které vytvářely děti různými technikami během půlročního výtvarného kroužku.

5 ROZBOR DOTAZNÍKŮ

5.1 Dotazníky od umělců

Prvním úkolem v praktické části diplomové práce je vyhodnocení dotazníků, které vyplnili umělci představení v části teoretické. Jedná se jak o ilustrátory, spisovatele, tak i o umělce autorských knih pro děti a mládež.

Dotazník byl zpracován tematicky, kdy jsme se zajímali o motivaci umělců, jejich práci a vztah k ilustraci, ale zejména o rozdíl mezi knihou autorskou oproti knize, která má odlišného spisovatele a ilustrátora. Je to jedním z hlavních témat diplomové práce. Umělců, kteří se diplomové práce účastnili, bylo jedenáct. Otázek v dotazníku bylo v průměru dvacet. Ilustrátoři a spisovatelé měli některé otázky odlišně podané, vzhledem k jejich úloze na dětské knize.

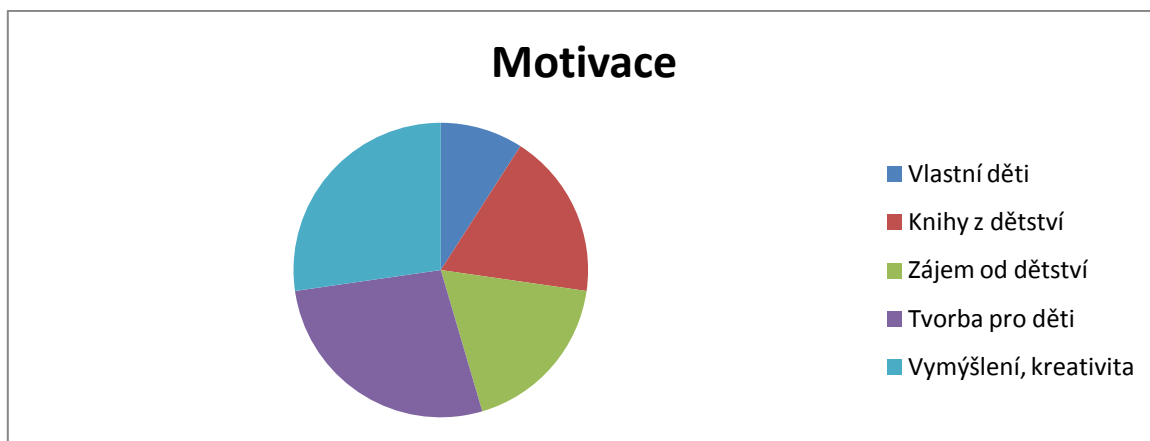
Na dotazníku spolupracovali umělci, kteří jsou zmíněni a mají svou kapitolu v části teoretické. Za spisovatele je zde Ivona Březinová, Martina Drijverová, Miloš Kratochvíl, David Laňka a Zuzana Pospíšilová. Za ilustrátory spolupracovala Vlasta Baránková, Adolf Born, Vojtěch Otčenášek a Markéta Vydrová. Z tvůrců autorských knih Petr Nikl a Andrea Popprová.

Cílem dotazníků bylo zjistit, jaký vztah a pohled mají umělci na ilustraci v dětských knihách. Zda se liší pohled ilustrátorů a spisovatelů, jestli považují ilustraci v knihách za nezastupitelnou a zda vnímají rozdíl mezi knihou autorskou a neautorskou. Postupně se podíváme na každou otázku z dotazníku, zhodnotíme ji a shrneme.

5.1.1 Vyhodnocení dotazníků

1. Co Vás motivovalo vytvářet dětské knihy (ilustrace, text) a co Vás motivuje dnes?

Graf 1: Motivace

Ilustrátoři podobně odpověděli, že ilustrace je ovlivňovala již od dětství. „Již od útlého věku je v knihách zajímavé zejména obrázky, někteří si dokonce říkali, že by ilustrace mohly být hezčí“. (Andrea Popprová) „Některé naopak fascinovaly obrazy v knihách, ilustrace se jim líbily a to je přimělo zabývat se ilustrací také“. (Adolf Born) „Některí již od dětství vnímali, že je ilustrace jejich osud, v příbězích, kde chyběly ilustrace, si je dokreslovali“. (Markéta Vydrová) Vnímají ilustraci jako živé obrazy, se kterými pracují a zobrazují důležitý okamžik daného příběhu. „Ilustraci vnímají jako dobrodružství, mají zpětnou vazbu od čtenářů a také je jejich motivací vědomí, že se jejich práce dostane do rukou těm, pro které byla vytvářena“. (Vlasta Baránková) Uspokojuje je pomyšlení, že mohou ovlivňovat vkus dětí a jsou to pro děti první výtvarná díla, která mohou ovlivňovat jejich fantazii a budoucí kulturní citění.

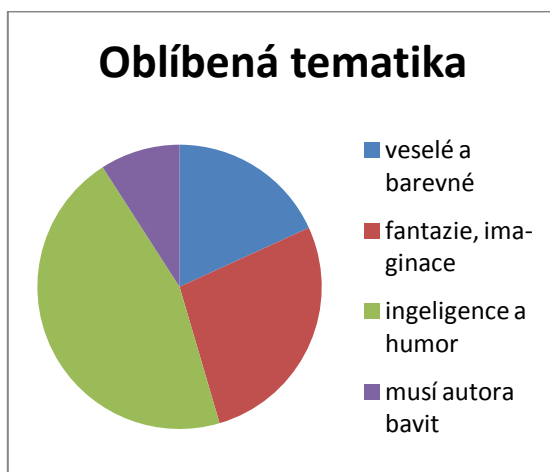
Otázka motivace byla položena i spisovatelům dětských knih. „Některí se dodnes nepovažují za spisovatele dětských knih“. (David Laňka, Petr Nikl) Motivací jim ovšem je vymýšlení příběhů, rádi vypráví příběhy, které znají, staly se jim, nebo se dějí kolem nich. „Pro někoho byly motivací jejich děti, pro které chtěli příběhy psát a ze kterých čerpají inspiraci“. (Zuzana Pospíšilová) „Některí se k psaní knih dostali od jiné práce, kterou chtěli předtím vykonávat“. (Miloš Kratochvíl)

Autoři autorských knih mají obě zmíněné motivace spojené v jednu. Motivací jim je možnost vytvořit celostní knihu textu a ilustrací. „Spojují obraznost textu

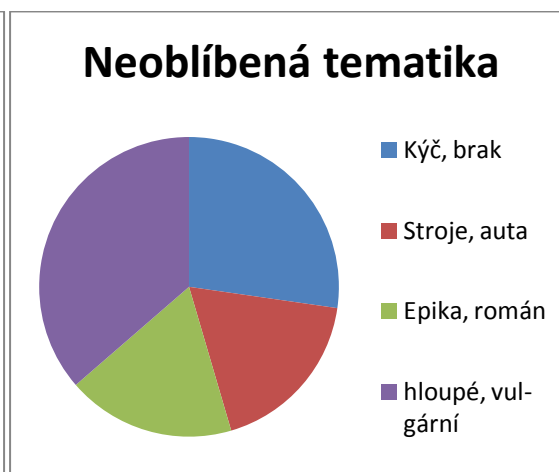
s výmluvností obrazu“. (Petr Nikl) Dodnes jim je motivací radost z možností, které skýtá využití českého jazyka spolu s jazykem vizuálním.

2. Jaké knihy píšete/ilustrujete nejraději, které méně rád/a?

Graf 2: Oblíbená tematika

graf 3: Neoblíbená tematika

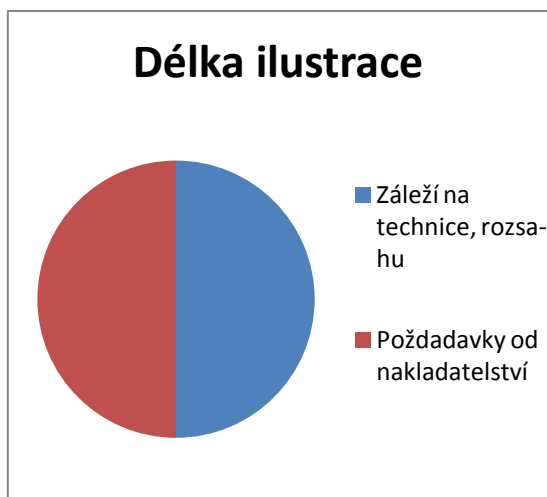

Ilustrátoři ilustrují velké množství žánrů, od pohádek, přes bajky, dobrodružné knihy, až po říkanky a básničky. Baví je ilustrovat zejména knihy, kde mohou využít fantazii, ilustrovat texty, které rozvířejí imaginaci. Ať už se jedná o pohádky, příběhy, které jsou veselé, hravé a duchaplné či dobrodružnou literaturu. Rádi ilustrují příběhy, které jsou inteligentní a humorné. Co neradi ilustrují, v tom se již autoři lehce rozcházejí. „Někteří nemají blízko k románům či epické literatuře“. (Petr Nikl, Adolf Born) „Některé nebaví zobrazovat svět techniky, stroje, auta“. (Andrea Popprová, Markéta Vydrová) Na čem se ovšem shodují, jsou ilustrace ke knihám plným hloupostí, nesmyslů, pobízivé, vulgární nebo vybízející k malování kýče.

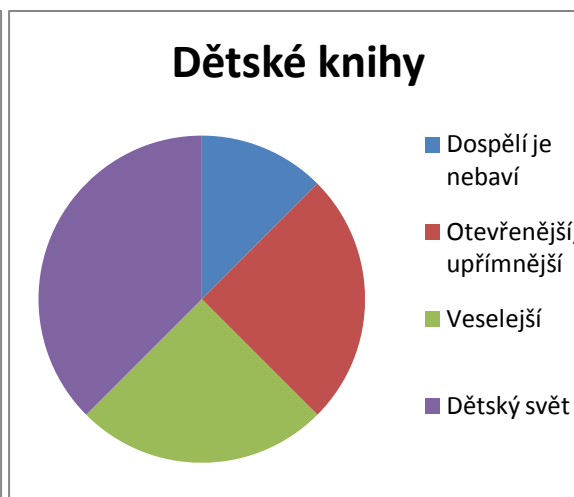
Pokud se podíváme na spisovatele, i oni se shodují na tom, že rádi píšou hlavně knihy pro děti, pro svou otevřenost k fantazii. Obecně jsou otevření k více žánrům, jako jsou pohádky, příběhy, dobrodružná literatura, ale i hádanky, básničky či říkadla. Důležité je, aby je psaní konkrétního textu bavilo. „Někteří dokonce témata rádi střídají“. (Ivona Březinová)

3. Jak dlouho Vám trvá ilustrovat knihu? Proč jste se rozhodli psát knihy zrovna pro děti?

Graf 4: Délka ilustrace

Graf 5: Dětské knihy

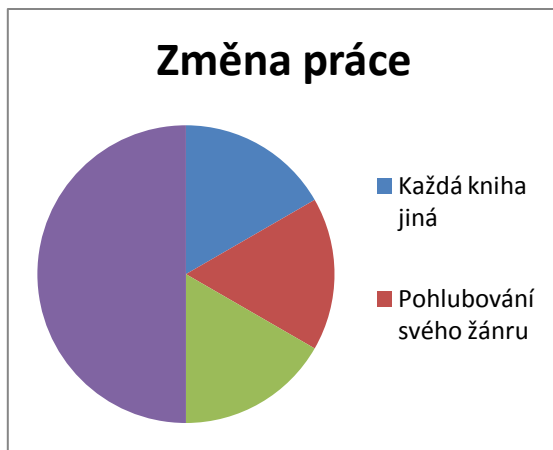

Při ilustrování záleží na technice a rozsahu knihy. Někdy může ilustrování jedné ilustrace trvat pár minut, jindy několik hodin. Záleží na spontánnosti při vzniku. „Je také potřeba si uvědomit, že se musí započítat i hledání vhodné techniky či postupu a to může trvat také klidně několik měsíců“. (Petr Nikl). Záleží také na rozsahu ilustrací, zda se jedná pouze o jednodušší menší ilustrace či rozsáhlejší a větší obrazy. „Také je ovlivňuje množství potřebných ilustrací, představa vydavatele, technika, rozměr a složitost obsahu“. (Markéta Vydrová) Délka ilustrace knihy má mnoho specifík, díky kterým se čas určuje. Ilustrace jedné knihy může tedy trvat od jednoho měsíce až po půlroční tvoření.

Spisovatelé dostali otázku, proč se rozhodli psát knihy zrovna pro děti. Na to v části odpověděli již v předchozí otázce. „Tvoření pro dospělé některé vyloženě nebaví“. (Martina Drijverová) Svět dětí je jim bližší svou otevřeností, schopností dívat se kolem sebe zvědavými očima, bez předsudků, mantinelů. „Je to svět radosti a objevování“. (David Laňka). „Jiní píší jak knihy pro děti, tak pro dospělé či starší mládež“. (Petr Nikl, Ivona Březinová) Psaní knih pro děti je baví v možnosti velké fantazie, imaginace. Příběhy jsou z určitého úhlu více humorné, s dětským pohledem na svět, realitu. Miloš Kratochvíl se k této práci dostal dokonce díky tomu, že by se pouze psaním básniček a písni neuzivil, ale nakonec u této práce zůstal dodnes. „Jiné k psaní dětských knih přivedly jejich děti, a i přesto že děti již vyrostly, zůstali u psaní knih pro děti i nadále“ (Ivona Březinová).

4. Změnila se Vaše práce během let, z hlediska žánru, techniky, postav a podobně? Co je Vám inspiračním zdrojem?

Graf 6: Změna práce

Graf 7: Inspirace

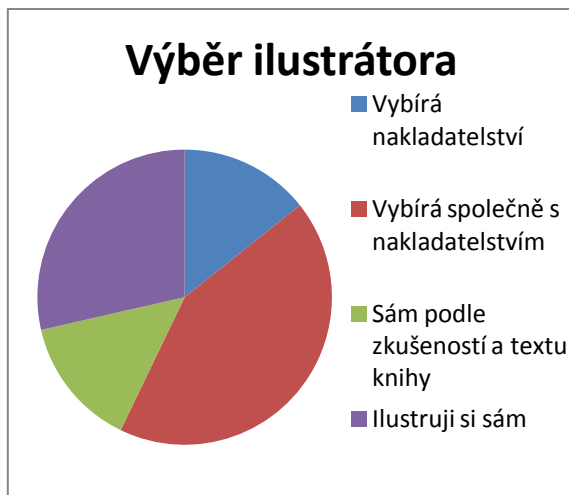
Každá kniha vyžaduje jiný postup, ten nelze opakovat. „Někteří mají sklon ke stále větší absurditě, humoru, fantazii“. (Petr Nikl) „Jejich styly se neustále alespoň lehce proměňují, což je dobré i proto, aby nebyli zaškatulkováni“. (Vojtěch Otčenášek) Vývoj je přirozený, ilustrátor více zkušený, vykreslený, více a hlouběji objevuje výtvarné techniky, hraje si s nimi, více techniky kombinují. Stále se učí, objevují, ale i přesto mají jejich ilustrace identifikovatelný rukopis. Už vědí, které téma jim sedí a které méně, a podle toho se mohou orientovat při výběru knihy či tvorby ilustrací. Čím jsou zkušenější, tím více se oddalují od bezduchých, kýčovitých a přihlouplých ilustrací, mohou si dovolit díky zkušenostem zakázku i odmítnout.

Inspiračním zdrojem umělců jsou lidé kolem, malí i velcí. „Někdy může stát celá kniha i na malém útržku z rozhovoru“. (David Laňka) Jsou to náhlé příhody, příroda a svět kolem, osobní zážitky (Petr Nikl). Inspirace je všude kolem nás, pro některé zejména děti, pro jiné jakékoliv situace z okolí. Většina se také soustředí na fenomény doby, problémy, situace, u kterých si myslí, že by se o nich mělo popřemýšlet. „Důležité je téma strachu, médií, zejména počítačů, které devalvují cenu života, vysvědčení a hodnota známek, chování a jednání dětí, šikana a podobná témata“. (Miloš Kratochvíl)

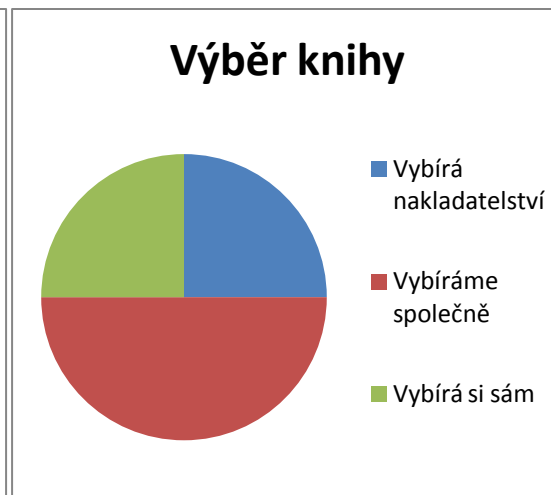
Pro ilustrátory je inspiračním zdrojem zejména kvalitní text. Také jím může být jiný umělecký směr, jako třeba hudba při práci nebo vizuální představy a výjevy ze světa lidí, zvířat, přírody, stejně jako u spisovatelů.

5. Podle čeho si vybíráte knihu, kterou budete ilustrovat? Podle čeho si vybíráte ilustrátora?

Graf 8: Výběr ilustrátora

Graf 9: Výběr knihy

Důležité slovo má nakladatelství. Spisovatelé si z počátku většinou vybírat ilustrátora nemohou, postupem času se vliv renomovaných spisovatelů rozšiřuje a mohou se na výběru ilustrátora podílet. Spisovatelé ilustrátora mohou navrhnout nebo si nechávají od nakladatelství poradit, podle toho, jakou mají o ilustracích k jejich knize představu. Navrhují ho podle charakteru rukopisu, aby ho doplnili, dotvořili. Také se může stát, že ilustrátor sám spisovatele osloví. Jsou nakladatelství, která volnou ruku nedávají a určují si ilustrátora sami.

Co se týče ilustrátorů, je výběr také ovlivněn zejména nakladatelstvím. To jim navrhne knihu a ilustrátoři si knihu buď zvolí, nebo nikoli. U některých autorů je známá i delší spolupráce, jako například u Martiny Drijverové a Miloše Kratochvíla s Markétou Vydrovou.

6. Dává Vám spisovatel volnou ruku nad ilustracemi? Dáváte ilustrátorovi volnou ruku nad ilustracemi?

Graf 10: Volná ruka nad ilustracemi

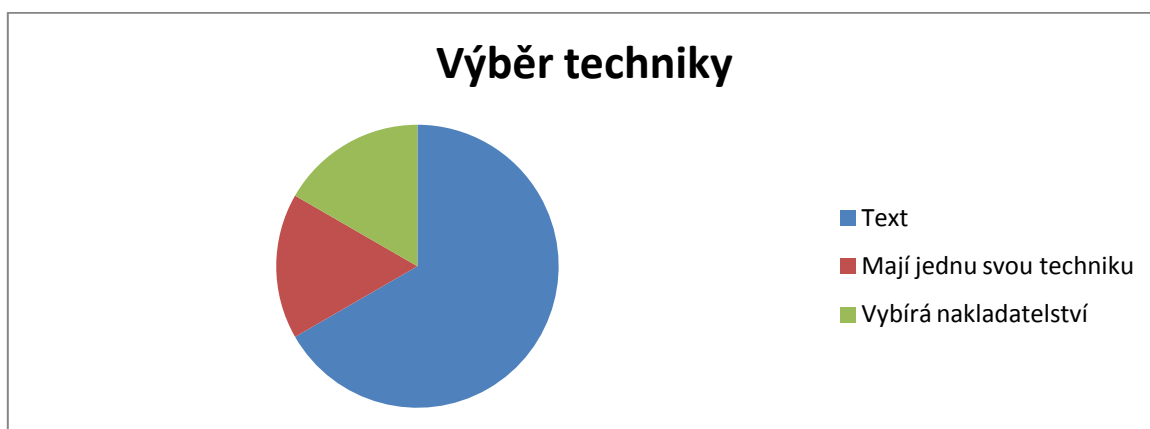

Spisovatelé dávají ilustrátorům volnou ruku. Jsou vybráni po svůj um a rukopis. Kdyby jim spisovatelé do práce mluvili, nutili by je vidět text jinak. Necháávají na nich jak techniku, tak barevnost, výraz. Ilustrátoři si nastudují text, a pokud v něm není něco řečeno, záleží už na ilustrátorovi, jak text dotvoří. „Autoři textu se vždy těší, jak ilustrátor jejich práci zvytvární, jak ztvární hlavního hrdinu“. (Ivona Březinová) „Někteří proto schválně své postavy popisují důkladněji, či pak postavu ještě s ilustrátorem proberou, aby měla danou podobu, kterou si spisovatel představuje“. (Zuzana Pospíšilová)

Ilustrátoři, tedy jak vyplývá z textu, mají při tvorbě většinou úplně volnou ruku. „Jejich tvorbu a zkušenosti spisovatelé i nakladatelé znají, takže se na jejich tvorbu těší“. (Adolf Born) „Někteří, méně známí, řeknou svůj pohled na budoucí ilustrace, buď se shodnou, nebo hledají společné řešení ilustrací“ (Vojtěch Otčenášek) „Se spisovateli se ctí navzájem a stejně jako ilustrátoři neradí jak psát, tak spisovatelé nemluví do ilustrací“. (Markéta Vydrová)

7. Co Vás ovlivňuje při výběru techniky a barev?

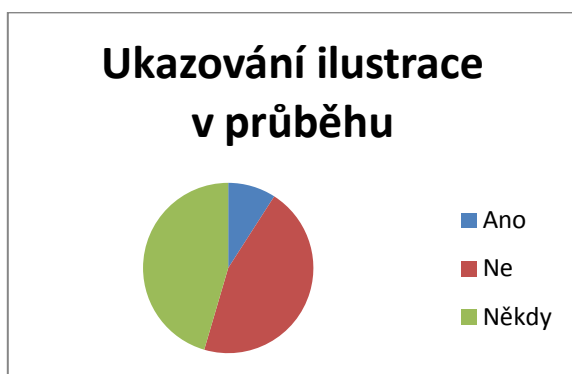
Graf 11: Výběr techniky

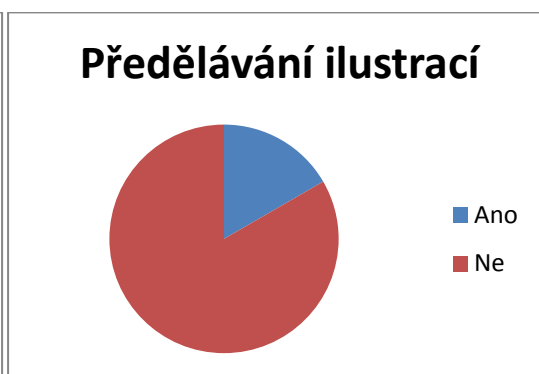
Často umělce ovlivňuje při výběru techniky a barev text. Záleží na atmosféře, která z textu vyzařuje, zda je barevná, či černobílá. Z každé knihy vyplývá určitý výtvarný pocit. Co se týče ale dané techniky, umělci mají svou oblíbenou techniku, nebo techniky, se kterými pracují a kterých často využívají. Bývají ale i limitováni vydavatelem, například, že má být kniha černobílá. Tehdy si umělci stále ještě mohou vybrat různé pojetí (šrafování, perokresbu, stínování a podobně). Podle „ducha“ knihy volí styl i barvy tak, aby co nejlépe dokreslily děj a vyčarovaly správnou atmosféru.

8. Ukazujete v průběhu práce spisovateli ilustrace? Stalo se Vám, že se spisovateli ilustrace nelíbily a museli jste je předělávat? Sledujete jako autor knihy průběh vzniku ilustrace? Stalo se, že se Vám ilustrace nelíbily a ilustrátor je musel předělávat?

Graf 12: Ukazování ilustrace

Graf 13: Předělávání ilustrací

Záleží na dohodě se spisovatelem nebo vydavatelstvím. Někdy v průběhu práce posílají ilustrátoři náhled prvních stran, jak výtvarné redakci, tak autorovi. Ale

povinnost to není. Je to spíše proto, aby autor a nakladatelství viděli, jak práce pokračuje, sledovali průběh, ale ne proto, aby hodnotili, či kritizovali. „Umělci, zejména mladší by měli rádi vyslechnout názory spisovatelů“. (Adolf Born) Některým ilustrátorům se dokonce i stalo, že některé ilustrace museli předělávat. Většině z nich se to nestalo, naopak jsou spisovatelé i nakladatelství s jejich ilustracemi spokojeni.

Z pohledu spisovatelů je to podobné. Někdy mají možnost vidět ilustraci v průběhu, většinou ale až při finálních korekčních úpravách, kdy už se nedá nic měnit. Občas se stane, že se jim ilustrace nelíbí a představovali si je jinak, ale ve většině případů jsou ilustrace pěkné a všichni jsou spokojeni. Stává se také, že občas umělci text a ilustrace spolu při tvorbě konzultují. Přepřacování také někdy přichází od nakladatelství. Většinou se spisovatelé a ilustrátoři znají, tudíž vědí, co mohou čekat. Práci buď nesledují, nebo ano a s nadšením.

9. Ukazujete ilustrace nebo příběh před vydáním dětem nebo někomu jinému, abyste zjistili, zda se budou líbit? Pokud ano, děláte pak úpravy dle názoru?

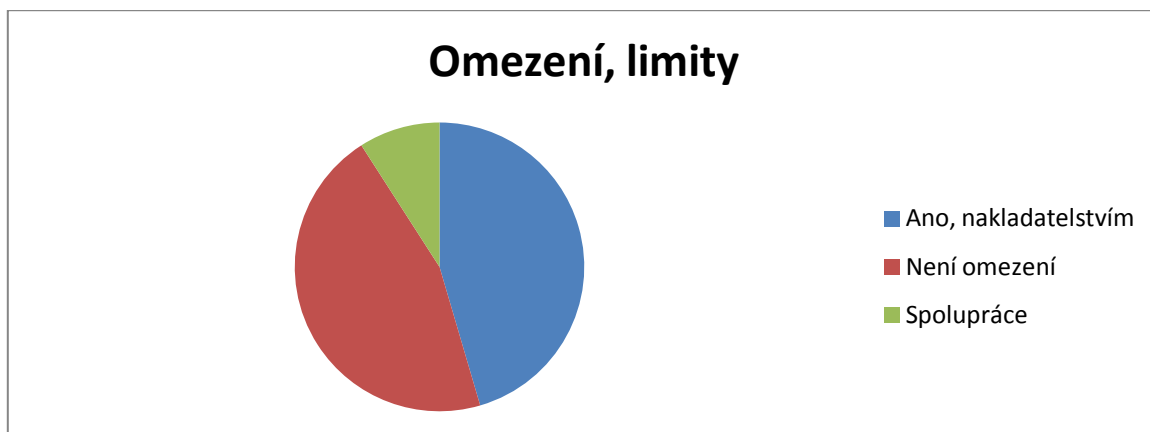
Graf 14: Ukázka ilustrací předem

Tato otázka rozdělila umělce na dva tábory. Někteří svá díla předem ukazují, především svým dětem nebo partnerovi/partnerce a zjišťují reakci. Svá díla pak již málokdy podle toho ale předělávají. Neukazují to ani tak pro schválení, ale čekají na reakci, kterou v nich dílo vyvolá. Druhá polovina svá díla předem neukazuje. Pracují tak, aby se to líbilo především jim a jak si myslí, že se to bude líbit čtenářům. Prvotiny ale vidí teprve nakladatelství, zejména co se týče textu.

10. Máte při práci od autora nějaké omezení, limity, specifika, nároky či požadavky? Máte pro ilustrátora dané knihy nějaké omezení, limity, specifika, nároky či požadavky?

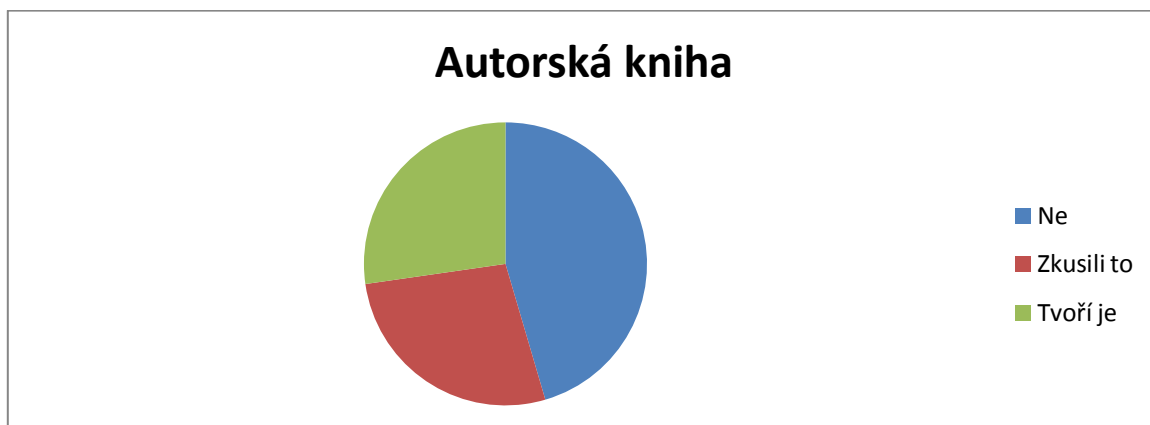
Graf 15: Omezení, limity

Ilustrátoři většinou nejsou limitováni a spisovatelé je nelimitují. Občas bývají přeci jenom limitováni rozsahem, rozměrem knížky nebo počtem stran, zda jsou ilustrace celostránkové či nikoli. Opět záleží na domluvě všech tří stran. Zkušenější ilustrátoři mají volnější pole působnosti. „Názor, že spisovatel ovlivňuje a řídí práci ilustrátora je už jen obecně vžitý omyl“. (Markéta Vydrová) Spisovatel i ilustrátor jsou dvě samostatné jednotky, které úzce spolupracují, ale nepřikazují si a nepodléhají si. Pouze bývá ve větší míře dříve na světě text než ilustrace. Pokud jsou tedy nějaké požadavky, jsou zejména od nakladatelství.

11. Napadlo Vás někdy ilustrovat si vlastní knihu? Z jakého důvod knihy i nepíšete?

Graf 16: Autorská kniha

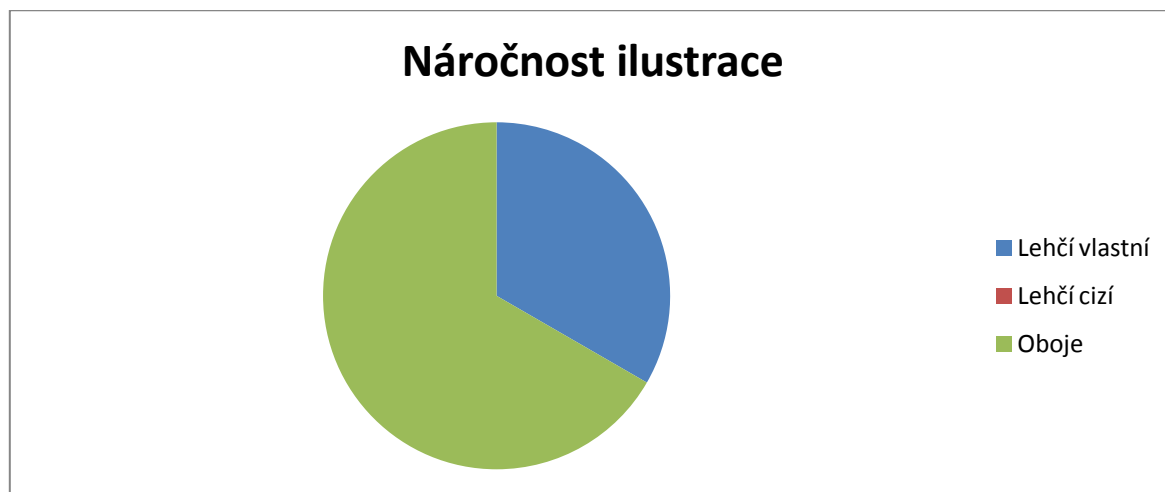
Polovinu dotázaných umělců nenapadlo vytvořit si autorskou knihu. Zejména proto, že druhou činnost neumí a nebudou se do ní pouštět. „Maximálně spolupracovali s druhým umělcem společně na vzniku příběhu a ilustrací“. (Adolf Born) Druhou polovinu tato možnost napadla a zkusili to. „Někteří autorskou knihu dokonce i vydali nebo stále vydávají“. (Vojtěch Otčenášek, Zuzana Pospíšilová, Andrea Popprová, Markéta Vydrová nebo Petr Nikl)

Autoři autorských knih dostali otázku: **V čem Vám vyhovuje být spisovatelem a zároveň ilustrátorem? Co Vás k tomu přivedlo? Vidíte v tom větší propojenost?**

Umělci netušili, že budou někdy spisovatelé i ilustrátoři zároveň. Stejně tak jako ostatní umělci, kteří zkusili autorskou knihu, nečekali, že někdy takovou knihu vytvoří. Propojenost vidí v možnosti skloubit text s obrazem, atmosféru s příběhem, realitu s fantazií. Současně pracují na textu a obrazu, obraz a text je propojen a vzájemně se ovlivňují. Přivedl je k tomu zájem o vytvoření autorské knihy, objevování svých možností a schopností z hlediska vytvoření celostní knihy.

**12. Myslíte si, že je lehčí ilustrovat vlastní knihu nebo cizí? Z jakého důvodu?
Psal jste někdy knihu na základě předem vytvořených ilustrací?**

Graf 17: Náročnost ilustrace

Otázka pro ilustrátory se týkala ilustrace vlastních nebo cizích knih. Ilustrátoři našli pozitiva v obou případech. Není lehké ani jedno, pouze mají obě možnosti své výhody a nevýhody.

Umělcům autorských knih byla položena ještě otázka: **Ilustroval jste knihu pro jiného spisovatele, v čem byla tato práce jiná než ilustrace vlastní knihy?**

Museli se napojit na mysl autora. Najít odpovídající formu. Mnohdy je to těžké. Je lehčí ilustrovat vlastní knihy z hlediska žánru a tematiky, kterou si sami vyberou. Ilustrace pro jiného autora vytváří u pouze vybraných žánrů.

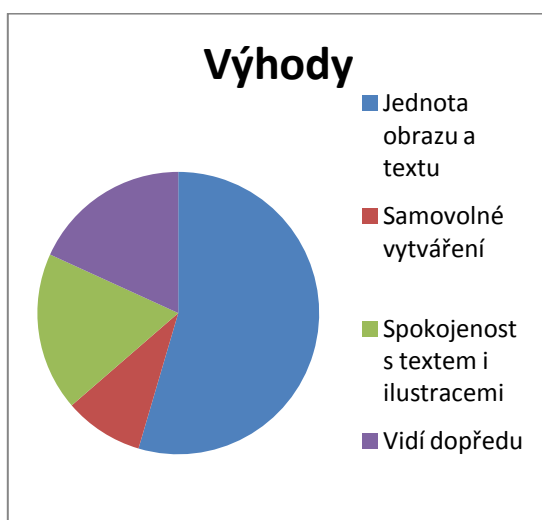
Graf 18: Předem vytvořené ilustrace

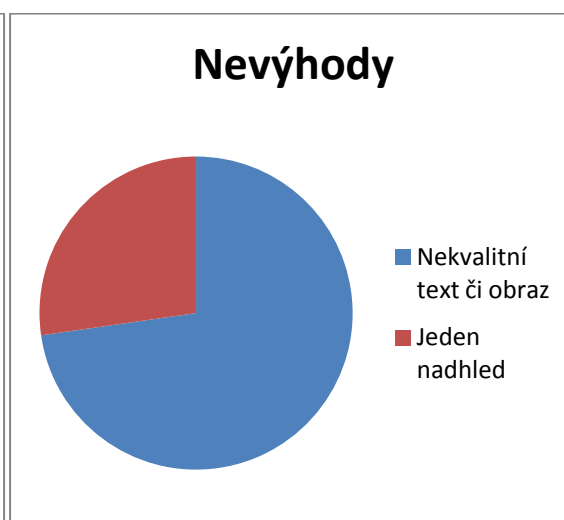
Co se týče spisovatelů, většina tvořila text na základě předem vytvořených ilustrací. Ivona Březinová a Martina Drijverová pracují na textu k ilustracím od Heleny Zmatlíkové. Takovou spolupráci plánuje i Markéta Vydrová a Miloš Kratochvíl. Zuzana Pospíšilová takto vytvořila několik desítek leporel s básničkami a příběhy.

13. V čem vidíte výhody a nevýhody autorských knih?

Graf 19: Výhody

Graf 20: Nevýhody

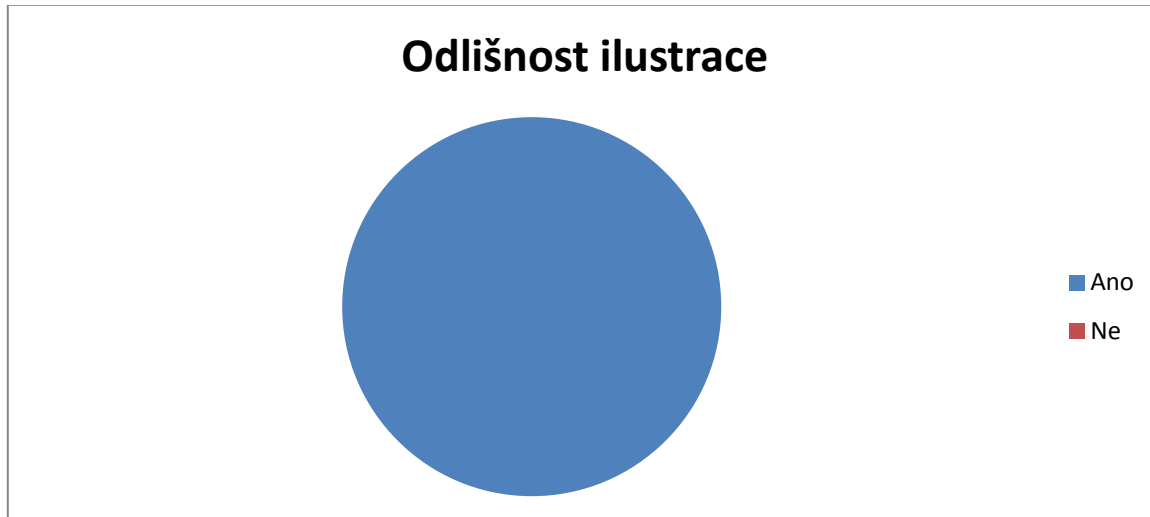

Výhody autorských knih vidí umělci v jednotě obrazu a textu. Kniha vzniká samovolně, nemusí se řešit, zda forma odpovídá obsahu, jelikož umělec vytváří obojí

a většinou zároveň. Cizí popud ale může zase umělce posunout někam dál, kam by se sám nedostal. Martina Drijverová tvrdí, že pokud umělec umí psát i kreslit, je to výhodou. Autor zná svůj text, svůj svět, může ho svými ilustracemi dotvořit, detailně rozvinout. Naopak ale nemusí v textu vidět to, co by v textu viděl někdo jiný a vizi by mohl posunout dál. Výhodné dále je, že si autor může určovat děj knihy, rychlost příběhu, utvářet výtvarnou vizi a prakticky do ní nikdo moc nezasahuje. Autorská kniha je komplexní, předem má rozmyšleno, co jak může vyjádřit, co prozradit a co ne. Autor také nemusí řešit, že mu nevyhovuje text nebo se mu nelíbí vytvořené ilustrace. Nevýhod není tolik, ale jsou velice významné. Pokud umělec neumí druhou činnost také velmi dobře, kniha se může stát nezajímavou, nepoutavou. Dost umělců podlehne touze mít autorskou knihu, ale text či ilustrace mívají většinou bídnou úroveň. Miloš Kratochvíl a Adolf Born tvrdí, že by každý profesionál měl dělat jen to, co opravdu umí.

14. Myslíte si, že se ilustrace liší?

Graf 21: Odlišnost ilustrace

Umělci zastávají názor, že nikoli. Znají výborné autorské knihy, stejně tak i špatné a nekvalitní. Stejně je to i u knih neautorských, také existují lepší i horší knihy, ač na nich pracují umělci dva. Nezáleží na tom, zda knihu vytváří jeden umělec či dva, ale na umělci samotném, jak je šikovný a jakou knihu dokáže vytvořit. Pokud má umělec talent na ilustraci i psaní knihy, může vzniknout hodnotné dílo. Stejně je tomu tak, když mají ilustrátor a spisovatel shodný pohled na dílo, může vzniknout dílo velmi kvalitní.

15. Myslíte si, že děti vnímají rozdíl?

Graf 22: Vnímání rozdílu dětmi

„Děti reagují spontánně, ať knihu tvoří ten, či onen“. (Adolf Born) Děti nevnímají rozdíl mezi tím, kdo knihu ilustruje, ale zda je ilustrace dobrá či špatná, jestli je barevná nebo černobílá a také řeší četnost. Kdo knihu psal nebo ilustroval, děti neřeší. Do dětských duší ale umělci nevidí, proto byly jejich odpovědi na otázku opatrné a otevřené. Děti jsou podle nich nejlepší kritici a jejich názor je signálem o kvalitě knihy. Děti vyžadují humor, pohyb, vtip, život. Stejně tak v určitém věku i barevnost, bez ohledu na jméno umělce.

16. Jaké ilustrace si myslíte, že se dětem líbí nejvíce, nejméně a proč?

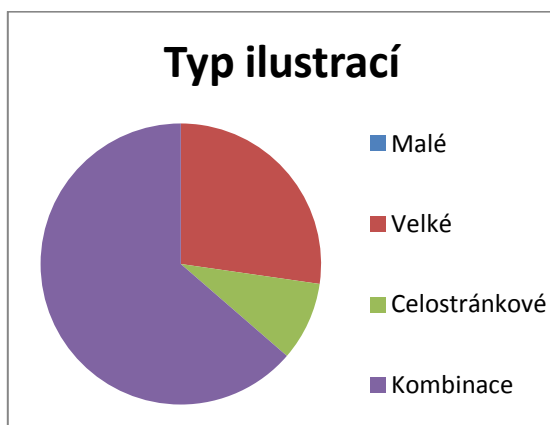
Graf 23: Líbivost ilustrací

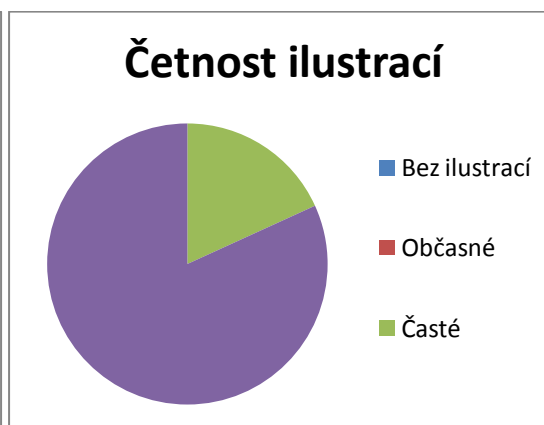
Samozřejmě záleží na věku, čtenářských schopnostech, na jejich vkusu i ovlivnění okolím. Jsou děti, které nemají rády knihy bez ilustrací, ale jsou i takové, kterým ilustrace vadí a tvrdí, že je brzdí ve fantazii. Děti mají rády konkrétní ilustrace, barevné i černobílé, technika nerozhoduje. Děti mají rády knihy s mnoha obrázky. Chtějí obrázky veselé, líbezné, malebné, útulné i tajemné. Dnes mezi oblíbené knihy patří i dobrodružná tajemná literatura, hledají dobrodružství, tajemství. Zejména by měly být dětem srozumitelné. Velmi dobře také reagují na vtipné scénky, ilustrace je potěší. Ve velkých ilustracích chtějí hledat, ukazovat a vymýšlet svůj vlastní svět. Tento názor mají osvědčený z besed s dětmi. S pozdějším věkem klesá četnost ilustrace i jejich velikost. Umělečtější ilustrace ocení spíše dospělí čtenáři. V abstraktní ilustraci plné náznaků, metafor se dítě neorientuje a takovou ilustraci odmítá.

17. Považujete za důležité doprovázet příběh velkými celostránkovými ilustracemi nebo stačí časté malé prvky?

Graf 24: Typ ilustrací

Graf 25: Četnost ilustrací

Nejraději mají kombinaci ilustrací, velké ilustrace, k tomu doplňující malé. Dětská kniha by měla být hodně proilustrována a na každé dvojstraně by měla nějaká ilustrace být. Děti se na ně těší, vítají je. Stánky plné textu děsí a můžou vést k nechuti ke čtení. Ovšem záleží na tématu, příběhu, pojetí ilustrátora. Důležitá je kvalita samotných ilustrací, měly by zachycovat to nejzajímavější, shrnovat pointu příběhu. Není zase tak podstatné, jak veliké jsou, ale zda je jich dostatečné množství, zda jsou atraktivní, zábavné, výstižné a situační. „Někteří umělci se více odlišuje, mají rádi celostránkové ilustrace“ (Vojtěch Otčenášek) nebo naopak „ilustrace, které se nekříží s textem“. (Petr Nikl) „Celostránkové ilustrace jsou brány spíše jako ozdoba, ale zcela nezbytné nejsou“. (Zuzana Pospíšilová) Samozřejmě opět závisí na věku, čím menší

děti, tím cennější celostránkové ilustrace jsou, děti odpočívají od textu, ale přitom se stále knize věnují.

18. Myslíte si, že je důležitá obálka knihy? Pokud ano, proč?

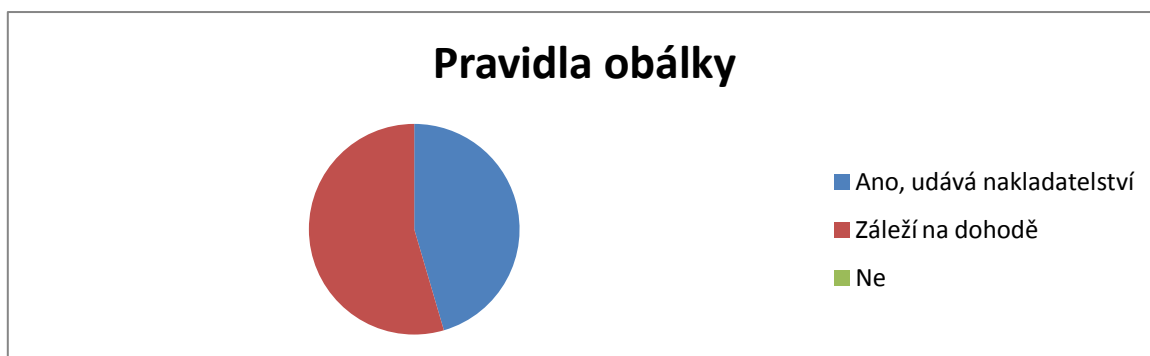
Graf 26: Důležitost obálky

Samozřejmě, že je. Je to obličej knihy. Obálkou se nám kniha představí, je to první, co přitáhne dětskou pozornost. Je zcela určující, její vliv je zásadní. Pokud obálka čtenáře nezaujme, je to špatně. Je nutné upoutat děti pomocí obálky knihy. Neměla by ale podléhat reklamním nebo komerčním hlediskům, přestože určuje prodejnost knihy. Stále se velmi často prodává brak, kýč. Upoutává pozornost svou přebarveností, závisí to na kulturním rozhledu a vkusu zejména rodičů, kteří dětem knihy kupují. Obálka knihu prodává, na základě prvního dojmu může špatná obálka i dobrou knihu „potopit“. Stejně tak může dobrá obálka nalákat na „nekvalitní“ knihu. Velmi důležitá není jen obálka, ale i název knihy.

19. Jsou pro obálku nějaká pravidla, co musí na obálce být nebo naopak co na ní být nesmí?

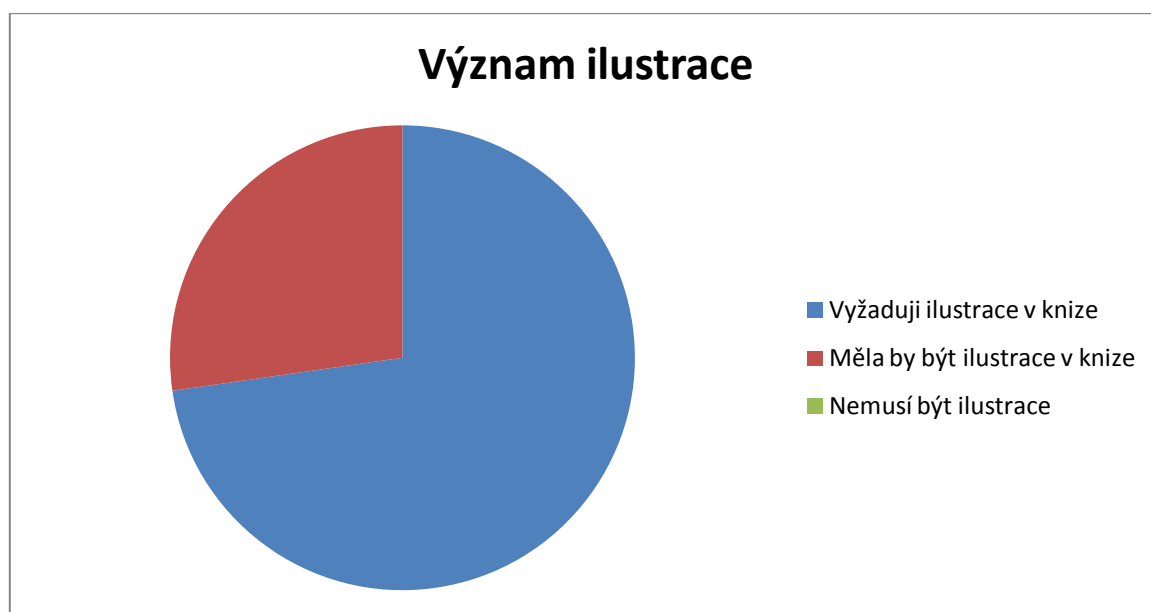
Graf 27: Pravidla obálky

Velkou roli zde hraje nakladatelství. Musí projít schválením redakce, protože obálka prodává knihu. Někdy se předkládá i více návrhů. Záleží zejména na dohodě redakce a výtvarníka, autoři knih nechávají ilustrace obálky na výtvarníkovi. Obálka by měla ukazovat náladu nebo obsah knihy. Neměla by být „upovídáná“, ale odrážet jednoduše, srozumitelně a jasně smysl knihy. Dále musí obsahovat název, autory, logo nakladatelství, ilustrátora. Všechny prvky by měly být v souladu s velikostí a grafickou úpravou knihy. Ručně zpracovaný text může knihu velice oživit. Na obálce by neměly být chaotické ilustrace, zlé, nepřátelské, dále jedovaté barvy, zavádějící informace, zbytečné texty, přeplácánost, nečitelnost či zmatek.

20. Jaký význam má ilustrace pro Vás? Vyžadujete je ve svých knihách? Podle jakých kritérií vytváříte obálku?

Graf 28: Význam ilustrace

Někteří autoři ilustrace vyžadují, jiní ne přímo. Někteří zastávají názor, že dětská kniha se bez ilustrace neobejde. Ilustrace dotváří dojem z příběhu. Jiní ji přímo nevyžadují, ale mají je i tak radši. Otázkou je, do jaké míry ilustrací prozrazovat děj. Výtvarníci vytváří ilustrace na obálku podle obsahu knihy. Zásadní je také věková skupina a podle toho se odráží složitost či náročnost ilustrace. Někteří rádi využívají komického momentu, vtípu, co naláká čtenáře nebo využívají hlavního hrdiny v jeho typické situaci z knihy. Hlavním kritériem je, aby obálka byla slušivá, nápaditá, občas i bláznivá, ale v určitých mezích.

21. Myslíte si, že má ilustrace nezastupitelnou roli? Z jakého důvodu?

Graf 29: Nezastupitelnost ilustrace

Ano, dítě se vizuálně seznamuje s novými pojmy, získává vztah k výtvarnému umění, zejména pokud je ilustrace kvalitní. Povyšuje knihu na artefakt, něco, co má uměleckou hodnotu. Spoluvytváří finální dojem z textu knihy, vytváří náladu čtenáře při čtení, dotýká se emocí, kterých se samotný text dotknout nemusí. Rozvíjí představivost dětí, pomůže čtenáři se naladit a prožít příběh. Je zdrojem poučení, může v knize spatřit to, co v životě ne. Dobré ilustrace povyšují text, špatné ho mohou naopak narušit. Na druhou stranu jsou zajímavé i knihy bez ilustrací. Podněcují fantazii, obraznost, dává čtenáři svobodu. Míra opět záleží na věku čtenáře, pro kterého je kniha učena. Pro menší čtenáře je velkým pomocníkem, pro starší může být osvěžením, dokreslují fantazii. Většina umělců se shoduje, že dětské knížky a ilustrace patří nerozlučně k sobě. Je neoddělitelným doprovodem knihy, pomáhá rozvíjet fantazii, orientovat se v textu, ozvláštňují text. Mohou být i inspirací pro výtvarně nadané děti nebo učební pomůckou. Děti se učí kreslit povětšinou podle ilustrace. Ilustrace je pro knihu stejně důležitá jako text.

5.1.2 Shrnutí

Dá se říci, že umělci svými posledními odpověďmi shrnuli celý dotazník, všechny otázky a odpovědi. Zásadními body bylo zjištění, že ilustrace je z pohledu umělců

v knihách nezastupitelná. I když existují knihy bez ilustrací a někteří je i více vyhledávají, co se týče dětských knih a dětských čtenářů, je zde místo pro ilustraci nezastupitelné. Umělci vyjádřili, co vše pro ně ilustrace znamená, jak pro ilustrátory, spisovatele, tak po umělce tvořící autorské knihy.

Zjistili jsme, že není nejdůležitější jen technika, nebo velikost, četnost, barevnost ilustrací. A už vůbec nezáleží dětem na jméně autora. Důležité je, spojit všechny tyto aspekty tak, aby se vytvořila celostní kniha s ilustracemi, vhodná pro určitý věk čtenářů a jejich požadavky. Ilustrátoři musí zvolit správné parametry ilustrace po danou knihu, vytvořit vhodnou obálku tak, aby děti zaujala a měly touhu knihu číst a ilustrace si prohlížet. Musí také vést k rozvoji fantazie, obraznosti, tvořivosti, chuti číst. Podněcovat děti k dobrému vztahu k literatuře i ilustracím a celkově brát knihu jako umělecké a hodnotné dílo.

5.2 Rozbor dotazníků od dětí

Druhá kapitola praktické části se zabývá rozbohem dotazníků, které vyplňovaly děti 1. stupně základních škol. Dotazník dostalo přibližně kolem dvaceti dětí ve druhé, třetí, čtvrté a páté třídě. Dohromady vyplnilo dotazník přes osmdesát dětí. V dotazníku bylo celkem osmnáct otázek.

Cílem dotazníků bylo zjistit vztah dětí ke knihám, specificky k ilustracím v dětských knihách. Jak moc jsou po ně ilustrace důležité a hodnotné. Dále jsme zjišťovali, jaké ilustrace dětem vyhovují z hlediska velikosti, rozsahu, barevnosti a zda jim na nich vůbec záleží. V neposlední řadě se dotazník zabýval i důležitostí obálky. Nakonec jsme pomocí dotazníků zjišťovali, které ilustrace v knihách jsou dětem bližší, a které méně, bodováním vybraných knih.

Knihy do dotazníku byly vybírány pomocí kolegyň z práce. Vybraly jsme zejména knihy autorů z předchozí části práce, dále jsme knihy vybírali podle ilustrací, aby knihy obsahovaly ilustrace různé velikosti, rozsahu i techniky.

Vybrané knihy:

- Clavel Bernard, „O černém beránku a bílém vlkovi“
Tato kniha obsahuje umělecké ilustrace od Jana Černého. Malováno technikou akvarelu. (obrázek 1 a 2)
- Gjurič Andrej, „Kam běží modrá liška“

V knize jsou také ilustrace od Jana Černého. Technikou ilustrací je kombinace grafiky a malby. Ilustrace jsou opět velice umělecké. (obrázek 3 a 4)

- Kinney Jeff, „Deník malého poseroutky“
Kniha vybrána pro svou nynější popularitu a pro své černobílé a jednoduché ilustrace. (obrázek 5 a 6)
- Kratochvíl Miloš, „Modrý Pot'ouch“
Tato kniha byla ve výběru jasnou volbou z hlediska ilustrace dané knihy v praktické části. Ilustrace akvarelovými pastelkami od Markéty Vydrové. (obrázek 7 a 8)
- Lada Josef, „Bubáci a hastrmani“
Autorská kniha vybrána pro Ladovy typické ilustrace. Ilustrace technikou perokresby. (obrázek 9 a 10)
- Lehečková Helena, „K čertu!“
V knize jsou veselé, barevné a dětské ilustrace od Dagmar Ježkové technikou akvarelu. (obrázek 11 a 12)
- Popprová Andrea, „Čekání na Vánoce“
Autorská kniha vybrána pro své specifické barevné, dětské a veselé ilustrace malované akvarelem. (obrázek 13 a 14)
- Pospíšilová Zuzana, „Detektivové a zachráněné peníze“
Malebné a barevné ilustrace, pomocí akvarelových pastelek od Markéty Vydrové. (obrázek 15 a 16)
- Nikl Petr, „O Rybabě a Mořské duši“
Autorská kniha umělce Petra Nikla s jeho uměleckými, fantazijními, občas až nesmyslnými ilustracemi. Technika ilustrace je grafika kombinovaná s malbou a kresbou. (obrázek 17 a 18)
- Skala Martina, „Strado a Varius“
Autorská kniha obsahující celostránkové ilustrace s méně textu. Kreslené perokresbou s kolorováním. (obrázek 19 a 20)
- Teisingerovi Pavel a Zdenka, „Človíček a Človíčka“
Kniha byla vybrána pro své dětské, barevné a jednoduché ilustrace od Marcely Walterové. Ilustrace jsou jasné, jednoduché a srozumitelné. Ve svých dílech kombinuje perokresbu a malbu. (obrázek 21 a 22)
- Tichý Jaroslav, „Kníže Dracula“

Kniha zvolená pro starší děti, jak textem, tak názvem i ilustracemi. Ilustrace vytvořil Svatopluk Žampa pomocí kombinací mnoho technik, jak kresbou, malbou i grafikou. (obrázek 23 a 24)

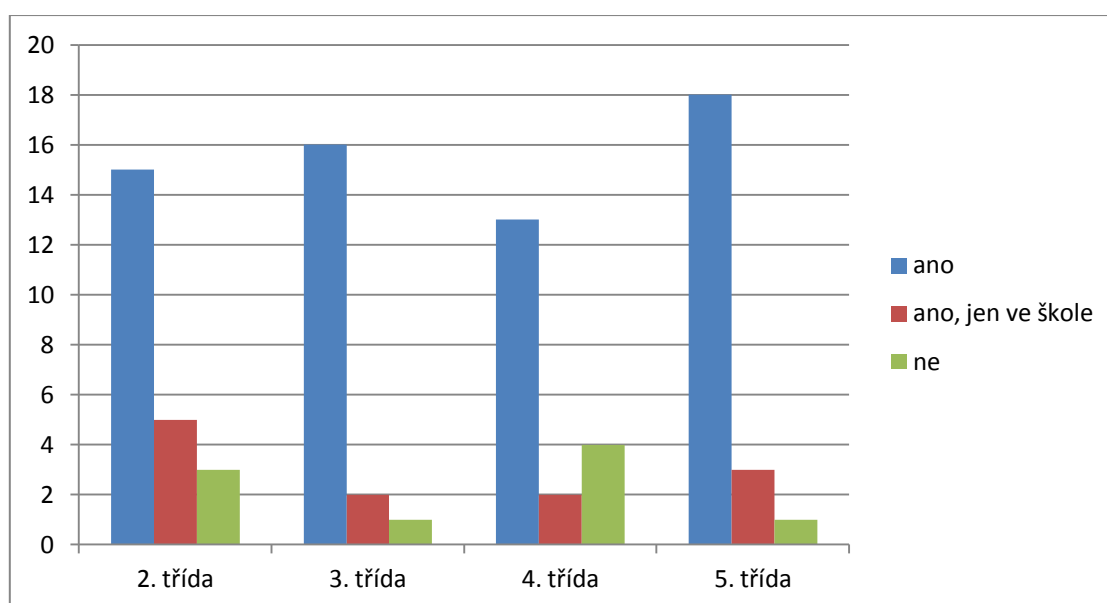
5.2.1 Vyhodnocení dotazníku

1. Jaká je tvá oblíbená kniha a proč?

První otázka dotazníku byla otevřená a zvolená jako úvod do celého dotazníku, aby se děti naladily na tematiku knih a ilustrací. Každé z dětí napsalo svou určitou knihu, kterou má rádo. Někteří byli ovlivněni tím, co právě čtou. Zmíněných knih bylo spousta, většinou každý napsal jinou knihu. Jediná kniha, u které se shodlo více dětí, byla kniha od Jeffa Kinneyho „Deník malého poseroutky“. Je to způsobeno zejména tím, že kniha je v dnešní době velice oblíbená a dosti propagovaná.

2. Čteš rád/a?

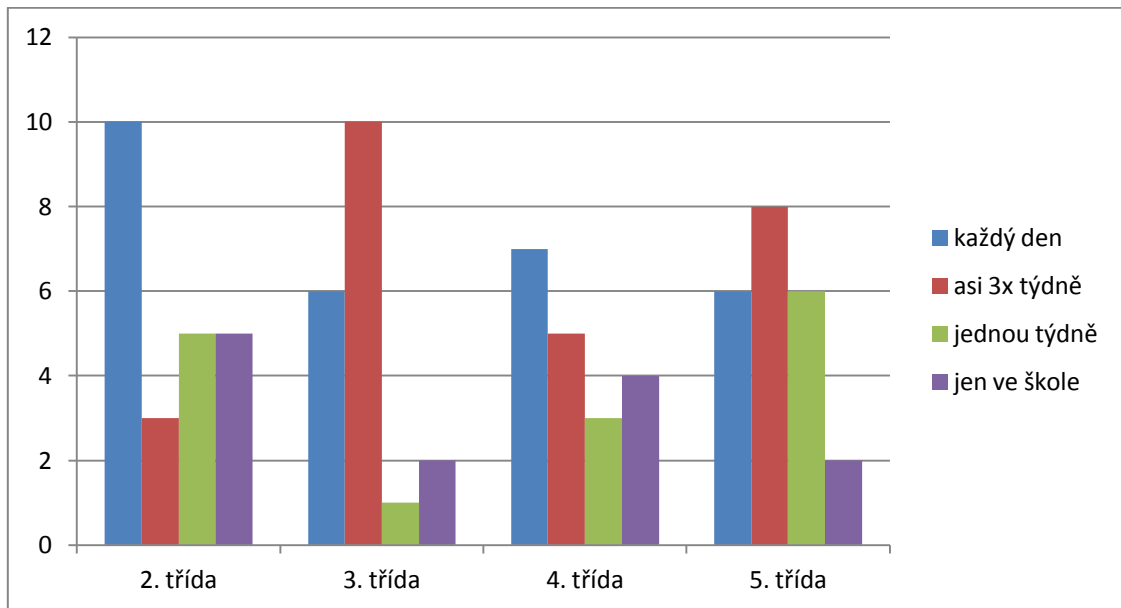
Graf 30: Čteš ráda?

Z dotazníku vyplynulo, že děti stále ještě rády čtou, nejen mladší žáci, ale i ti starší. Ti, kteří nečtou, těch je méně. Stále je potřeba u dětí jak ve škole, tak doma, podporovat chuť ke čtení a podporovat čtenářskou gramotnost.

3. Jak často čteš?

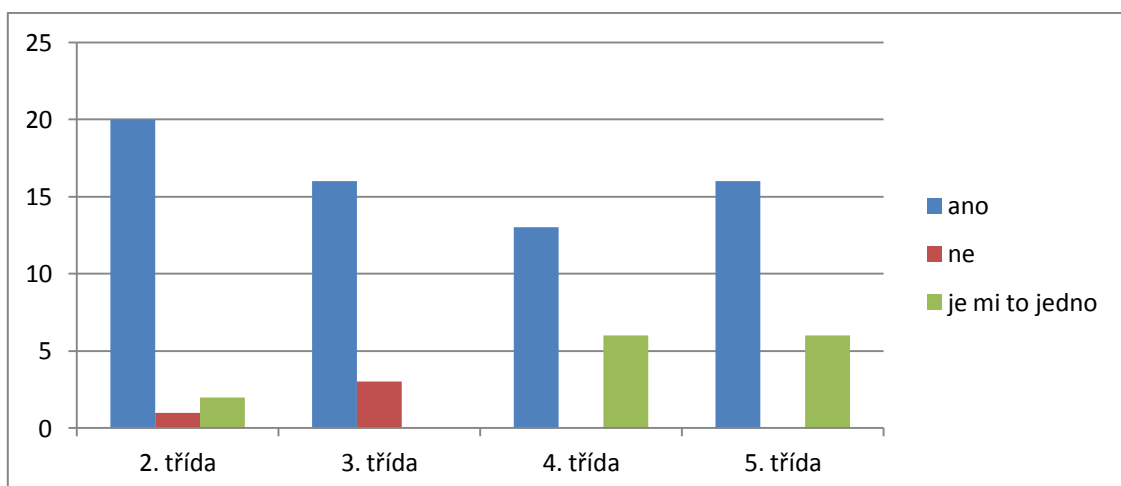
Graf 31: Jak často čteš?

Z grafu můžeme vyčíst, že většina dětí čte mimo školu alespoň jednou do týdne. Zde je již patrný rozdíl mezi ročníky. Čím mladší děti, tím častěji čtou, čím starší, tím čtou méně.

4. Máš rád/a ilustrace v knize?

Graf 32: Máš rád/a ilustrace v knize?

Graf nám jednoznačně vykazuje, že děti mají rády ilustrace v knize, že o ně v knihách stojí. Vidíme také, že čím starší děti, tím se objevuje názor, že je jim to jedno, zda jsou v knihách ilustrace. Je to způsobeno tím, že knihy pro starší děti jsou již dělané

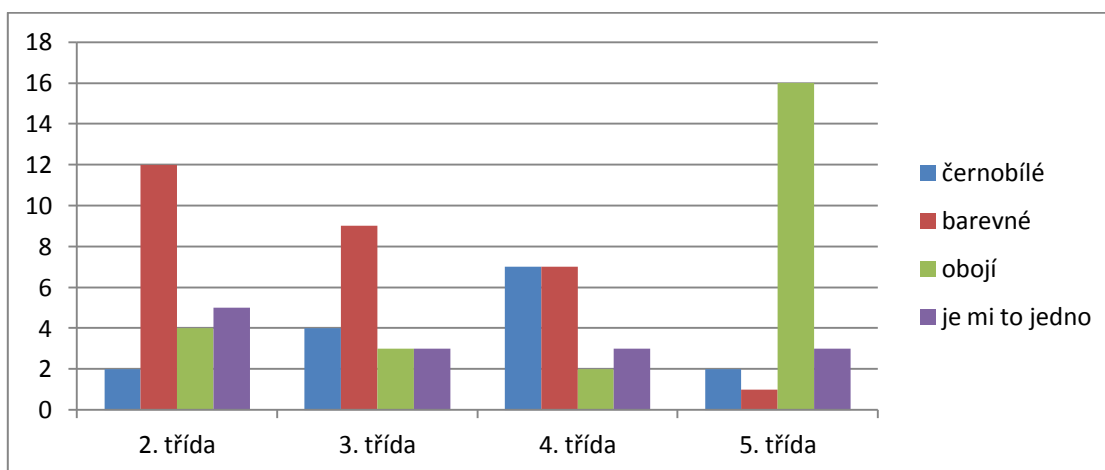
s méně ilustracemi, nebo bez ilustrací, se zajímavým příběhem a děti i přesto knihy rády čtou.

5. V jaké knize se ti líbí ilustrace nejvíce?

Tato otázka byla stejně otevřená jako otázka první. Děti neuměly jednoznačně z hlavy určit, v jaké knize se jim líbí ilustrace nejvíce. Většinou se zde objevovaly jejich oblíbené knihy, které napsaly v první otázce, nebo zde napsaly knihy, které právě čtou, nebo na otázku vůbec neodpověděly.

6. Jaké ilustrace se ti líbí nejvíce?

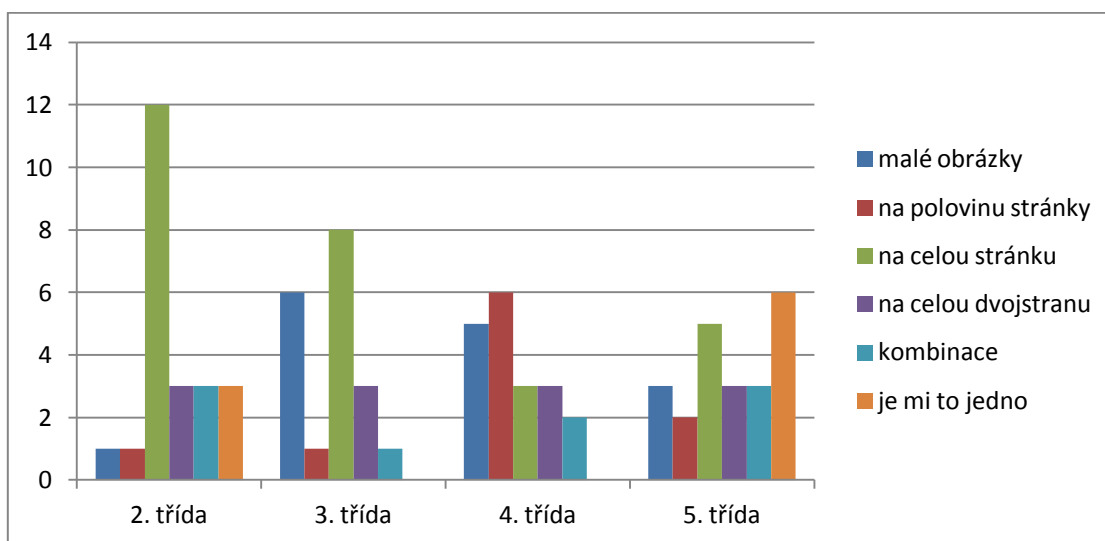
Graf 33: Jaké ilustrace se ti líbí nejvíce?

V grafu vidíme, že mladší žáci mají raději barevné ilustrace. U starších žáků jsou již názory více odlišné. Starší žáci mají rádi jak barevné, tak černobílé kombinace. Je to dáno tím, že knihy pro ně jsou tvořené oběma variantami, některé knihy s černobílými ilustracemi jsou v poslední době velice oblíbené.

7. Jak velké ilustrace máš rád/a?

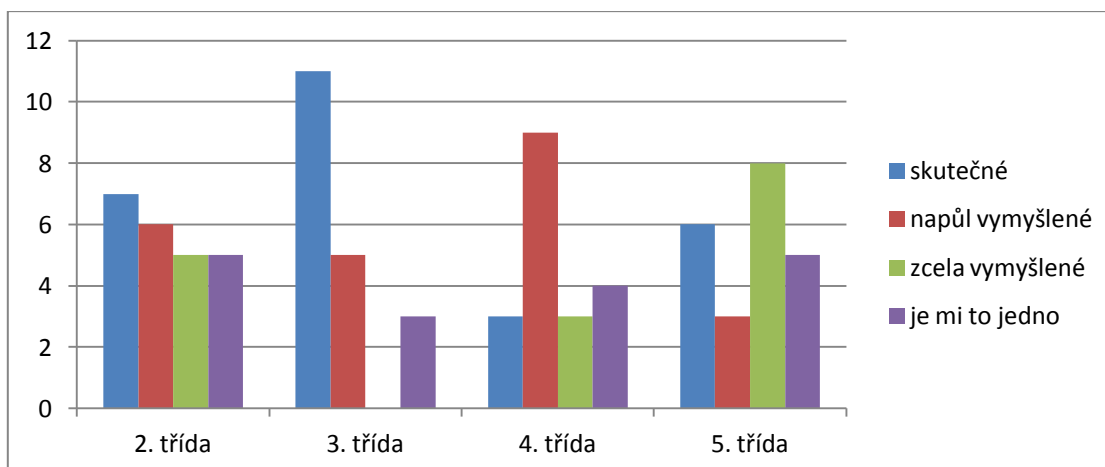
Graf 34: Jak velké ilustrace máš rád/a?

Z odpovědí na otázky můžeme vyvodit, že žáci mladší mají rádi větší ilustrace, celostránkové, starší děti mají rády postupně menší ilustrace a nejstarší žáci přecházejí k názoru, že je jim to jedno, že jim na velikosti ilustrace tolik nezáleží. Zde vidíme, že v otázce týkající se velikosti ilustrací závisí odpovědi na věku a vyspělosti čtenářů.

8. Jaký typ ilustrací v knize se ti líbí?

Graf 35: Jaký typ ilustrací v knize se ti líbí?

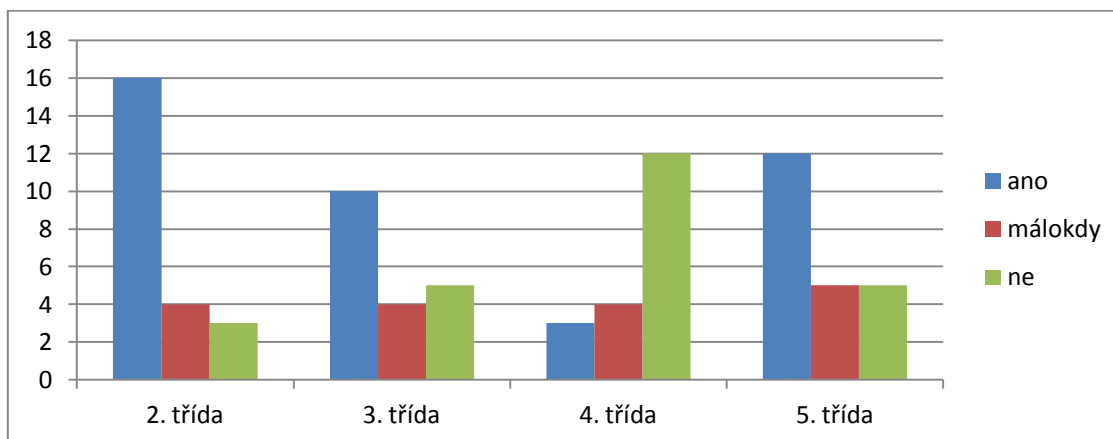

Když se podíváme na graf, můžeme v něm vyčíst informace, že u nejmenších dotazovaných se nedá říci, které ilustrace mají nejraději. Názory jsou velice rozdílné a zároveň vyrovnané. U starších dětí se názor již specifikuje. Ve třetích třídách zcela jasně vidíme, že děti mají rády ilustrace skutečné. Ve čtvrté třídě se přiklání k lehce

fantazijním a vymyšleným ilustracím. Ti nejstarší se přiklání buď k reálným obrázkům ze skutečného světa, nebo k ilustracím vymyšleným. Zde vidíme, že postup v oblíbenosti ilustrací závisí opět na věku dětí, jejich vyspělosti a zájmu.

9. Chodíš do knihovny?

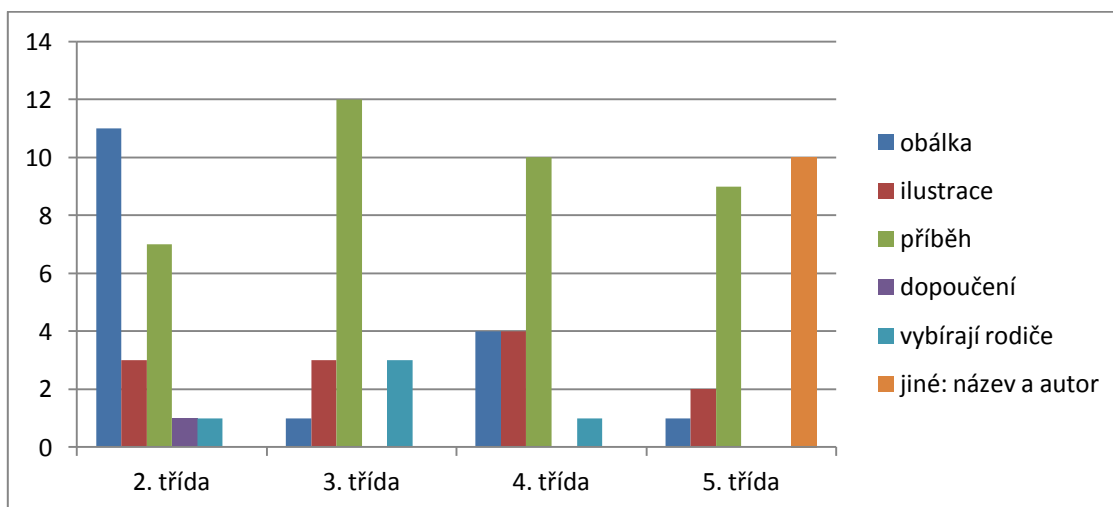
Graf 36: Chodíš do knihovny?

Graf nám poukazuje výsledky, kdy četnost návštěv knihovny je dosti vysoký ve všech ročnících, kromě čtvrté třídy, která se velice vymyká. Záleží zřejmě na tom, jak se děti ve třídě sejdou a jak jsou vedení z domova a ze školy.

10. Podle čeho si vybíráš knihu, kterou budeš číst?

Graf 37: Podle čeho si vybíráš knihu, kterou budeš číst?

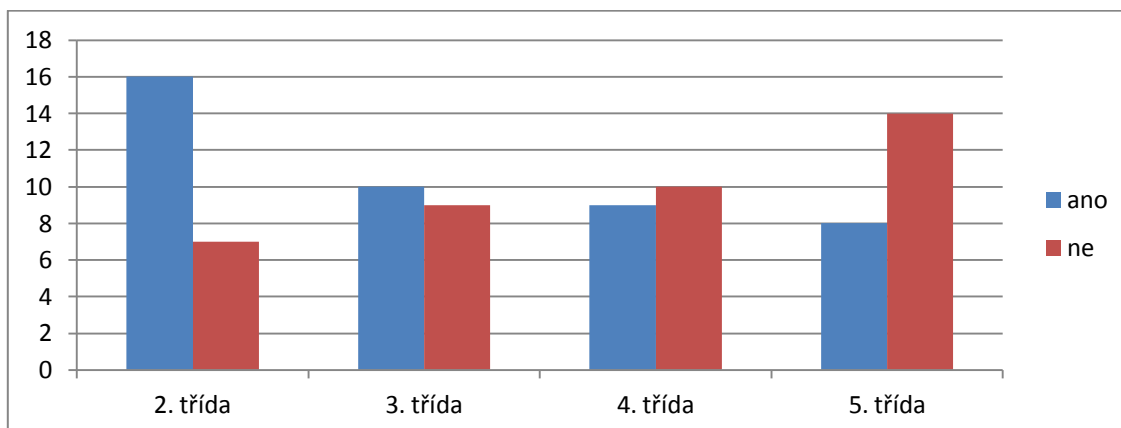

Podle grafu vidíme, že důvod vybrání si knihy, je také závislé na věku dětí. Zatímco v první třídě převažuje zejména obálka knihy, v ostatních třídách je již jasné,

že děti více zajímá příběh, který budou číst, než obálka knihy. Specifikem je pak pátá třída, která si ve většině případů vybrala možnost jiné a zvolila jako nejdůležitější název knihy a jméno autora.

11. Je pro tebe důležitá obálka knihy?

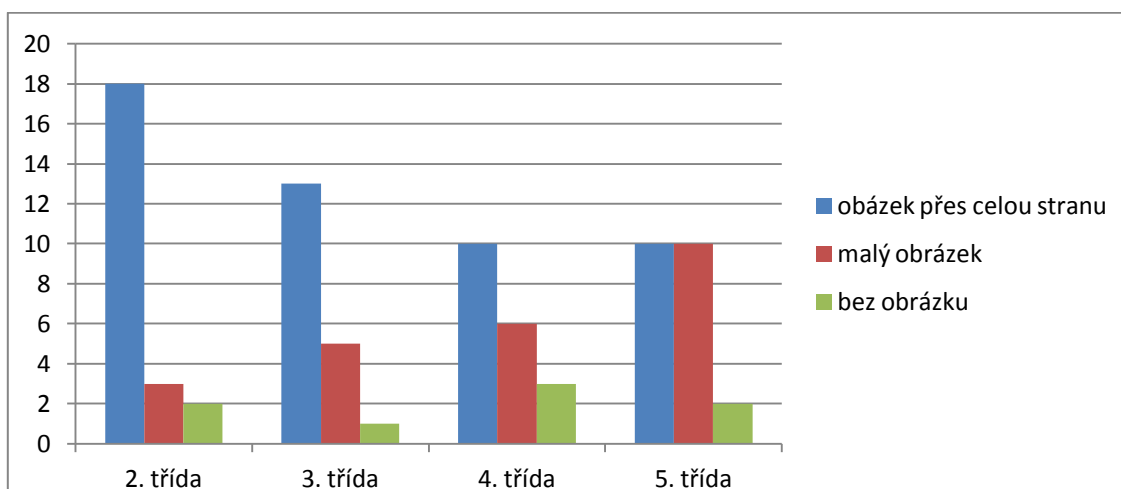
Graf 38: Je pro tebe důležitá obálka knihy?

V grafu můžeme velice dobře vidět, jak se postupem věku mění náhled na tuto otázku. Čím jsou děti mladší, tím více jim přijde obálka knihy důležitá. Čím jsou děti starší, tím více si myslí, že pro ně obálka knihy není tak důležitá jako dřív.

12. Jaké obálky se ti líbí?

Graf 39: Jaké obálky se ti líbí?

Podle výsledků vidíme, že všechny ročníky mají nejvíce rády na obálce obrázky přes celou stranu obálky, čím jsou děti starší, tím více se jim začínají líbit i malé obrázky na obálce. Obálky bez obrázků tak oblíbené nejsou.

13. Znáš jméno nějakého spisovatele?

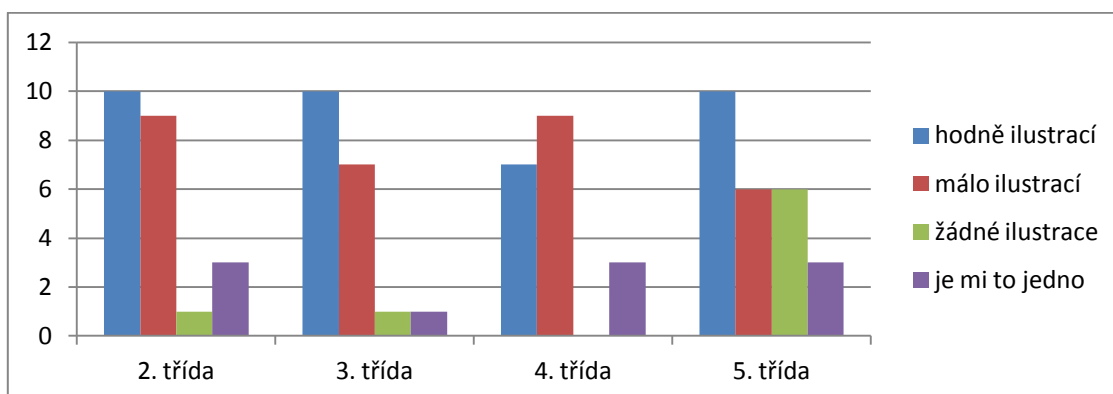
Zde musíme napsat, že děti mají velice malý přehled týkající se nejenom spisovatelů, ale i ilustrátorů. Většina dětí odpověděla, že neví. Ti, kteří odpověděli, těch nebylo mnoho a většinou se opakovalo pouze pár stejných jmen. Ve druhé třídě zmínily pouze čtyři děti nějaké jméno a to: Františka Hrubína, Ondřeje Sekoru a dvě děti Václava Čtvrťka. Ve třetí třídě zmínili žáci šest jmen: Jiřího Žáčka, Boženu Němcovou, Karla Čapka, Michal Černíka, Ester Starou a Josefa Ladu. Celkem odpověděla polovina dětí ze třetí třídy. Druhá polovina nevěděla. Ve čtvrté třídě zmínili pět jmen: Karla Čapka, Jiřího Žáčka, Boženu Němcovou, Zdeňka Svěráka a Karla Jaromíra Erbena. Odpověděla ale pouze třetina čtvrté třídy. Ostatní nevěděli. Z páté třídy odpovědělo nejvíce dětí, až na výjimky věděl každý aspoň jedno jméno. Ze spisovatelů zmínili: Karla Čapka, Jeffa Kineyho, Miloše Kratochvíla, Boženu Němcovou, Karla Jaromíra Erbena a Thomase Brezinu. Podle odpovědí vidíme, že pro mladší děti není autor zcela důležitý, také je zde vidět, jak s touto tematikou pracují doma a také ve škole.

14. Znáš jméno nějakého ilustrátora?

Zde děti věděly ještě méně, než u spisovatelů. Spíše se dá říci, že nevěděli vůbec. Ve druhé a třetí třídě nezmínili ilustrátora žádného. Až ve čtvrté třídě padla nějaká jména. Děti zmínily autora animovaných knih Walta Disneye, dále Josefa Čapka. Poté zmínily ještě dvě cizí jména, což ale nebyli ilustrátoři, nýbrž také spisovatelé. U pátých ročníků byla znalost lehce vyšší, ale také nebyla na zcela vysoké úrovni. Páté třídy zmínily jméno Markéty Vydrové, Josefa Čapka a Josefa Lady. Přibližně polovina třídy zmínila alespoň jedno jméno. Dále zmínili mezi ilustrátory ve velkém množství spisovatele Thomase Brezinu. Povědomí o ilustrátorech není na vysoké úrovni, můžeme říci, že je na dost bídné úrovni. Výsledky nám ukazují na to, že pro děti není důležité, kdo knihu ilustruje, ale pouze jestli se jim obrázky líbí nebo ne.

15. V knize máš raději:

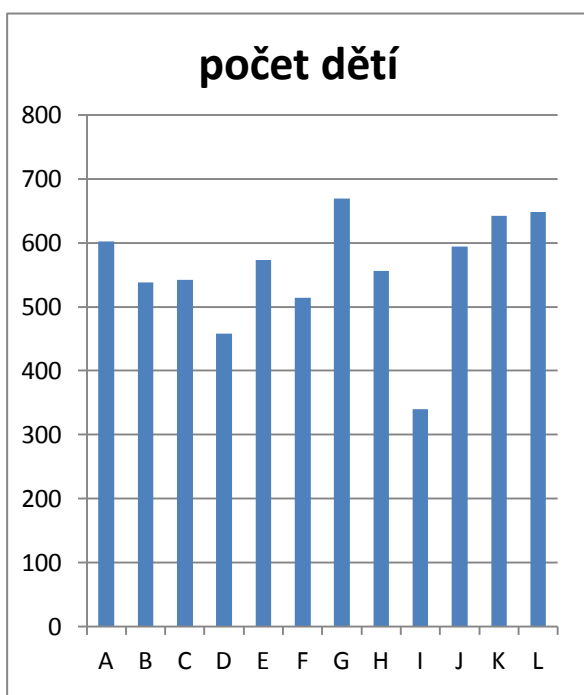
Graf 40: V knize máš raději:

Při pohledu na graf vidíme, že ve všech třídách mají děti rády hodně ilustrací, nejlépe tak, aby byla alespoň jedna na každé dvojstraně. Poté následuje méně ilustrací. Co se týče knih bez ilustrací, v druhé, třetí a čtvrté třídě takové knihy nemají moc rádi, v páté třídě nastává zlom a děti začínají knihy bez ilustrací vnímat jako přínos, zejména proto, že si mohou děj knihy představovat. Čím starší děti, tím větší potřeba představivosti a imaginace se u dětí projevuje.

16. Očísluj ilustrace podle toho, jak se ti líbí (10 – nejvíce, 1 – nejméně)

Graf 41: Očísluj ilustrace podle toho, jak se ti líbí

- A: Deník malého poseroutky
- B: Človíček a Človička
- C: O černém beránku a bílém vlkovi
- D: O Rybabě a Mořské duši
- E: K čertu!
- F: Strado a Varius a léčka rudého abbé
- G: Detektivové a zachráněné peníze
- H: Kam běží modrá liška
- I: Bubáci a hastrmani
- J: Čekání na Vánoce
- K: Modrý Poťouch
- L: Kníže Drákula

Na první pohled lze z grafu vyčíst, která kniha se dětem líbila nejvíce, a která nejméně. Nejvíce bodů, 670, dostala kniha „Detektivové a zachráněné peníze“. Dětem se líbily malebné ilustrace chlapecké party dětí od ilustrátorky Markéty Vydrové. Druhá a třetí kniha měly podobný počet, a to 648 a 642. Druhá kniha „Kníže Drákula“ se dětem velice líbila. Zaujala je nejen obálka, ale všechny ilustrace v knize od Svatopluka Žampy, které jim přišly velice zajímavé, barevné a promyšlené. Dále děti chválily písmo knihy. Třetí kniha, byla opět od Markéty Vydrové, a to kniha „Modrý poťouch“. Kniha má stejně malebné, milé a příjemné ilustrace, jako kniha první.

Nejméně bodů, a to 340, získala kniha „Bubáci a hastrmani“ od Josefa Lady. Děti jí daly málo bodů, protože jim přišla starobylá a nehezká, navíc byly ilustrace černobílé, což také zkritizovaly. Kniha, která měla druhý nejmenší počet bodů, byla kniha od Petra Nikla „O Rybabě a Mořské duši“. Před dotazníkem jsme očekávali, že právě knihy umělecké, budou mít nejmenší počet bodů, už proto, že i umělci ve svých dotaznících pronesli, že děti nemají rády příliš umělecké ilustrace. Bylo očekáváno, že knihy „O Rybabě a Mořské duši“, „O černém beránku a bílém vlkovi“ a „Kam běží modrá liška“, budou mít nejméně bodů pro své umělecké ilustrace. Překvapením bylo, že některé děti byly z těchto knih unešené, chválily propracovanost ilustrací. V modernějších a komerčnějších knihách v dnešní době takové propracované a umělecké ilustrace nejsou tolik k vidění.

Dotazník také ukázal ovlivnění moderními a komerčními knihami. U starších dětí je v dnešní době velice v oblibě „Deník malého poseroutky“ nebo série knih „Klub záhad“. Tyto knížky poukazují na to, že dnešním dětem, zejména těm starším nevadí číst knihy s černobílými ilustracemi nebo bez ilustrací, když se jim líbí příběh.

Ostatní knihy z dotazníku byly průměrné, někomu se líbily více, někomu méně. Záleželo také na tom, jak staré děti knihu hodnotily a zda je kniha více dětská či méně.

Pokud se podíváme na každý ročník zvlášť, ve druhé třídě se dětem nejvíce líbila kniha „Detektivové a zachráněné peníze“, nejméně se jim líbila kniha „Bubáci a hastrmani“. Ve třetí třídě se nejvíce líbila také kniha „Detektivové a zachráněné peníze“. Nejméně se jim líbila také kniha „Bubáci a hastrmani“. Ve čtvrté třídě se nejvíce líbila kniha „Kníže Drákula“ a nejméně kniha „O Rybabě a Mořské duši“. V páté třídě získala nejvíce bodů kniha „Deník malého poseroutky“ a nejméně „Bubáci a hastrmani“. Mezi ročníky nebyly tak veliké rozdíly, co se týče bodování a umístění se knih.

17. Které z ilustrací se ti líbí nejvíce?

Tato otázka navazovala na otázku předchozí a vycházela z ní. Jednalo se zde o upřesnění knihy, která se jim opravdu pro své ilustrace líbila, jelikož v předchozí otázce mohlo nejvíce či nejméně bodů získat více knih, než jen jedna. Ve druhé třídě se stala nejoblíbenější kniha.

Když měly děti určit knihu, která se jim líbí se všech úplně nejvíce, zvolila druhá třída knihu „Deník malého poseroutky“ a knihu „Kam běží modrá liška“. Obě odpovědi byly překvapivé. Bylo očekáváno, že se takto malým dětem nebudou černobílé ilustrace líbit, stejně tak se očekávalo, že kniha s tak uměleckými ilustracemi nebude mezi dětmi tolik populární. Ve třetí třídě se stala překvapivě nejoblíbenější kniha „O Rybabě a Mořské duši“, opět se očekávalo, že kniha s tak uměleckými ilustracemi se malým dětem líbit nebude. Stejně oblíbenou se stala i kniha „Človíček a Človíčka“. Ve čtvrté třídě byla opět nejvíce zmíněna kniha „Deník malého poseroutky“. V páté třídě děti nejvíce ocenily také „Deník malého poseroutky“. Je to dáno tím, že je v dnešní době kniha velmi oblíbená a známá, i přes své jednoduché ilustrace. Děti baví zejména příběh knihy.

18. Které z ilustrací se ti líbí nejméně?

Otázka opět měla specifikovat předchozí otázky, děti měly vybrat ze všech knih tu, která ho zaujala svými ilustracemi nejméně.

Ve druhých třídách se stala nejméně oblíbenou kniha „O Rybabě a Mořské duši“. Tato odpověď se dala očekávat. Pro malé děti jsou v knize až moc umělecké ilustrace, které nejsou zase tak srozumitelné, jako v knihách jiných. Ve třetích třídách byla nejméně oblíbenou knihou kniha „Bubáci a hastrmani“. Výběr děti zdůvodnily tím, že se jim nelíbí, že je kniha starobylá a obrázky nejsou moc příjemné, vlídné a jim blízké. Ve čtvrtých třídách byl výběr velice vyrovnaný. Mezi neoblíbené knihy děti vybraly knihy: „O Rybabě a Mořské duši“ a zajímavé je, že i přesto, že kniha „Deník malého poseroutky“ měla nejvíce hlasů v oblíbenosti, měla jim dost i v neoblíbenosti. Zejména u děvčat, kterým ilustrace poseroutky není blízká. V páté třídě prohrála boj kniha „O Rybabě a Mořské duši“ a to s velkou přesilou, skoro až jednoznačně. I přesto, že jsou děti vyspělejší, nevyzrála v nich ještě lůblivost k uměleckým knihám.

5.2.2 Shrnutí dotazníku

Po zhodnocení dotazníku musíme konstatovat, že výsledky nedopadly úplně podle očekávání. Očekávali jsme, že se dětem budou nejvíce líbit knihy malebné, milé a přívětivé, spíše dětského charakteru a nejméně se jim budou líbit knihy umělecké nebo černobílé.

Podle výsledků můžeme ale vidět, že stejně tak, jak jsou děti různorodé, je různorodý i jejich vztah ke knihám a jejich zájem či nezájem o určité knihy. Je dobře, že mají mezi dětmi zastání různé typy a druhy knih a ilustrací.

Pokud se podíváme na ilustrace obecně, po výsledcích vidíme, že děti o ilustrace v knihách ve větší míře stojí, že mají radši barevné, i když černobílé jim vyloženě také nevadí. Co se týče velikosti a četnosti ilustrací, menší děti mají rády větší ilustrace, starší děti již přechází k menším nebo ke kombinaci ilustrací. Většina dětí se shodla na tom, že mají raději více ilustrací, než méně.

Obálka knihy není tak důležitá pro děti, jak zmínili umělci. Pro menší děti obálka důležitá je, pro starší dle dotazníku tolik není. Menší děti dávají na vizuální dojem při výběru knihy, starší se spíše orientují podle názvu, příběhu či spisovatele.

Celkově můžeme shrnout výpovědi tak, že ilustrace pro děti důležitá je, i když si ji občas neuvědomují a nevěnují ji vědomě tolik pozornosti. Specifičtější vkus dětí je ale již rozličný, jejich zájmy a vizuální citění se někdy více, někdy méně liší. Dotazník byl přínosný nejen pro autora diplomové práce, ale také pro umělce, aby zjistili názor dětí na ilustraci. V neposlední řadě byl přínosný pro děti samotné, aby si uvědomily jejich vztah k ilustracím, přístup a vkus k výtvarnému zpracování knih.

6 TVORBA ILUSTRACÍ

Třetí část praktické diplomové práce se zabývá tvorbou ilustrací na knihu Miloše Kratochvíla „Modrý Pořouch“, které vytvářely děti z 1. stupně základní školy. Tato část byla do diplomové práce zahrnuta proto, aby si děti zkusily, jak těžká práce ilustrátora je, aby si uvědomily důležitost, kvalitu a náročnost ilustrací. Nebraly je jako samozřejmost, ale viděly v nich vyšší a hlubší hodnoty.

6.1 Výběr výtvarné skupiny

V diplomové práci bylo jedním z témat vytváření ilustrací. Ilustrace jsme vytvářeli v zájmovém výtvarném kroužku, který trval půl roku, probíhal jednou týdně v časové dotaci 90 až 120 minut dle zvolené techniky. Celkem jsme měli osmnáct výtvarných sezení. V zájmovém kroužku pracovalo deset dětí z různých ročníků 1. stupně základní školy. Ilustrace zde vytvářelo po třech dětech z druhé a čtvrté třídy a po dvou dětech ze třetí a páté třídy. Z hlediska pohlaví se sešlo šest dívek a čtyři chlapci.

6.2 Výběr knihy

V praktické části jsme se pokoušeli s dětmi vytvořit soubor ilustrací ke knize Miloše Kratochvíla „Modrý pořouch“. Kniha byla vydaná v roce 2010 a již nyní vyšlo i její pokračování. Knihu ilustrovala velice úspěšná soudobá ilustrátorka Markéta Vydrová.

Důvodem výběru a ilustrování této knihy byla právě Markéta Vydrová. Při rozhovoru s touto zajímavou osobností, nám byla kniha doporučena. Z našeho pohledu je totiž tato kniha vhodná k ilustrování pro svou velkou otevřenost k fantazii a představivosti. Kniha skýtá mnoho postav, které je možné si přestavit dle své vlastní fantazie. Navíc kniha není mezi dětmi ještě natolik známá, což byl další dobrý důvod k výběru. Děti z výtvarného kroužku neznaly příběh ani ilustrace. Proto nás v práci neomezovaly již vytvořené ilustrace, děti k nim nebyly vázané a neměly se k čemu upínat. A posledním, neméně důležitým důvodem byla výchovná stránka knihy. Poslední dobou jsou velice oblíbeny knihy psané Milošem Kratochvílem nebo Martinou Drijverovou, ale nejen jejich. V knihách se objevují motivy dnešního světa, problémy dnešních dětí a nenásilnou formou se s nimi snaží v knize vypořádat. Knihy mají

výchovný, didaktický záměr, který je podáván vhodnou formou pro děti s náznaky humoru a vtipu, aby to děti zaujalo a neměly pocit, že je kniha chce vychovávat.

6.3 Motivace

Děti byly namotivovány tím, že si vytvoří soubor vlastních ilustrací k jedné knize a navíc si vyzkouší různé techniky. Žáci byli vybídnuti ke spolupráci a měli za úkol se vžít do práce ilustrátora, do jeho myšlení, a vytvořit ilustrace odpovídající textu.

6.4 Fáze projektu

Tvorba ilustrací byla inspirována několika desítkami knih. Bylo vybráno množství dětské literatury z hlediska technik, kterými byly vytvořeny. Pomocí nich byly dětem dané techniky představovány. Nejen jak se vytváří, ale v jakých knihách je mohou najít. Prvotní myšlenkou bylo vytvořit ilustrace ke knize i s obálkou, s důrazem na vyzkoušení většího množství technik, kterými se dá výtvarný doprovod knihy vytvořit. Důležitou úlohu tedy hrála jak vybraná technika, tak zvolené barvy.

Děti nebyly ohraničovány ani velikostí ilustrace, ani tím, co by na dané ilustraci mělo být. Byla jim přečtena vždy jedna kapitola z dané knihy. Kniha jim byla předčítána, aby děti neviděly ilustrace použité v knize. Po přečtení jsme o dané kapitole hovořili a poté danou zvolenou technikou ilustrace vytvářely. Po skončení výtvarného artefaktu jsme si sedli do kroužku a hovořili o vytvořených ilustracích. Každý se vyjadřoval k technice, kterou musel ilustraci vytvářet, o pocitech, které v průběhu měl a nyní na konci má a o jeho výtvarném zpracování, proč vytvořil to, co vytvořil, proč si vybral dané postavy, barvy, tvary. Děti vytvářely ilustrace jak barevné, tak černobílé. Technikou kresby, malby i grafiky.

6.5 Průběh projektu

6.5.1 Úvod do ilustrace

První sezení našeho výtvarného projektu jsme si povídali o tom, co je ilustrace, kdo je ilustrátor, kdo spisovatel, s tím, co všechno kniha obsahuje. Seznámili jsme se s různými technikami ilustrací, známými ilustrátory a připravila jsem pro děti přehlídku knih s ilustracemi, o nichž jsme hovořili, prohlíželi si je a komentovali je.

6.5.2 Tvorba poťoucha

Úkolem v této hodině bylo zpracování výtvarné představy modrého poťoucha. Děti měly za úkol představit si, jak by mohl vypadat modrý poťouch, aniž bych jim z knihy popsala, jak modrý poťouch vypadá. Jediným vodítkem jim byla barva poťoucha, která je již v názvu knihy. Ilustraci jsme vytvářeli olejovým pastelem. Vznikly velice zajímavé výtvary, které si ale byly svým způsobem dosti podobné. Tím, že nevěděli kdo poťouch je, představili si ho neurčitěho tvaru těla a hlavy, ale s částmi těla, které člověk má.

Děti aktivita velice zaujala, byla pro ně zajímavá tím, že si mohly vymyslet opravdu, co je napadalo. Čím byly děti mladší, tím se ilustrace oddalovala od skutečného poťoucha, byla ovlivněna jejich oblíbenou postavou, ke které ilustraci přiblížily. Čím byly děti starší, tím více se ilustrace oddalovala od skutečnosti a tím se velice přiblížili postavě poťoucha, aniž by to tušily. Zajímavé je, že se výtvary sobě opravdu podobaly, i když děti seděly odděleně a netušily, o koho se v knize jedná. Při společném hodnocení si děti chválily široké oblasti tvorby, možnost využití své fantazie a představivosti. Méně fantazijní děti měly problém s tím, co by si mohly představit, s tím co mají vymyslet. Zde záleželo na rozvinuté a obšírné fantazii dětí. (Obrázek 25 a 26)

6.5.3 Tvorba poťoucha a kouzelné tužky dle popisu Miloše Kratochvíla

Druhou fází našeho projektu bylo opět vytvoření modrého poťoucha, ale zde jim byla na začátku přečtena první kapitola, ve které je poťouch představen. Po představení se děti pustily do tvorby, opět olejovým pastelem pro porovnání. Zde si byly již podobné kresby mladších i starších žáků. Děti dle poslechnutého textu o tom, jak modrý poťouch vypadá a kdo to vlastně je, vytvářely představu o hlavní postavě knihy. Poťouch si zde již byl podle popisu podobný, domníváme se, že by se líbily výtvary i Miloši Kratochvílovi a Markétě Vydrové. Poťouch měl všechny části těla, které mít měl, ale zároveň byl každý originální a jedinečný.

Všechny děti se shodly na tom, že tato fáze kreslení byla mnohem lehčí, protože se měly o co opřít a podle čeho tvořit, oproti předchozí kresbě. Stejně tak se jak dívky, tak chlapci shodli na tom, že je více bavila tato ilustrace, protože měli záchytný bod a měli stanovená kritéria. (Obrázek 27 a 28)

Žáci měli za úkol ve třetí části vytvořit kouzelnou tužku, díky které jdou poťouchové vidět. Tato práce byla doplňková, součástí práce předchozí, kdy malovali poťoucha. Kouzelnou tužku většinou vytvořili jako běžnou tužku, která měla modrou barvu, pro modrého poťoucha, nebo tužku, která byla duhová, čímž chtěli poukázat na její kouzelnost. Samozřejmě tento úkol nebyl tak těžký a proto ji namalovali podobně jako Markéta Vydrová. (Obrázek 29 a 30)

6.5.4 Kapitola „Čtvrť jako punčový dort“

Další částí projektu bylo již čtení knihy. Následující kapitolu jsme ilustrovali akvarelovými pastelkami. Dětem byla přečtena daná kapitola a měly za úkol ztvárnit ilustrace akvarelovými pastelkami s pozdějším rozmytím. Technika děti velice zaujala, protože s akvarelovými pastelkami doposud nepracovaly. Líbila se jim možnost nakreslení detailů, které vodovými barvami tak dobře nejdou a s tím spojené pozdější rozmytí, které ilustraci dodalo hloubku. Ilustrace se povedly jak u mladších, tak u starších dětí. Tvorba ilustrací jim přišla touto technikou blízká, jednodušší, díky častému používání běžných pastelek. Nápady z dětí jen padaly, ilustrace byly různorodé, ale všechny zapadaly do tématu a vystihovaly děj.

(Obrázek 31 a 32)

6.5.5 Kapitola „Čtvrť jako punčový dort“

Další kapitolu měly děti za úkol ztvárnit tuší. Nebylo to pro děti snadné, jelikož kresba tuší nepatří mezi jejich oblíbenou techniku. Bylo Poukázáno na vysoký počet ilustrací tvořené kresbou tuší či perokresbou. Proto jsme se několik hodin věnovaly této technice v různých provedeních. Napoprvé jsme zkusili pouze obyčejnou tuš, kterou děti znají. Tato technika byla blízká pouze jednomu žákovi, který má rád černobílé ilustrace. Ostatním tak blízká nebyla, chyběli jim barvy, ilustrace jim přišla smutná, až nudná. I přesto děti velice dobře vystihly myšlenku kapitoly a pěkně a výstižně ztvárnily děj v ilustracích. (Obrázek 33 a 34)

6.5.6 Kapitola „Zuzanka s modrou skvrnou“

V následující kapitole knihy jsme využili opět tuš, kdy jsme nakreslený obrázek tuší dále kolorovali. Pro děti byla tato technika již mnohem zajímavější, protože v sobě obsahovala barvu, která jim v předchozí ilustraci chyběla. Dokonce se jim i vydařilo

kolorování v tom smyslu, že se jim nezpíla tuš s barvou. Obrázek jsme kolorovali pomocí vodových barev. Ilustrace se dětem velice dobře vyvedly a vystihly příběh. (Obrázek 35 a 36)

6.5.7 Kapitola „Zuzanka s modrou skvrnou“

Navázali jsme na předchozí práci s tuší. Opět jsme využili černobílých ilustrací a snažili jsme se tuto kapitolu vytvořit pomocí kresby tuší s využitím šrafování. Šrafování byla pro děti novinka. Nikdy se s tím nesetkaly, také proto obrázky nedopadly úplně nejlépe. Ale s přihlédnutím na to, že šrafování dělaly děti poprvé, to nedopadlo zase úplně nejhůře. Neměly ani tak problém s tím vyjádřit děj, jako s danou technikou. Technika děti moc nezaujala. (Obrázek 37 a 38)

6.5.8 Kapitola: „Dům hrůzy“

Nyní jsme již přešli k opravdové ilustraci a to pomocí pera. Využili jsme techniku perokresby, a aby byla technika ještě zajímavější, vzali jsme si barevné tuše místo černé, se kterou jsme pracovali již několikrát. Tato technika se jim velice líbila. Nejen že bylo pero praktičtější pro děti, lépe se jim drželo, ale byla to pro ně zase změna oproti špejli, se kterou jsou zvykle běžně pracovat. Také je velice zaujaly barevné tuše a viděli, že i tuší lze nakreslit lineární, barevnou ilustraci. Oproti tomu, jak je technika zaujala, mi přišlo, že ilustrace většiny dětí se tolik nevyvedly a nevyjádřily podstatu této kapitoly. (Obrázek 39 a 40)

6.5.9 Kapitola „Dům hrůzy“

Následovala kapitola knihy a její ilustrace, při které jsme naposledy využili tuš. Děti měly k dispozici jak barevné tuše, tak tuš černou. Opět si vyzkoušely novou techniku lavírování. Byli jsme zvědaví, jak práce dětem půjde a jaký bude výsledek. Na poprvé to nedopadlo nejhůře, využili jak tuše, tak barvu a zasadili ilustraci do příběhu. Co se dětem nepovedlo, bylo, že se snažily vymalovat celou plochu, jako jsou zvyklí vodovými barvami. Ale technika je zaujala a moc pěkně si vyhrály s barvami i ilustrací. (Obrázek 41 a 42)

6.5.10 Kapitola „Záchrana domu číslo 7“

Kresba tužkou byla pro děti samozřejmě jedna z nejjednodušších technik, proto byla vložena do poloviny projektu k odpočínutí před složitějšími technikami a také jako přechod mezi kresbou a malbou. Tužka sice není jednoduchá technika, ale dětem to tak přišlo, protože ji znají a pravidelně s ní pracují. Nejprve byla dětem přečtena další část knihy, ukázáno několik ilustrací vytvořených touto technikou, poté děti samostatně pracovaly na svých ilustracích. Vznikly velmi pěkné ilustrace s detaily a u některých dětí i pokusy o stínování. Do tématu kapitoly se trefily a vytvořily vhodné obrazy k textu. (Obrázek 43 a 44)

6.5.11 Kapitola „Záchrana domu číslo 7“

Následující ilustrace z další kapitoly byla vytvořena technikou vodovými barvami, kterou děti také dobře znají. Na vodové barvy jsou děti sice zvyklí, často je používají ve škole, ale nedá se říci, že by tuto techniku měly zvládnout. Děti neumí úplně dobře používat štětec, obecně techniky, při kterých nelze vytvářet detaily. Podle toho i tak ilustrace vypadají. Nelze říci, že by byly ilustrace špatně vytvořené nebo nevystihovaly děj. Jen si myslím, z obecného hlediska, že je kresba pro děti jednodušší než malba. Při hodnocení s dětmi na to měly podobný názor, i když na druhou stranu je velice baví pracovat s barvami, jejich pestrostí, hutností, vymalovanou plochou. (Obrázek 45 a 46)

6.5.12 Kapitola „Brýle a baterka“

Tato technika, stejně jako malba vodovými barvami je technika ilustrace hutné, syté, plošné. Temperovými barvami děti nemalovaly takové detaily, ale i tak jsou ilustrace opět zajímavé svou specifičností a úplně jiným pojetím než jaké je u kresby. Děti velice baví kreativita, kterou lze s barvami dělat. Mohou je míchat, přemalovávat, postupně malby přetvářet nebo dotvářet obraz. S barvami jsme se s dětmi snažili o jednodušší ilustrace, stejně tak, jak jsme viděli například v ilustracích Daisy Mrázkové. (Obrázek 47 a 48)

6.5.13 Kapitola „Brýle a baterka“

Další techniku, kterou si děti vyzkoušely, byla technika suchého pastelu. Pro některé děti byla tato technika zcela nová, nikdy s ní nepracovaly. Starší děti techniku

znaly. Podle mého očekávání je technika bavila pro svou možnost rozmazávání a zářivých barev. Žáci měli možnost dodělat ilustraci pomocí koláže z barevných papírů. Tuto možnost některé z dětí využily. I když byla technika pro některé nová, dobře si s ní poradily. Ilustrace se některým velice vydařila. (Obrázek 49 a 50)

6.5.14 Kapitola „Může se dům zbláznit?“

Následující ilustraci jsme vytvářeli pomocí koláže z barevných papírů. Děti si některou kresebnou technikou předkreslily děj z příběhu a poté některé části dodělávali mozaikovitou koláží. Obrazy vyšly velice pěkně, byly syté, barevné, výstižné. Děti pracovaly s vysokým nasazením. Při hodnocení poukázaly na složitější formu práce, než při kreslení či malování. Přidaly techniku k těm méně oblíbeným. Ne proto, že by se jim výsledné práce nelíbily, ale proto, že byla technika složitější a musely si s ní dát více práce. (Obrázek 51 a 52)

6.5.15 Kapitola „Může se dům zbláznit?“

Předposlední technikou byla tvorba monotypu. Využili jsme variantu otisku pomocí plastových fólií a temperových barev. Zkusili jsme jak jednobarevné, tak více barevné monotypy. Děti při této technice zjistily, jak je grafika složitá. Ne pro svou práci, ale pro svůj výsledek. Nebylo jednoduché, aby dětem vyšel obrázek takový, jaký chtěly mít. Některým se to podařilo, jiným nikoli, ale ocenily alespoň možnost si techniku vyzkoušet. Nikdo z dětí monotyp nikdy nedělal. Některé by ho chtěly zkusit znovu, jiní nikoli. Děti měly možnost otisk dodělat pomocí pastelů. (Obrázek 53 a 54)

6.5.16 Zase Modrý Pot'ouch

Poslední práci děti tvořily formou rytí. Zvolili jsme jednodušší variantu. Ryli jsme ilustraci do pěnových tácků, temperovými barvami nabarvili a poté otiskli. Opět, jako v předchozí hodině, to byla pro ně nová technika, zajímavá. Děti si ale musely vyzkoušet více tácků, protože musely poznat, že ilustrace musí být jednoduchá a správně vyrytá. Při hodnocení shledaly děti techniku jako těžší, složitější. Znovu zjišťovaly, že se jim to ne vždy otiskne tak, jak si představovaly. Po otisku a uschnutí měly děti možnost obrázek dobarvit. (Obrázek 55 a 56)

6.5.17 Obal knihy

Na závěr projektu jsme si nechali ilustraci obalu knihy. Tuto techniku jsme tvořili pastelkami. Je to běžná technika jak pro děti, tak je i hojně využívaná mezi ilustrátory. Obal knihy jsme si nechali až na konec, kdy už jsme knihu lépe znali a mohli si na obal vytvořit cokoli z dané knihy. Obaly děti velice bavily, některé dokonce vytvořily i zadní stranu s popisem. Ilustrace jsou velice povedené, jedna obálka je hezčí než druhá. Děti velice zaujatě pracovaly a technika pastelek jim byla blízká. Když poté žáci viděli své výtvary, navzájem si je také chválili, jak nápady, tak povedení se. (Obrázek 57 a 58)

6.5.18 Závěrečné shrnutí

Poslední sezení našeho výtvarného projektu jsme strávili hodnocením celého projektu a ilustrací, které jsme vytvořili. Dali jsme výkresy postupně za sebou, jak byly vytvořeny a hodnotili postup jak výtvarný, tak techniky, kterými si děti prošly, a nakonec jsme se dostali k práci ilustrátorů a došli k závěru, jak těžká tato práce je, aby se ilustrace zalíbily co nejvíce dětem, nesly v sobě děj knihy, byly líbivé, měly hloubku, myšlenku i vtip.

6.6 Zhodnocení projektu

Děti šly do projektu dobrovolně s tím, že předem věděly, že se bude jednat o ilustrování knihy. Kniha, kterou jsem se rozhodla s nimi ilustrovat, je zaujala, nejen proto, že ji neznaly, také pro její název, který byl pro ně přitažlivý a v neposlední řadě díky hlavním postavám pot'ouchům, kteří byli pro děti zajímaví, s možností využití fantazie a představivosti při jejich tvoření.

Při hodnocení jsme prošli všechny ilustrace dětí, ty dokázaly své práce jak pochválit, tak zkritizovat. Děti hodnotily jak své práce, tak práce ostatních. Na hodnocení zjistily, jak těžké je vytvořit líbivé ilustrace pro různé pohlaví nebo věk dětí, s účinností děje, vyjádření jeho hloubky. Děti si uvědomily, jak je tato práce těžká a ocenily ilustrace ostatních autorů, i když se jim dříve tyto ilustrace nelíbily. Musím přiznat, že tento postoj měly spíše dívky. Chlapci, zejména ti mladší si to takto nepřipouštěli, stále uměli kritizovat umělecké ilustrace a své práce neuměli v daném

celku zdravě zkritizovat. Věřím ale, že jim byl položen základ pro vnímání ilustrace, že si děti uvědomily důležitost ilustrace v knihách. Základ tomu bychom měly dávat ve škole jak v hodinách českého jazyka, tak výtvarné výchovy, ale už málokdo tyto dvě části propojuje a dává dětem prostor pro sloučení, ukázání ilustrací, pracování s nimi a s různými technikami ilustrací.

Dále děti hodnotily různé techniky. Po celkovém hodnocení se přikláněly k tvorbě pastelkami, akvarelovými pastelkami nebo olejovým pastelem. Stále je pro ně důležité moci malovat opatrně, s možností opravy, což jim suché techniky umožňují, stejně tak moci malovat více detailně. Malířské techniky či grafika jim toto všechno tolik neumožňuje. Na tuši zkritizovaly její nemožnost opravit své chybné tahy. Velice je ovšem bavila perokresba, zejména barevnými tušemi. Přes překvapení, se stalo pero jejich oblíbenou technikou. Stejně tak u malířských technik jako byly tempery či vodové barvy, zkritizovaly nemožnost opravení svých chyb. Mokré techniky jim z hlediska k tématu ilustrace nepřiřostly k srdci. Práce s tužkou děti bavila, s ohledem na detail, který díky tužce mohou nakreslit. Menším mínusem je černobílá ilustrace, pokud se tužka nezkombinuje s barvami. Techniky ilustrace formou grafiky je úplně jiná oblast. Děti velice zaujaly techniky, se kterými si mohly zkusit pracovat. Líbil se jim u nich pocit překvapení. Do otisku stále nevěděly, jak bude konečné dílo vypadat. Ale z hlediska líbivosti v ilustracích a jinému výsledku, než byla jejich představa, jim techniky grafiky nevyhovovaly.

Pokud se na zhodnocení podíváme z hlediska pohlaví, chlapci preferovali spíše jednodušší techniky, kresebné, i když byly černobílé. Dívky si vyhrávaly s detaily, barvami a tvary. Pro mladší žáky bylo nejtěžší vypracovat ilustrace formou grafiky a tuši, protože v těchto technikách nejsou zběhlí. Pro starší žáky byla též těžší grafika a tuš. Více je bavila kresba pastely nebo pastelkami. Z celkového hodnocení vyplynulo, že i když na projektu pracovali dívky i chlapci, i když byly děti různě staré v rozmezí druhé až páté třídy, jejich pohled na ilustraci není tak rozdílný, jak jsme si původně mysleli.

Bylo očekáváno, že budou více kritizovat černobílé techniky oproti barevným, K překvapení bylo zjištěno, že jim černobílé ilustrace nevadí tolik, jako ilustrace, které musely děti tvořit mokřými technikami.

Projekt jsme uzavřeli diskusí nad složitostí práce ilustrátora, ale i spisovatele. Děti si uvědomily, že ilustrovat knihu není vůbec lehké, natož když jde o autorskou knihu.

K otázce, zda by se děti chtěly živit jako ilustrátoři, mi odpověděly, že radši ne, že je to obtížné. Pouze jedna dívka by o tuto práci měla zájem.

6.7 Závěr projektu

Mnohá ze ztvárnění byla velice zajímavá a inspirativní. Z obrázků vyzařují nápady, atmosféra, chuť tvořit. Děti poukázaly na různé použití barev, tvarů. Bylo zajímavé pozorovat, jak si poradily se zadanou technikou a dějem dané kapitoly. Všimli jsme si také využití symbolů, tvarů, barev, velikosti a složitosti ilustrace. Byli taci, kteří raději tvořili méně detailní ilustrace, s větším důrazem na důležitost jedné či dvou předmětů nebo postav, které ztvárnili. Oproti jiným, kteří se vyžívali ve vytváření složitějších a detailních ilustrací. Snažili do ní pojmout více věcí z příběhu, více situací, postav, předmětů. Některým se podařilo tvořit velice originální obrazy, jiní byli stále svázaní a inspirovaní realitou či jinými knižními ilustracemi. Žáci byli během celého projektu velice zaujatí pro věc a pečlivě a s chutí se věnovali všem zadaným technikám.

ZÁVĚR

„Fantazie, to není představovat si, co věci nejsou, ale udělat něco, co by mohly být“

(Karel Čapek)

Citátem diplomová práce začínala a citátem také bude končit. Fantazie je jedním z předpokladů, které jsou potřeba při práci s knihami, jak u autorů, tak u čtenářů. Fantazii potřebuje jak spisovatel při vytváření knihy, tak ilustrátor při vytváření výtvarného doprovodu, ale i čtenář, při čtení jejich knih, kdy si může představovat děj a rozvíjet tím svou fantazii a představivost.

Česká ilustrovaná kniha pro děti a mládež má dlouhou tradici. V období 19. a 20. století si podoba a účel ilustrace prošly mnoha změnami a různými pojetími. V průběhu let se měnila i kvalita knih, textu a obrazu. Vzniklo velké množství knih různých žánrů, velikosti, ceny, počtu stran, množství ilustrace. Ne všechny knihy však mají pěkné, kvalitní ilustrace, stejně tak je to s textem.

V úvodu diplomové práce byl stanoven cíl zjistit, zda je role ilustrace nezastupitelná, poukázat na její důležitost. Dále zjistit jak ilustrace vnímají děti a umělci a jestli vnímají rozdíl mezi autorskou knihou a knihou vytvořenou dvěma umělci. Dále měl být pokus vytvořit s dětmi autorskou knihu, složenou z textů a ilustrací vytvořených dětmi. Chtěli jsme totiž text, který děti nebudou znát a nebudou znát jeho ilustrace. Zjistili jsme ale, že pro děti bez nějaké průpravy je velice těžké vytvořit autorskou knihu, zaměřili jsme se tedy pouze vytváření ilustrací různými technikami, popsanými v části teoretické a podařilo se nám vybrat knihu, která byla dětem neznámá, jak její příběh, tak ilustrace. Děti tedy nebyly vázány k nějaké představě a mohly tvořit ilustrace dle své fantazie.

Diplomová práce měla v teoretické části za úkol seznámit nás se základními pojmy, dějinami, ale zejména funkcí, úlohou, jejím pojetím a hodnotou. Hned v teoretické části se ukázaly názory na nezastupitelnost a důležitost ilustrace v dětských knihách. Tento názor propagují všechny odborné knihy na téma ilustrace. V odborných knihách, i když jsou staršího data, se můžeme dočíst, že již delší dobu se klade důraz na ilustrace v knihách, přestože její význam a hodnota se postupem času měnila. Dnešní pohled na vztah k ilustraci nám ukážou zejména v praktické části vyhodnocené dotazníky. Také jsme se seznámili s různými technikami ilustrace, na které jsme

navázali v části praktické. Představili jsme několik umělců, kteří pomáhali získat informace do diplomové práce, a s jejich odpověďmi jsme pracovali v praktické části.

V praktické části jsme navázali na dotazníky umělců a provedli rozbor jejich odpovědí. Stejně tak jsme rozebrali odpovědi dětí v dotazníku a v neposlední řadě jsme poukázali na projekt, kdy děti ze zájmového kroužku vytvářeli různými technikami ilustrace na knihu Miloše Kratochvíla „Modrý Pot'ouch“.

Cílem diplomové práce bylo zjistit, zda je ilustrace nezastupitelná a jaká forma ilustrace dětem různého věku vyhovuje. Z celé diplomové práce jsme zjistili, že ilustrace v knihách pro děti a mládež má nezastupitelnou roli. Zjistili jsme to nejen z odborné literatury, ale také díky dotazníkům od dětí a umělců, kteří ve svých odpovědích poukázali na její důležitost. Umělci se shodli, že ilustrace patří spolu s knihami nerozlučně k sobě, jsou doprovodem knihy, rozvíjí fantazii, představivost. Mohou být také inspirací. Dle umělců je ilustrace stejně důležitá jako text, může ho podnítit nebo knihu naopak snížit.

Děti se shodly na tom, že jsou pro ně ilustrace důležité. Důležitost a forma ilustrací se mění v závislosti na věku, individuálních zvláštностech, rozvoji dítěte a jeho zájmu. Došli jsme k závěru, že čím jsou děti mladší, tím větší a častější ilustrace v knize potřebují. Rády se dívají na ilustrace, rozvíjí díky nim svou fantazii a poznávají díky nim svět a výtvarnou kulturu. Vyhovují jim ilustrace barevné, jasné, srozumitelné. Ilustrace, které jsou milé, vlídné a přívětivé. Méně rády mají ilustrace chaotické a nelibivé. S postupem času se ilustrace zmenšují, stávají se i černobílými. Je to dáno tím, že děti jsou starší, více čtou, nepotřebují si tolik prohlížet, ale rádi si více představují. Důležitou složkou hraje i vtip a humor ilustrací. Starším dětem již více záleží na příběhu knihy, než dětem mladším. Ti se radši dívají na ilustrace a text jimi doplňují.

Cílem diplomové práce bylo také zjistit, jestli děti vnímají rozdíl mezi tím, zda je kniha autorská, či nikoliv. Bylo zjištěno, že děti rozdíl nevnímají. Buď se jim kniha líbí, nebo nelíbí, bez ohledu na to, kdo knihu napsal nebo ilustroval. V dotazníku jsme totiž také zjistili, že děti nejsou znalí ve jménech spisovatelů či ilustrátorů a v jejich tvorbě.

Pokud bychom to shrnuli, ilustrace je určitě v knihách nezastupitelná, pouze se její význam, hodnota a funkce mění v závislosti na tom, pro jaké děti jsou knihy a ilustrace v nich určeny.

S dětmi byly v diplomové práci vytvořeny ilustrace na knihu „Modrý Pot'ouch“. Vytvářeli jsme ilustrace na již vytvořenou knihu, jelikož je to první stupeň tvorby.

Vymýšlení příběhu a autorská kniha by byl další stupeň při vytváření. S dětmi ze zájmového kroužku budeme dál postupovat, až třeba někdy vytvoříme celostní autorskou knihu.

Při ilustracích jsme si s dětmi uvědomili, jak těžká práce ilustrátora je. Jak je těžké vytvořit ilustrace tak, aby doplňovaly děj, aby se dětem líbily a byly jim přínosem. Děti během projektu přehodnotily své stanovisko a nyní již vidí práci ilustrátora jako velice těžkou.

Projekt, jeho realizace i celá diplomová práce byla velice zajímavá, a byla přínosem nejen pro autora diplomové práce, ale i pro děti, které se ho účastnily a nadále účastnit budou. Ověřili jsme si v praxi, jaké ilustrace děti zaujmou a jak těžké je takové ilustrace vytvořit. Žáci, kteří na projektu spolupracovali, prokázali zájem a motivaci v této oblasti.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Odborná literatura v teoretické části

- BROŽOVÁ, Vlasta. *Kreslíme, malujeme, modelujeme*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1993. ISBN 80-7168-018-4
- FABEL, Karel. *Současná typografie*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1981. ISBN 01-508-81
- HOLEŠOVSKÝ, František. *Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. ISBN 13-777-89.
- HOLEŠOVSKÝ, František. *Glosy k vývoji české ilustrace pro děti*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1982. ISBN 13-871-82
- HOLEŠOVSKÝ, František. *Ilustrace pro děti - tradice, vztahy, objevy*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1977. ISBN 13-730-77
- KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy: po stopách knih, knihtisku a knihoven*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1989. ISBN 80-205-0093-6
- KRAUS, Jiří a kol. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007, 978-80-200-1351-4
- LADA, Josef. *Kronika mého života*. 9. vyd. Praha: Knižní klub, 2007. ISBN 80-242-1856-4
- MATĚJČEK, Antonín. *Ilustrace*. 1. vyd. Praha: Jan Štenc, 1931.
- MIRKO, Zdeněk a kol. *Základy výtvarné výchovy*. 1. vyd. Praha: SPN, 1983. ISBN 14-567-87
- OTTŮV SLOVNÍK NAUČNÝ. *Ilustrovaná encyclopaedie obecných vědomostí. Díl 12, Ch - sv. Jan*. 1. vyd. Praha: Paseka - Argo, 1998. ISBN 80-7185-057-8
- REISSNER, Martin. *Východiska a současnost české ilustrace*. 1. vyd. Brno & Boskovice: Masarykova univerzita & Nakladatelství Albert, 2008. ISBN 80-210-4727-3
- STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež*, 1. vyd. Praha: Albatros, 1984. ISBN 13-782-84
- STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Ilustrace*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1984.
- STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Ilustrace v české knize pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Spol. přátel knihy po mládež, 1986.

- STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Příběh české ilustrované dětské knihy*. 1. vyd. Písek: Sladovna Písek, 2010. ISBN 978-80-254-8249-0
- STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Současná ilustrace dětské knihy*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1979. ISBN 01-525-79
- ŠALDA, F. X. *Knih jako umělecké dílo*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1951. ISBN 80-242-1856-9

Literatura v praktické části

- CLAVEL, Bernard. *O černém beránku a bílém vlkovi*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1988. ISBN 13-862-88
- GJURIC, Andrej. *Kam běží modrá liška*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1989. ISBN 13-211-KMČ-89
- KINNEY, Jeff. *Deník malého poseroutky*. 1. vyd. Praha: COOBOO, 2009. ISBN 978-80-00-02225-3
- KRATOCHVÍL, Miloš. *Modrý Pořouch*. 1. vyd. Praha:
- LADA, Josef. *Bubáci a hastrmani*. 10. vyd. Praha: Albatros, 1984. ISBN 13-730-84
- LEHEČKOVÁ, Helena. *K čertu*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007. ISBN 13-807-007
- POPPROVÁ, Andrea. *Čekání na Vánoce*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1863-0
- POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Detektivové a zachráněné peníze*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4393-6
- NIKL, Petr. *O Rybabě a Mořské duši*. 1. vyd. Praha: MEANDER, 2007. ISBN 978-80-86283-06-7
- SKALA, Martina. *Strado a Varius*. 1. vyd. Praha: Brio, 2005. ISBN 80-86113-78-7
- TEISINGEROVI, Pavel, Zdenka. *Človíček a človíčka*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2010. ISBN 978-80-00-02581-0
- TICHÝ, Jaroslav. *Kníže Dracula*. 1. vyd. Brno: Computer Press, a. s., 2009. ISBN 978-80-251-2180-1

Elektronické monografie

- ŠULC, Petr. *Současná česká ilustrace*. [online]. 1. vyd. Praha: Pierot, 2012. Dostupné ke stažení na internetu: <http://www.palmknihy.cz/soucasna-ceska-ilustrace.html>.

Webové stránky

- MIKŠOVÁ, Simona. Zuzana Pospíšilová: Do Bílovce nás přivedl neutěšený stav ovzduší. *Novojičínský deník* [online]. VLTAVA-LABE-PRESS, a.s., 2013, 5. 3. 2013 [cit. 2015-12-08]. Dostupné z: http://novojicinsky.denik.cz/zpravy_region/zuzana-pospisilova-do-bilovce-nas-privedl-neuteseny-stav-ovzdusi-20130304.html
- Martina Drijverová. *Albatros – nakladatelství literatury pro děti a mládež* [online]. Albatros Media a.s., 2013 [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: <http://www.albatros.cz/autori/autor/martina-drijverova/>
- Andrea Popprova. *Andrea Popprova* [online]. 2014 [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: http://www.andreapopprova.com/Knizni_tvorba.html
- Petr Nikl. *Artlist - databáze současného umění: Artlist - Umělci* [online]. Praha: Centrum pro současné umění Praha, o.p.s., 2015 [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: <http://www.artlist.cz/petr-nikl-881/>
- Životopis. *Ivona Březinová | spisovatelka knih pro děti a mládež* [online]. [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: <http://www.brezinova.cz/zivotopis/>
- Zuzana Pospíšilová. *Knihy | Databáze knih* [online]. Daniel Fiala [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/zivotopis/zuzana-pospisilova-7844>
- STRNAD, Radek. Spisovatelka Ivona Březinová: Psaní je pro mě zábava i hra. *Deník.cz* [online]. VLTAVA-LABE-PRESS, a.s., 2013 [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: http://www.denik.cz/ostatni_kultura/spisovatelka-ivona-brezinova-psani-je-pro-me-zabava-i-hra-20131120-ihoy.html
- Erkul. Miloš Kratochvíl. *Filmová databáze FDb.cz* [online]. Filmová databáze s.r.o. [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: <http://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/65249-milos-kratochvil.html>
- VYDROVÁ, Markéta. Něco o mně. *Ilustrace Markéta Vydrová* [online]. eStránky.cz, 2007, 11. 12. 2015 [cit. 2015-12-13]. Dostupné

z: <http://www.ilustrace-marketa-vydrova.estranky.cz/clanky/o-mne/ilustrace-marketa-vydrova-osobni.html>

- Martina Drijverová. *Osobnosti.cz* [online]. Tiscali Media, a.s., 2015 [cit. 2015-12-13]. ISSN 1801-5131. Dostupné z: <http://www.spisovatele.cz/martina-drijverova#cv>
- LAŇKA, David. David Laňka a jeho svět - autobiografie. *Dětské knihy Svět dětské fantazie* [online]. Jaroslav Ohlídál, 2011 [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: <http://www.svetdetskefantazie.cz/clanky/david-lanka-a-jeho-svet-autobiografie>
- SYPTÁKOVÁ, Jarmila. David Laňka a Markéta Vydrová: Prostě jsme se „sešli“ a dělá nám to radost. *Dětské knihy Svět dětské fantazie* [online]. Jaroslav Ohlídál, 2011 [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: <http://www.svetdetskefantazie.cz/clanky/david-lanka-a-marketa-vydrova-proste-jsme-se-sesli-a-dela-nam-to-radost>
- Vojtěch Otčenášek - výtvarník. *Vojtěch Otčenášek | výtvarník* [online]. [cit. 2015-12-13]. Dostupné z: <http://www.vojtechotcenasek.cz/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Dotazník pro ilustrátory	101
Příloha 2: Dotazník pro spisovatele.....	103
Příloha 3: Dotazník pro tvůrce autorských knih.....	105
Příloha 4: Dotazník pro děti	107
Obrázek 1 a 2: O černém beránku a bílém vlkovi.....	110
Obrázek 3 a 4: Kam běží modrá liška	110
Obrázek 5 a 6: Deník malého poseroutky	111
Obrázek 7 a 8: Modrý Pořouch.....	111
Obrázek 9 a 10: Bubáci a hastrmani.....	112
Obrázek 11 a 12: K čertu!	112
Obrázek 13 a 14: Čekání na Vánoce	113
Obrázek 15 a 16: Detektivové a zachráněné peníze.....	113
Obrázek 17 a 18: O Rybabě a Mořské duši.....	114
Obrázek 19 a 20: Strado a Varius.....	114
Obrázek 21 a 21: Človíček a Človíčka	115
Obrázek 23 a 24: Kníže Drákula	115
Obrázek 25 a 26: Tvorba Pořoucha.....	116
Obrázek 27 a 28: Tvorba Pořoucha podle Miloše Kratochvíla.....	116
Obrázek 29 a 30: Tvorba kouzelné tužky.....	117
Obrázek 31 a 32: Kresba akvarelovými pastelkami	117
Obrázek 33 a 34: Kresba tuší	118
Obrázek 35 a 36: Kresba tuší s kolorováním	118
Obrázek 37 a 38: Kresba tuší se šrafováním	119
Obrázek 39 a 40: Barevná perokresba.....	119
Obrázek 41 a 42: Kresba tužkou	120
Obrázek 43 a 44: Lavírování	120
Obrázek 45 a 46: Malba vodovými barvami	121
Obrázek 47 a 48: Malba temperovými barvami	121
Obrázek 49 a 50: Koláž	122
Obrázek 51 a 52: Kresba suchými pastely	122
Obrázek 53 a 54: Grafika - monotyp.....	123
Obrázek 55 a 56: Grafika - rytí	123
Obrázek 57 a 58: Obálka knihy pastelkami.....	124

Textové přílohy

Příloha 1: Dotazník pro ilustrátora

1. Co Vás motivovalo stát se ilustrátorem a co vás motivuje dnes po letech práce v této oblasti?
2. Jaké knihy – žánry ilustrujete nejraději? Které nejméně rád?
3. Jak dlouho Vám trvá v průměru ilustrovat knihu? Jaké faktory ovlivňují délku tvorby ilustrace?
4. Změnila se Vaše práce během let? Posunula se jiným směrem z hlediska žánru, techniky, postav atd.?
5. Podle čeho si vybíráte knihu, kterou budete ilustrovat?
6. Dává Vám spisovatel volnou ruku nad ilustracemi nebo vám určuje, jak si postavy představuje?
7. Co vás ovlivňuje při výběru techniky a barev?
8. Co je Vám inspiračním zdrojem při práci?
9. Ukazujete v průběhu práce spisovateli ilustrace? Stalo se Vám, že se spisovateli ilustrace nelíbily a musel jste je předělávat?
10. Ukazujete ilustrace před vydáním dětem nebo někomu jinému, abyste zjistil, zda se budou líbit? Pokud ano, upravujete pak ilustrace?
11. Máte při práci od autora nějaké omezení, limity, specifika, nároky či požadavky?
12. Napadlo Vás někdy ilustrovat si vlastní knihu? Z jakého důvodu knihy i nepíšete?
13. Myslíte si, že je lehčí ilustrovat vlastní knihu nebo cizí? Z jakého důvodu?
14. V čem vidíte výhody a nevýhody ilustrace vlastní knihy oproti ilustrování knihy pro spisovatele?

15. Myslíte si, že se ilustrace liší? (pokud si spisovatel ilustruje knihu sám nebo pokud knihu ilustruje někdo jiný) Pokud ano, v čem a z jakého důvodu?
16. Myslíte si, že děti vnímají rozdíl?
17. Jaké ilustrace si myslíte, že se dětem líbí nejvíce, nejméně a proč? (konkrétnost, četnost, velikost, barevnost, technika)
18. Považujete za důležité doprovázet příběh velkými celostránkovými ilustracemi nebo stačí časté malé prvky?
19. Myslíte si, že je důležitá obálka knihy? Pokud ano, proč?
20. Jsou pro obálku nějaká pravidla, co musí na obálce být nebo naopak co na ní být nesmí?
21. Podle jakých kritérií vytváříte obálku?
22. Myslíte si, že má ilustrace nezastupitelnou roli? Z jakého důvodu?

Příloha 2: Dotazník pro spisovatele

1. Co Vás motivovalo stát se spisovatelem? Co vás motivuje dnes po letech práce v této oblasti?
2. Jaké knihy (žánr, tematiku) píšete nejraději a proč? Které méně rád?
3. Proč jste se rozhodl psát knihy pro děti?
4. Podle čeho si vybíráte ilustrátora pro svou knihu?
5. Dáváte ilustrátorovi volnou ruku nad ilustracemi nebo mu určuje, jak by měly postavy vypadat?
6. Co je Vám inspiračním zdrojem při práci?
7. Sledujete průběh vzniku ilustrace? Stalo se, že se Vám ilustrace nelíbily a ilustrátor je musel předělávat?
8. Ukazujete ilustrace nebo příběh před vydáním dětem nebo někomu jinému, abyste zjistil, zda se budou líbit? Pokud ano, děláte pak úpravy dle názoru?
9. Máte pro ilustrátora dané knihy nějaké omezení, limity, specifika, nároky či požadavky?
10. Napadlo Vás někdy ilustrovat si vlastní knihu?
11. Psal jste někdy knihu na základě předem vytvořených ilustrací?
12. V čem vidíte výhody a nevýhody ilustrace vlastní knihy oproti jinému ilustrátorovi pro svou knihu?
13. Myslíte si, že se ilustrace liší? (pokud si spisovatel ilustruje knihu sám nebo pokud knihu ilustruje někdo jiný) Pokud ano, v čem a z jakého důvodu?
14. Myslíte si, že děti vnímají rozdíl?
15. Jaké ilustrace si myslíte, že se dětem líbí nejvíce, nejméně a proč? (konkrétnost, četnost, velikost, barevnost, technika)

16. Považujete za důležité, aby byl Váš příběh doprovázen velkými celostránkovými ilustracemi, nebo stačí časté malé prvky?
17. Myslíte si, že je důležitá obálka knihy? Pokud ano, proč?
18. Určujete nějaká pravidla, co musí na obálce být nebo naopak co na ní být nesmí?
19. Jaký význam má ilustrace pro Vás? Vyžadujete je ve svých knihách?
20. Myslíte si, že má ilustrace nezastupitelnou roli? Z jakého důvodu?

Příloha 3: Dotazník pro tvůrce autorských knih

1. Co Vás motivovalo psát knihy pro děti a své knihy zároveň ilustrovat?
2. Co je Vaší motivací dnes po letech práce v této oblasti?
3. Jaké knihy – žánry píšete a ilustrujete nejraději? Které nejméně rád?
4. Jak dlouho Vám trvá v průměru ilustrovat knihu? Jaké faktory ovlivňují délku tvorby ilustrace?
5. Změnila se Vaše práce během let? Posunula se jiným směrem z hlediska žánru, techniky, postav atd.?
6. Co vás ovlivňuje při výběru techniky a barev?
7. Co je Vám inspiračním zdrojem při práci?
8. Ukazujete ilustrace před vydáním dětem nebo někomu jinému, abyste zjistil, zda se budou líbit? Pokud ano, upravujete pak ilustrace?
9. V čem Vám vyhovuje být spisovatelem a zároveň ilustrátorem? Co Vás k tomu přivedlo?
10. Vidíte v tom větší propojenost?
11. Ilustroval jste knihu pro jiného spisovatele, v čem byla tato práce jiná než ilustrace vlastní knihy?
12. Dal Vám spisovatel volnou ruku nad ilustracemi?
13. Myslíte si, že je lehčí ilustrovat vlastní knihu nebo cizí? Z jakého důvodu?
14. V čem vidíte výhody a nevýhody ilustrace vlastní knihy oproti ilustrování knihy pro spisovatele?
15. Myslíte si, že se ilustrace liší? (pokud si spisovatel ilustruje knihu sám nebo pokud knihu ilustruje někdo jiný) Pokud ano, v čem a z jakého důvodu?
16. Myslíte si, že děti vnímají rozdíl?

17. Jaké ilustrace si myslíte, že se dětem líbí nejvíce, nejméně a proč? (konkrétnost, četnost, velikost, barevnost, technika)
18. Považujete za důležité doprovázet příběh velkými celostránkovými ilustracemi nebo stačí časté malé prvky?
19. Myslíte si, že je důležitá obálka knihy? Pokud ano, proč?
20. Jsou pro obálku nějaká pravidla, co musí na obálce být nebo naopak co na ní být nesmí?
21. Podle jakých kritérií vytváříte obálku?
22. Myslíte si, že má ilustrace nezastupitelnou roli? Z jakého důvodu?

Příloha 4: Dotazník pro děti

1. Jaká je tvá oblíbená kniha a proč?

.....

2. Čteš rád/a?

- a. Ano, i doma
- b. Ano, ale jen ve škole
- c. Ne

3. Jak často čteš?

- a. Každý den doma
- b. Asi třikrát týdně doma
- c. Jednou týdně doma
- d. Jen ve škole, doma nečtu

4. Máš rád/ráda ilustrace v knize?

- a. Ano
- b. Ne
- c. Je mi to jedno

5. V jaké knize se ti líbí ilustrace nejvíce?

.....

6. Jaké ilustrace se ti líbí nejvíce?

- a. Černobílé
- b. Barevné
- c. Oboje
- d. Je mi to jedno

7. Jak velké ilustrace máš rád/a?

- a. Malé obrázky na kousek stánky
- b. Na polovinu stránky

- c. Na celou stránku
 - d. Na celou dvojstranu a text přes obrázek
 - e. Kombinace
 - f. Je mi to jedno
8. Jaký typ ilustrací v knize se ti líbí?
- a. Skutečné postavy, zvířata, věci
 - b. Obrázky postav, zvířat, věcí, které mají něco vymyšleného
 - c. Úplně vymyšlené obrázky, které neexistují
 - d. Je mi to jedno
9. Chodíš do knihovny?
- a. Ano, mám kartičku a pravidelně si půjčuji
 - b. Mám kartičku, ale nechodím tam
 - c. Do knihovny nechodím
10. Podle čeho si vybíráš knihu, kterou budeš číst?
- a. Podle obálky
 - b. Podle ilustrací
 - c. Podle příběhu
 - d. Podle doporučení od kamarádů
 - e. Knihu mi vybírají rodiče
 - f. Jiné.....
11. Je pro tebe důležitá obálka knihy?
- a. Ano
 - b. Ne
12. Jaké obálky se ti líbí?
- a. S obrázkem přes celou stranu
 - b. S malým obrázkem
 - c. S žádným obrázkem

13. Znáš jméno nějakého spisovatele?

.....

14. Znáš jméno nějakého ilustrátora?

.....

15. V knize máš raději:

- a. Hodně ilustrací v knize aby sis je mohl/a prohlížet
- b. Málo ilustrací, něco si prohlížíš, něco si představuješ
- c. Knihy bez ilustrací aby sis mohl/a postavy představit
- d. Je mi to jedno, nezáleží mi na tom

16. Očísluj ilustrace podle toho, jak se ti líbí (10 - nejvíce, 1 - nejméně)

a.	d.	g.	j.
b.	e.	h.	k.
c.	f.	i.	l.

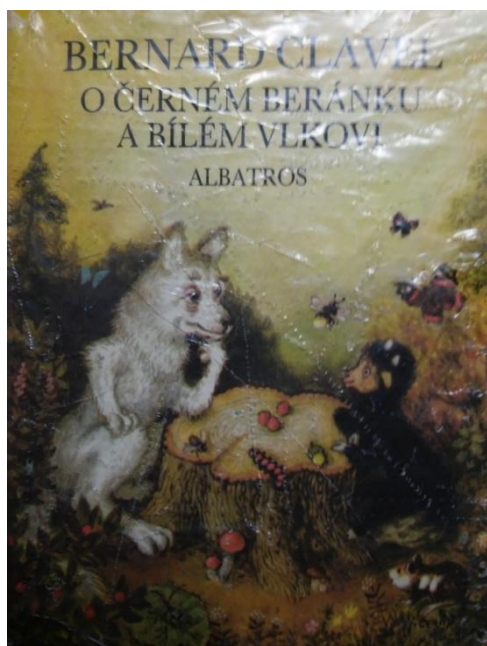
17. Která z těchto ilustrací se ti líbí nejvíce a proč?

.....

18. Která se ti líbí nejméně a proč?

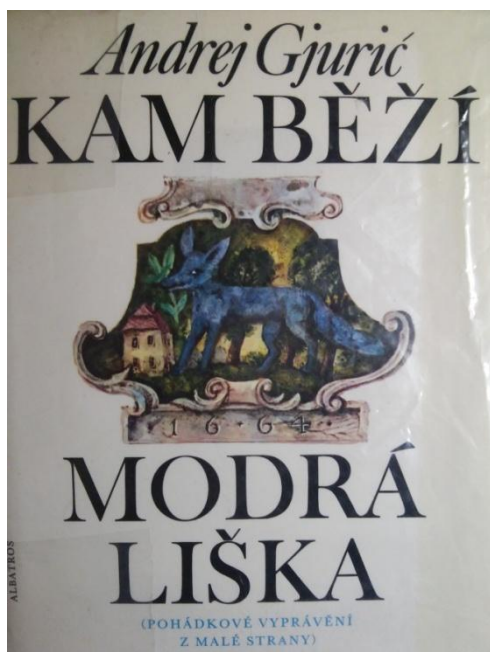
.....

Obrazové přílohy

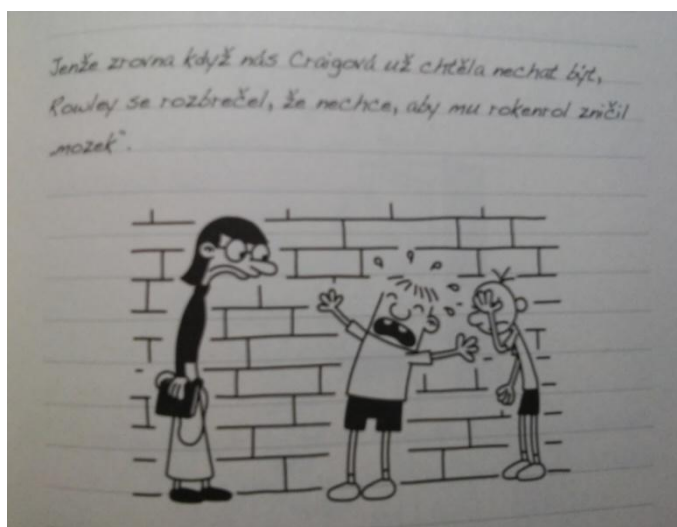
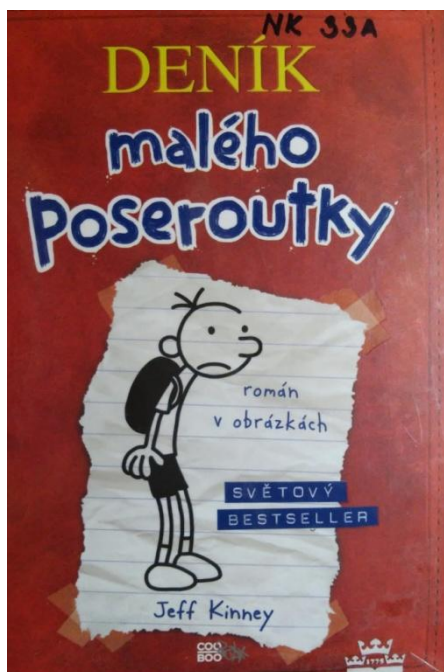
Obrázek 1 a 2: O černém beránku a bílém vlkovi

(zdroj: archiv autorky)

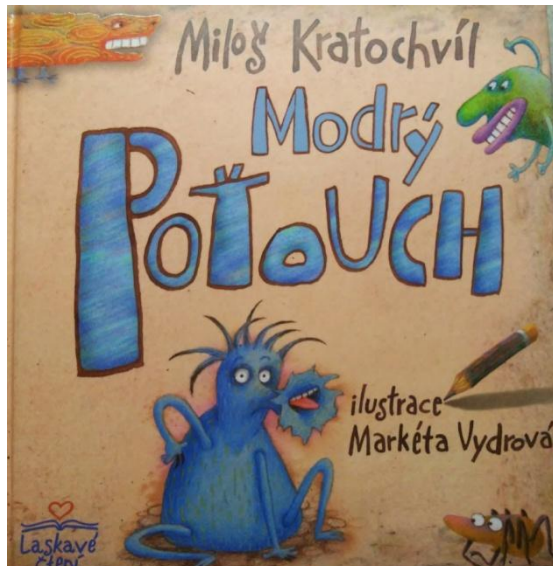

Obrázek 3 a 4: Kam běží modrá liška

(zdroj: archiv autorky)

Obrázek 5 a 6: Deník malého poseroutky
(zdroj: archiv autorky)

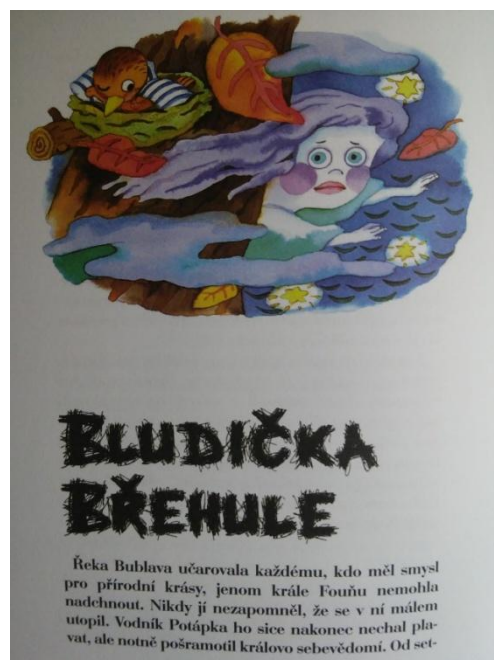
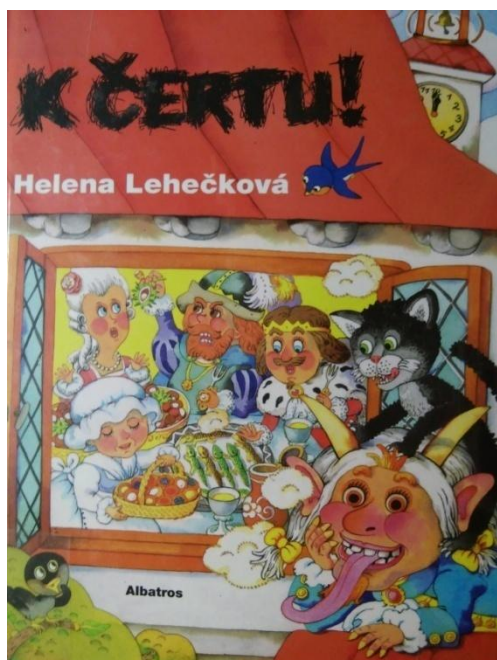

Obrázek 7 a 8: Modrý Poťouch
(zdroj: archiv autorky)

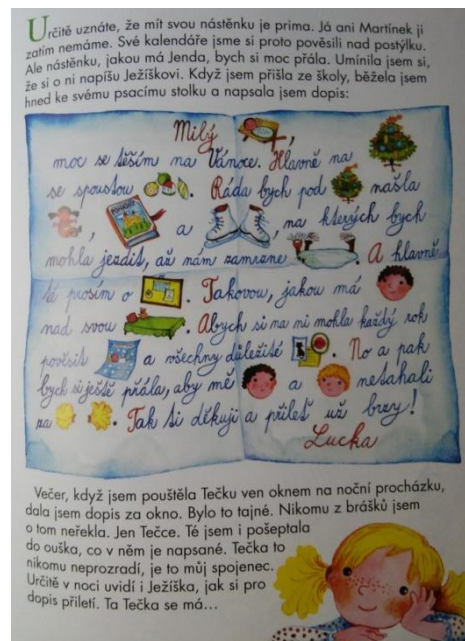
Obrázek 9 a 10: Bubáci a hastrmani

(zdroj: archiv autorky)

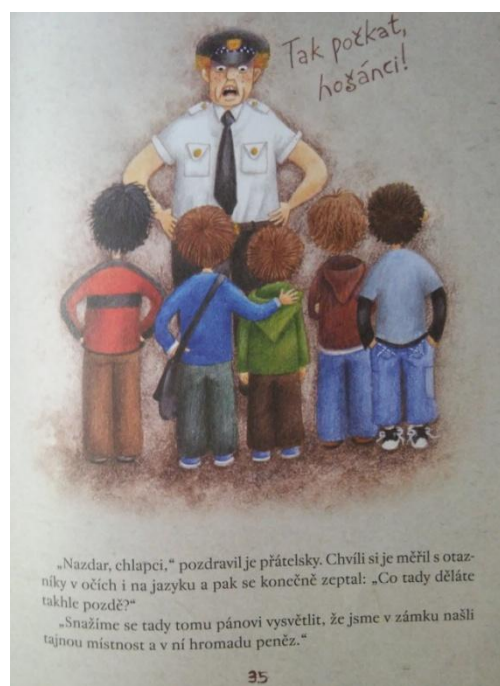

Obrázek 11 a 12: K čertu!

(zdroj: archiv autorky)

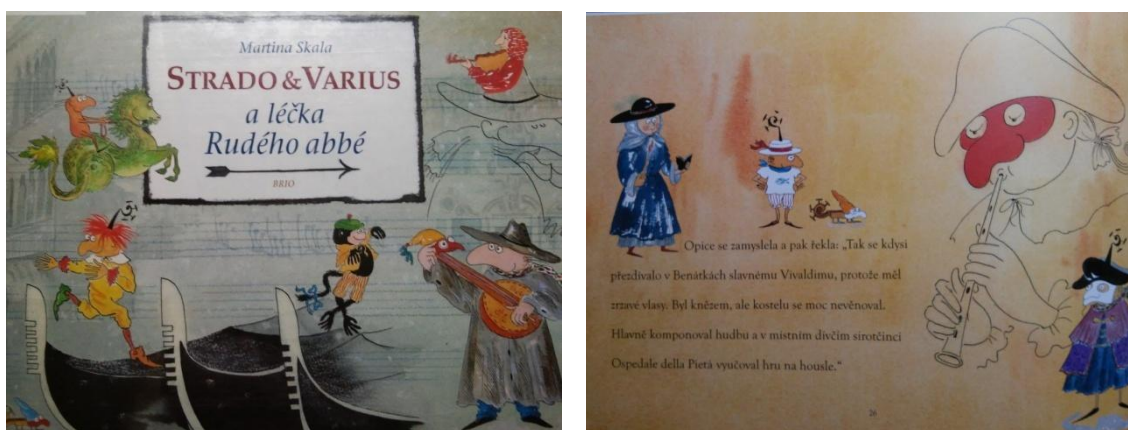
Obrázek 13 a 14: Čekání na Vánoce
 (zdroj: archiv autorky)

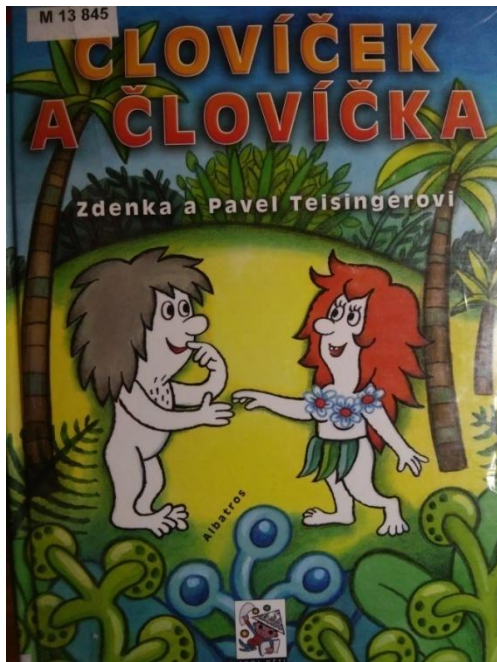
Obrázek 15 a 16: Detektivové a zachráněné peníze
 (zdroj: archiv autorky)

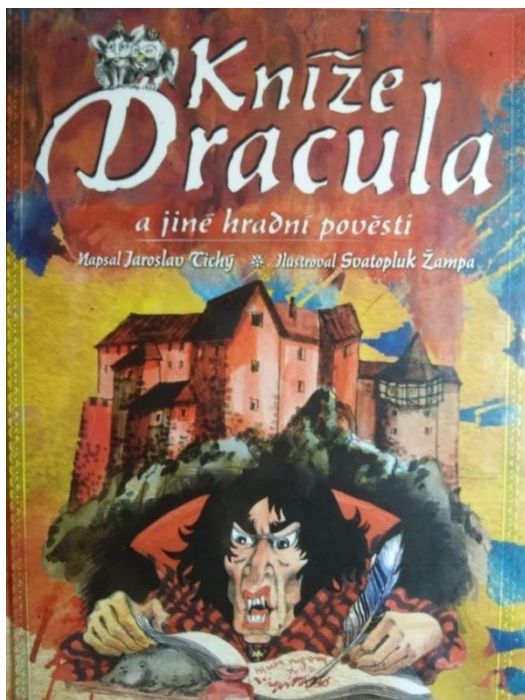
Obrázek 17 a 18: O Rybabě a Mořské duši
(zdroj: archiv autorky)

Obrázek 19 a 20: Strado a Varius a léčka Rudého abbé
(zdroj: archiv autorky)

Obrázek 21 a 22: Človíček a Človíčka
(zdroj: archiv autorky)

Obrázek 23 a 24: Kníže Drákula
(zdroj: archiv autorky)

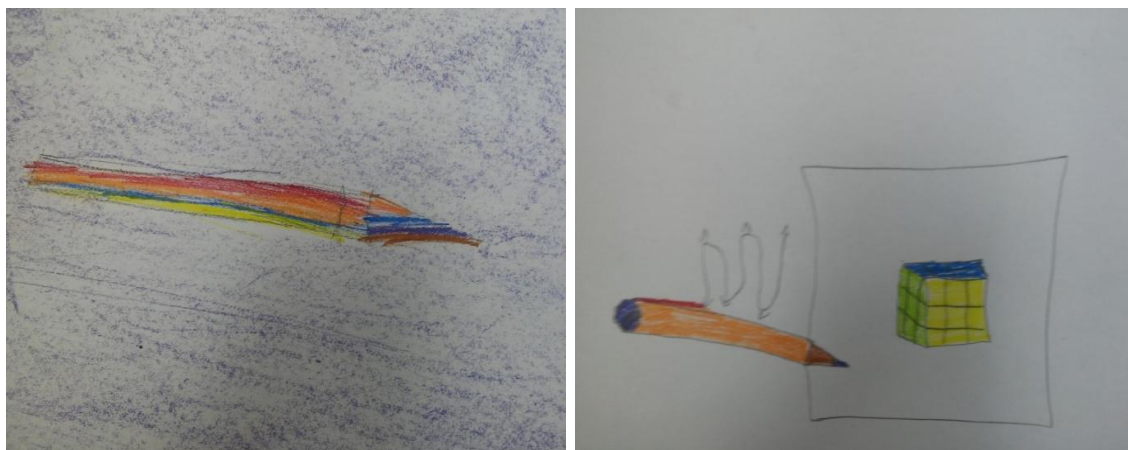
Vytvořené Ilustrace

Obrázek 25 a 26: tvorba Pořoucha
(zdroj: archiv autorky)

Obrázek 27 a 28: Tvorba Pořoucha podle popisu Miloše Kratochvíla
(zdroj: archiv autorky)

Obrázek 29 a 30: Tvorba kouzelné tužky
(zdroj: archiv autorky)

Obrázek 31 a 32: Ilustrace akvarelovými pastelkami
(zdroj: archiv autorky)

Obrázek 33 a 34: Kresba tuší

(zdroj: archiv autorky)

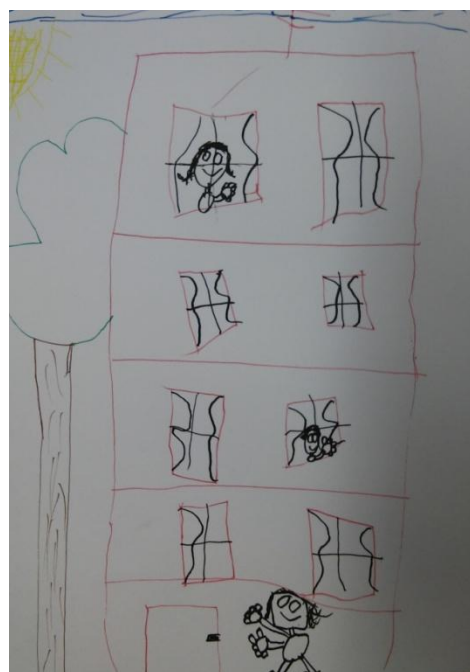
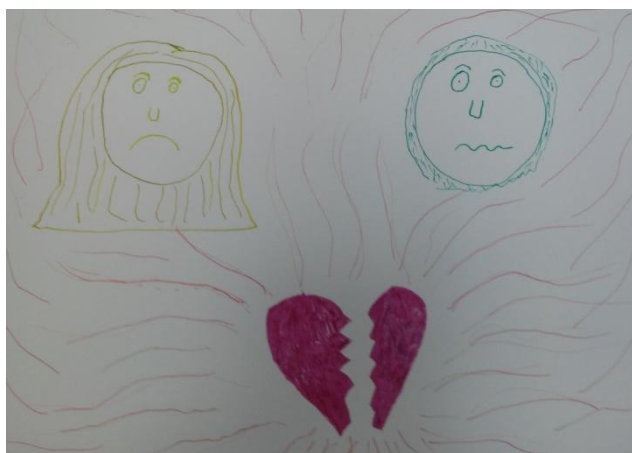

Obrázek 35 a 36: Kresba tuší s kolorováním

(zdroj: archiv autorky)

Obrázek 37 a 38: Kresba tuší se šrafováním
(zdroj: archiv autorky)

Obrázek 39 a 40: Perokresba barevnými tušemi
(zdroj: archiv autorky)

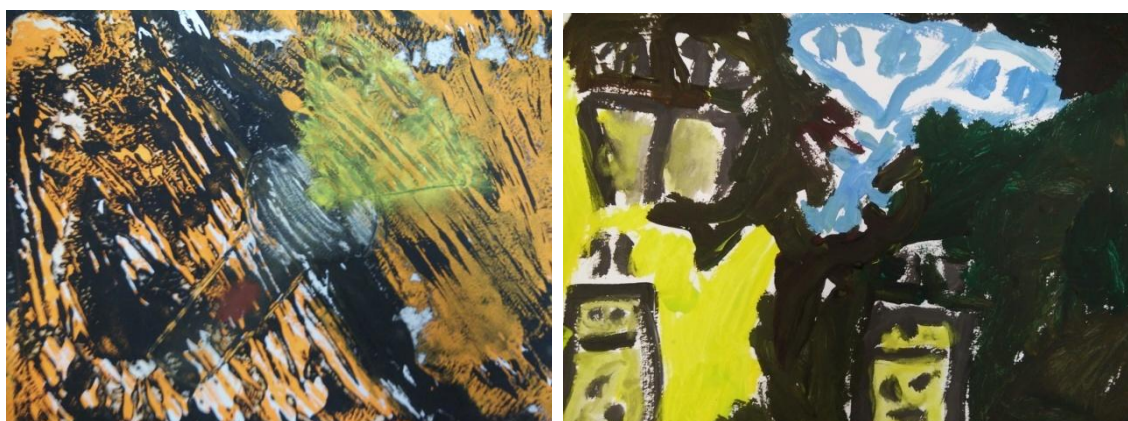
Obrázek 41 a 42: Kresba tužkou
(zdroj: archiv autorky)

Obrázek 43 a 44: Lavírování
(zdroj: archiv autorky)

Obrázek 45 a 46: Malba vodovými barvami
(zdroj: archiv autorky)

Obrázek 47 a 48: Malba temperovými barvami
(zdroj: archiv autora)

Obrázek 49 a 50: Koláž
(zdroj: archiv autorky)

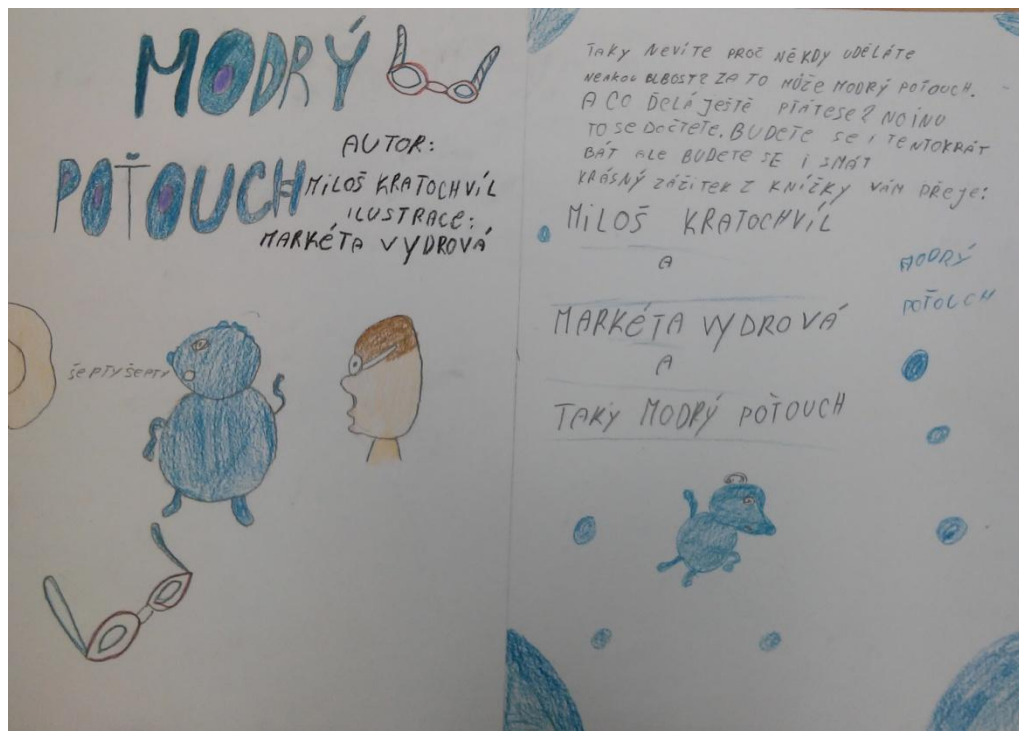
Obrázek 51 a 52: Kresba suchými pastely, možnost dodělení koláží
(zdroj: archiv autorky)

Obrázek 53 a 54: Grafika – monotyp
(zdroj: archiv autorky)

Obrázek 55 a 56: Grafika – rytí
(zdroj: archiv autorky)

Obrázek 57 a 58: Obálka knihy

(zdroj: archiv autorky)